

Iida Vesterinen

Suomalainen kotouttamispolitiikka ja maahanmuuttajien kotoutuminen suomalaiseen poliittiseen järjestelmään

Pro gradu -tutkielma

Politiikkatieteet / valtio-oppi

2017

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Suomalainen kotouttamispolitiikka ja maahanmuuttajien kotoutuminen suomalaiseen poliittiseen järjestelmään.

Tekijä: Iida Vesterinen

Koulutusohjelma/oppiaine: Poliittikatieteet / valtio-oppi

Työn laji: Pro gradu –työ Sivulaudaturtyö Lisensiaatintyö

Sivumäärä: 84 + liitteet 5 sivua

Vuosi: 2017

Tiivistelmä:

Tutkimuksen aihe on suomalainen kotouttamispolitiikka ja maahanmuuttajien kotoutuminen suomalaiseen poliittiseen järjestelmään. Tutkimuksen tarkoituksena on luoda käsitys maahanmuuttajien kokemuksista suomalaisesta kotouttamispolitiikasta ja tutkia sitä, miten hyvin maahanmuuttajat kotoutuvat suomalaiseen poliittiseen järjestelmään.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu maahanmuuttopolitiikan, kotouttamisen ja kotoutumisen sekä osallistumisen ympärille. Osallistumisen tarkastelu tapahtuu kolmen näkökulman – poliittiseen järjestelmään kotoutumisen, vaaliosallistumisen sekä järjestötoiminnan vaikutuksen – kautta. Tiedonkeruumenetelmänä tutkimuksessa oli puolistrukturoitu teema-haastattelu. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluna keväällä 2017. Haastattelujen analyysi toteutettiin teoriaohjaavan sisällönanalyysillä.

Maahanmuuttajat kokivat suomalaisen kotouttamispolitiikan yleisellä tasolla hyvänä ja maahanmuuttajaa tukevana. Tietyissä asioissa olisi kuitenkin kaivattu enemmän yksilöä huomioivia toimenpiteitä, minkä johdosta suomalainen normaalipalveluperiaate voidaan kyseenalaistaa. Etenkin tutkintojen tunnustamiseen ja työelämään pääsyä toivottiin helpotettavan. Monet kotouttamispolitiikkaan liittyvät asiat palautuivat lopulta kuulumisen tunteeseen.

Maahanmuuttajien poliittiseen järjestelmään kotoutumista tarkasteltiin Marco Martiniellon luoman neliportaisen mallin kautta. Malli tarjoaa selkeän lähtökohdan tarkastelulle, mutta mallin toteutuminen kronologisesti ja täydellisesti kyseenalaistetaan. Selvää kuitenkin oli, että mallin eri tasot liittyvät keskeisesti poliittiseen järjestelmään kotoutumiseen.

Suomalainen kotouttamispolitiikka kaipaa käytännön tasolla yhtäläistämistä, ja hyvien paikallisten käytänteiden jakamista. Järjestöjen rooli kotoutumisen edistämisessä on suuri etenkin paikallistasolla.

Avainsanat: maahanmuuttopolitiikka, kotoutuminen, kotouttaminen, osallisuus, aktiivinen kansalaisuus.

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi

(vain Lappia koskevat)

University of Lapland, Faculty of Social Sciences

The title of the Master's Thesis: Suomalainen kotouttamispolitiikka ja maahanmuuttajien kotoutuminen suomalaiseen poliittiseen järjestelmään.

Major: Political Sciences

The type of the work: Master's Thesis

Number of pages: 84 + 5 pages of attachments

Year: 2017

Abstract:

The subject of the thesis is Finnish immigration policy and immigrants integration into the Finnish political system. The aim of the thesis is to create a conception of immigrants' experiences of the Finnish integration policy and to research how the immigrants integrate into the Finnish political system.

Theoretical framework of the thesis concentrates on the concepts of immigration policy, social inclusion and integration, and participation. Examination of the participation is done from three different point of views; integration into the political system, participation to elections and the effect of taking part in associations. The material of the thesis consists in total of eight individual interviews which were made during spring 2017 both in Rovaniemi and via Skype. The analysis was made by using content analysis.

In general immigrants felt that the Finnish immigration politics is good and supportive. On the other hand, in some cases the immigrants would have needed more help and support from the Finnish society. The main aspects that were seen as a place of improvement were accepting degrees from non-EU countries and access to Finnish worklife. The grounds of Finnish social inclusion politics were visible in the material.

Immigrants' integration into the Finnish political system was examined with the help of a framework by Marco Martiniello. The framework consists of four steps, and it gave a good ground to examine the political inclusion. The framework is good, but the chronological going of the framework and to which extend the steps become to true are being questionalized.

In general Finnish integration policy needs more standardization on the practical level. Also the good local practices need to be shared on a national level. The role of the associations and different NGOs in integration of the immigrants is huge, especially on the local level.

Subject terms: immigration policy, immigration, social inclusion, participation, active citizenship.

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.2. Tutkimuksen aihe ja taustaa.....	1
1.2. Tutkimusasetelma	4
2. Teoreettinen viitekehys.....	7
2.1. Maahanmuuttopolitiikka.....	7
2.2. Kotouttaminen ja kotoutuminen.....	9
2.3. Osallistuminen.....	14
2.3.1. Poliittiseen järjestelmään kotoutuminen.....	16
2.3.2. Aktiivisuus vaaleissa	19
2.3.3. Järjestötoiminnan vaikutus	22
3. Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat	24
3.1. Haastattelu menetelmänä.....	24
3.2. Haastattelujen toteutus ja haastateltavat	27
3.3. Teoriaohjaava sisällönanalyysi analyysimenetelmänä.....	29
4. Suomalainen kotouttamispolitiikka.....	32
5. Poliittiseen järjestelmään kotoutuminen.....	44
5.1. Keskeisten poliittisten oikeuksien saavuttaminen	45
5.2. Asuinmaahan samaistuminen ja sen jäsenenä hyväksytyksi tuleminen.....	52
5.3. Demokraattisen oikeusvaltion arvojen ja pelisääntöjen hyväksyminen.....	60
5.4. Aktiivinen poliittinen osallistuminen.....	64
6. Johtopäätökset	71
6.1. Tieteen näkökulmasta	71
6.2. Käytännön näkökulmasta	74
Lähteet.....	77
Liitteet	85
Liite 1 Haastattelurunko suomeksi.....	85
Liite 2 Haastattelurunko englanniksi	87
Liite 3 Haastateltavien informaatiokirje.....	89

1. Johdanto

1.2. Tutkimuksen aihe ja taustaa

Maahanmuutto on noussut keskusteluun Suomessa viimeisten vuosien aikana. Tähän on vaikuttanut etenkin se, että syksyllä 2015 Suomeen saapui ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, yhteensä 32 476 henkilöä (Sisäministeriö 2017). Keskusteluun nousi niin turvapaikanhakijoiden suuri määrä kuin suuresta määrästä johtuneet erilaiset haasteetkin, kuten vastaanottokeskuksien resurssien riittävyys sekä turvapaikanhakijoiden suuren määrän hinta suomalaiselle yhteiskunnalle. Keskustelu keskittyi taloudellisiin realiteetteihin ja keskustelussa nähtiin enemmän uhkia kuin mahdollisuuksia. Haasteena tulisi olemaan myös turvapaikan saaneiden pakolaisten kotouttaminen suomalaiseen yhteiskuntaan, mutta tätä puolta asiasta käytiin verrattain vähän läpi tuolloisessa keskustelussa. Kotouttaminen on tärkeä asia, jonka toteuttamiseen tulee kiinnittää enemmän huomiota. Onnistuneella kotoutumisella voidaan vaikuttaa positiivisesti suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen, kun taas kotoutumisen epäonnistuessa sen vaikutukset moninkertaistuvat ja voivat olla ennakoimattomia. Kotouttaminen on pääasiassa kuntien vastuulla Suomessa, joten kukin kunta saa päättää, miten hoitaa kotouttamista (Saukonen 2013, 91–92). Tästä johtuen käytännöt voivat vaihdella paljon eri puolella Suomea.

Maahanmuuttoon liittyvät asiat ovat puhuttaneet suomalaisessa politiikassa myös syksyn 2015 jälkeen. Jussi Halla-Aho valittiin Perussuomalaisten puheenjohtajaksi kesällä 2017. Halla-Aho tunnetaan maahanmuuttokriittisenä poliitikkona, ja myös muut puoluejohtoon valitut henkilöt ovat maahanmuuttokriittisiä. Halla-ahon valinnasta johtunut Perussuomalaisen puolueen kahtiajako johti hallituskriisiin Suomessa. (Yleisradio 16.6.2017.) Maahanmuuttoon liittyvät asiat siis selkeästi puhuttavat ja kiinnostavat suomalaisia, ja ne vaikuttavat myös politiikkaan. SuomiAreena – tapahtumassa heinäkuussa 2017 maahanmuuttoon liittyvät asiat nousivat keskusteluun myös joissain keskusteluissa, joiden pääasiallisena aiheena se ei ollut. Toisien keskustelujen pääpaino oli maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvissä asioissa. Eräs talainen mielenkiintoinen keskustelu SuomiAreenassa käsitteli kotoutumista, ja se käytiin otsikon ”Onko lottovoitto kotoutua Suomeen?” alla. Keskustelussa nostettiin esille erilaisia kotoutumiskäytänteitä ja näkökulmia kotoutumiseen. Mieleenpainuvin kommentti keskustelussa oli se, että maahanmuuttajan onnistunut kotoutuminen Suomeen on lottovoitto suomalaiselle

yhteiskunnalle. (SuomiAreena 2017.) Kotoutumiseen ja kotoutumistoimenpiteisiin liittyen, Eduskunnan tarkastusvaliokunta julkaisi heinäkuussa 2017 kotoutumista ja kotouttamistoimenpiteitä koskevan tiedotteen, jossa se ilmoitti käynnistävänsä tutkimushankkeen kotouttamistoimenpiteiden toimivuudesta (Eduskunnan tarkastusvaliokunta 6.7.2017).

Maahanmuutto Suomeen on verrattain uutta, joten myös kotouttamisen perinteet Suomessa ovat suhteellisen nuoret. Tästä huolimatta suomalaista kotouttamispolitiikkaa on pidetty onnistuneena (ks. esim. MIPEX 2015a, MIPEX 2015b, MIPEX 2015c). Ensimmäinen kotouttamista koskeva laki Suomessa tuli voimaan vuonna 1999, ja se uudistettiin kokonaisuudessaan 2010-luvulla. Uudistettu kotoutumislaki tuli voimaan 2011. Laissa kotoutumisen edistämisestä määritellään keskeisimmät kotoutumiseen liittyvät asiat ja vastuut.

Ensimmäinen valtion kotouttamisohjelma (VALKO I) tuli puolestaan voimaan vuonna 2012, ja sen keskeisenä tavoitteena oli maahanmuuttajien osallisuuden lisääminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012; Sisäministeriö 2013.) Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016–2019 (VALKO II) sisältää hallituskaudelle asetetut kotouttamisen painopisteet, tavoitteet, toimenpiteet, vastuut ja julkisen talouden suunnitelmassa 2017–2020 määritellyt resurssit. Ohjelmassa on neljä tavoitealuetta, jotka ovat: tuodaan maahanmuuttajien oman kulttuurin vahvuudet osaltaan vahvistamaan Suomen innovaatiokykyä; tehostetaan kotouttamista poikkihallinnollisesti; lisätään valtion ja kuntien välistä yhteistoimintaa kansainvälistä suojelua saavien vastaanotossa; kannustetaan avointa keskustelukulttuuria maahanmuuttopolitiikasta, eikä rasmia sallita. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016.)

Suomessa ei ole käyty laajamittaista keskustelua maahanmuuttopolitiikasta, maahanmuuttajapolitiikasta ja kotouttamispolitiikasta tai niiden suunnasta. Osaltaan tähän vaikuttaa se, että edellä mainittuihin asioihin liittyen ei ole olemassa selkeää arvojohtajaa (Söderling 2015, 24). Kenties ihmiset kokevat maahanmuuttoon liittyvän keskustelun hankalaksi, sillä siihen liittyy paljon eri käsitteitä, jotka ovat suurimmalle osalle väestöstä vieraita sisällöltään. Näiden käsitteiden käyttö on joskus julkisessa keskustelussa kirjavaa, jopa epäloogista. Maahanmuuttoon liittyviä keskusteluja on kyllä käyty Suomessa jonkin verran, mutta pääasiassa ennen vaa- leja ilman laajamittaisempia tavoitteita. (Puuronen 2011, 195, 201, 206–207, 218.)

Maahanmuuttajien näkökulmasta kotouttamisprosesseja voidaan analysoida esimerkiksi yhteiskunnallisten taitojen kehittymisenä ja tiedon saamisena yhteiskunnasta sekä osallistumisena sosiaaliseen ja julkiseen elämään (Vuori 2015, 396). Tallainen kotouttamisprosessien tutkimus puuttuu lähes kokonaan. Kotouttamista tehdään maahanmuuttajia varten, joten olisi tärkeää tietää heidän omia kokemuksiaan kotouttamisesta ja arvioitaan omien taitojensa kehittymisestä. Kotouttamispolitiikkaa on tutkittu irrallisena osana arjen käytäntöjen analyysistä, ja käytännön tasolla integraatiopolitiikassa keskitytään muuttajien henkilökohtaiseen kehitykseen samalla kuin kotouttamistyö eristetään omiin organisaatioihinsa (Vuori 2015, 396). Usein myös tutkimuksessa on keskitytty yksilöihin ja heidän tarpeisiinsa, ja laajempien ilmiöiden tutkiminen on jäänyt taka-alalle.

Yleisellä tasolla maahanmuuttotutkimuksen ja kotoutumisen tutkimisen lisäksi voidaan tutkia maahan muuttaneiden poliittista osallistumista, josta on verrattain vähän tutkimusta, niin Suomessa kuin kansainvälisestikin, ja siinä voidaan sanoa olevan jopa aukkoja (Wass & Wilhelmsson 2009, 20; Bloemraad & Schönwälder 2013, 564–566). Maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen poliittista osallistumista on tutkittu vähän politiikan- ja maahanmuuttotutkijoiden toimesta (Bloemraad & Schönwälder 2013, 564–566). Tutkimuksen rajallisuuteen vaikuttavat useat asiat, kuten se, miten Suomessa tilastoidaan äänestyskäyttäytymistä. Maahanmuuttaneiden tutkimus on nähty myös osittain epärelevanttina tutkimuksen kohteena niin tutkimuksen itsensä kuin maahanmuuttopolitiikankin kannalta (ks. esim. Martiniello 2006, 83). Suomalaisessa kontekstissa asiaan vaikuttaa myös tutkimuskohteen haasteellisuus. Suomen ulkomaalaistaustainen väestö on heterogeenistä, tutkimushenkilöitä voi olla vaikea tavoittaa ja maahan muuttaneiden osallistumisesta esimerkiksi vaaleihin on vajavaisia tilastoja (Ala-Luopa 2014).

Olemassa olevan tutkimuksen vähyyteen vaikuttaa myös se, että kotoutumisen tutkimuksen painopisteet ovat olleet muualla kuin poliittisessa osallistumisessa, ja osa puolestaan siitä, että aiheesta on haastavaa saada tilastotietoa. Asiaan vaikuttaa myös se, että Suomen toisen maailmansodan jälkeinen maahanmuuttohistoria on lyhyt, jonka johdosta poliittisesti täysivaltaisia yhteiskunnan jäseniä on vähän. (Weide & Saukkonen 2013, 271.) Toisaalta maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen poliittisen osallistumisen ja representaation tutkimus on kerännyt viime aikoina tutkijoiden huomiota, ja siitä on myös tullut Euroopan johtajien

huolenaihe kasvavissa määrin. Poliittiset puolueet huomioivat yhä enemmän maahanmuuttajat kampanjoissaan ja pyrkivät houkuttelemaan maahanmuuttajia ehdokkaiksi ja äänestäjiksi. (Bloemraad & Schönwälder 2013, 565.) Yhtenä keskeisenä ongelmana maahanmuuttajien alhaiseen äänestysaktiivisuuteen voidaan nähdä se, että he eivät ole tietoisia äänestys-oikeudestaan (Weide & Saukkonen 2013, 272). Tutkimusaiheeni relevanssi nousee tästä yhteiskunnassa tiedostetusta haasteesta, joka liittyy maahanmuuttajien äänestysaktiivisuuteen, äänestysaktiivisuuden tutkimiseen ja siihen vaikuttamiseen.

1.2. Tutkimusasetelma

Maahanmuuttajien poliittisesta osallistumisesta annetaan yleensä varsin negatiivinen kuva, ja heitä pidetään heikosti kiinnittyneinä asuinmaansa poliittiseen järjestelmään (Saukkonen & Weide 2013, 262). Suomeen muuttavien maahanmuuttajien määrä tulee todennäköisesti tulevaisuudessa kasvamaan. Mikäli kasvua ei tapahdu, vaan maahanmuutto pysyy suunnilleen aikaisemmalla tasolla, kasvaa kuitenkin Suomessa asuvien maahanmuuttajien määrä koko ajan. Maahanmuuttajista kokonaisuutena muodostuu siis yhä suurempi osa väestöstä, jolloin heillä on myös suurempi painoarvo yhteisistä asioista päätettäessä. Mikäli maahanmuuttajat eivät osallistu yhteiskunnallisista asioista päättämiseen esimerkiksi äänestämällä, kasvaa nuukuvien äänestäjien osuus. Yleisesti voidaan todeta, että maahanmuuttajat kotoutuvat yhteiskuntaan sitä paremmin, mitä enemmän heillä on poliittisia oikeuksia (Martiniello 2005, 2). Tätä olen lähtenyt tarkastelemaan pro gradu – tutkielmassani. Tutkimukseni keskiössä ovat maahanmuuttajien kokemukset suomalaisen yhteiskuntaan kuulumisesta ja heidän omasta osallistumisestaan suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Tutkimuskysymykseni on:

*Miten maahanmuuttajat kotoutuvat Suomeen yhteiskunnallisen osallistumisen kontekstissa?
Millaisia ovat maahanmuuttajien kokemukset suomalaisesta kotouttamispolitiikasta ja suomalaisen poliittiseen järjestelmään kotoutumisesta?*

Tutkimukseni keskiössä on siis maahanmuuttajien yhteiskunnallinen osallistuminen ja heidän omat kokemuksensa suomalaisesta kotouttamispolitiikasta. Tutkimuksessa pyrin tarkastelemaan, miten maahanmuuttajat saavat tietoa suomalaisen yhteiskunnan toimintatavoista, omista oikeuksistaan sekä velvollisuuksistaan osana suomalaista yhteiskuntaa ja omaksuvat

aktiivisen kansalaisuuden periaatteet osaksi omaa toimintaansa. Tutkimuksessa hyödynnän maahanmuuttajien omia kokemuksia asiasta.

Pyrkimyksenäni on luoda kokonaisvaltainen katsaus Suomeen saapuneiden maahanmuuttajien kokemuksista kotoutumisesta ja yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Tarkastelen maahanmuuttajien yhteiskunnallista osallistumista laajempänä ilmiönä, vaikka usein se mielletään ainoastaan vaaliosallistumiseksi. Vaaliosallistuminen toki on eräs poliittisen osallistumisen keskeinen mittari mutta ei ainoa (Weide & Saukkonen 2013, 266). Maahanmuuttajien osallistumisen tarkastelulle sopivan mallin tarjoaa Marco Martiniello (Martiniello 2005; 2006). Martiniellon luoma tyypittely poliittiseen järjestelmään kotoutumisesta on selkeä ja sovellettavissa hyvin myös Suomen olosuhteisiin ja Suomen poliittiseen järjestelmään. Tämän vuoksi päätin käyttää tätä tyypittelyä tarkastellessani maahanmuuttajien poliittista kotoutumista Suomeen.

Maahanmuuttajien kotoutumisen ja poliittisen osallistumisen tutkimus on tärkeää etenkin nyt, kun maahanmuuttajia saapuu Suomeen yhä enemmän. Kotoutumista on ohjattu lainsäädännöllä Suomessa 1990-luvun lopulta alkaen. Kotoutumisen tarkastelu on tärkeä tutkimuksen kohde, jotta kotoutumista osataan kehittää edelleen. Monenlaiset asiat vaikuttavat kotoutumiseen, ja hallituksen suunnittelema maakuntauudistus on eräs näistä. Maakuntauudistuksen johdosta laki kotoutumisen edistämisestä on myös muuttumassa, ja luonnos tästä laista oli lausuntokierroksella, joka päättyi kesäkuun puolivälissä 2017. Mikäli maakuntauudistus etenee suunnitelmien mukaan, uusi kotoutumisen edistämisen laki tulisi voimaan vuoden 2019 alusta. Keskeisin uudistus kotoutumisen edistämisen laissa olisi se, että nykyään kunnille kuuluvat kotouttamiseen liittyvät tehtävät jakautuisivat kuntien ja maakuntien vastuulle. Kuntien rooli maahanmuuttajien kotoutumisen edistäjänä säilyy siis jatkossakin. Luonnoksessa uudeksi laiksi kotoutumisen edistämiseksi nousi esille maahanmuuttajien nopeampi työllistyminen ja heidän osaamisensa hyödyntäminen työmarkkinoilla yhä suuremmissa määrin sekä erilaisten kumppanuuksien edistäminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017.)

Lukijaa helpottaakseni esittelen nyt lyhyesti pro gradu -tutkielmani rakenteen. Toinen luku muodostaa tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen. Kyseisessä luvussa tarkastelen eri maahanmuuttopoliittisia perinteitä, kotouttamista ja kotoutumista suomalaisessa kontekstissa

sekä tuon vertailun vuoksi ilmi, miten suomalainen kotouttamispolitiikka koetaan laajemmassa kansainvälisessä yhteydessä. Maahanmuuttajien osallistumista ja siihen liittyvää aikaisempaa tutkimusta käsittelen poliittiseen järjestelmään kotoutumisen, vaaliosallistumisen sekä järjestötoiminnan vaikutuksen näkökulmista. Maahanmuuttajien yhteiskunnallista osallistumista ja heidän kokemuksiaan suomalaisesta kotouttamispolitiikasta olen lähestynyt haastattelujen kautta. Tutkimukseni aineisto muodostuu kahdeksasta haastattelusta, jotka suoritin huhti-toukokuussa 2017. Kolme haastattelua toteutin henkilökohtaisena tapaamisena Rovaniemellä, ja loput viisi etäyhteyttä (Skypeä) hyödyntäen, koska osa haastateltavista asui Etelä-Suomessa. Haastateltavani olivat tulleet Suomeen eri syistä. Haastateltavani olivat muuttaneet Suomeen Pohjois-Amerikasta ja eri Aasian ja Lähi-idän maista. Haastattelut kestivät kokonaisuudessaan 6 tuntia 56 minuuttia ja 16 sekuntia, ja litteroidun haastatteluaineiston pituus yhteen tiedostoon laitettuna oli 89 tekstisivua (Arial 12, riviväli 1,15). Haastattelujen toteuttamista ja haastattelujen analyysin lähtökohkia esittelen tarkemmin luvussa kolme, jossa olen pyrkinyt avaamaan edellä mainitut asiat mahdollisimman tarkasti. Tämän jälkeen alkavat varsinaiset käsittelyluvut. Luvussa neljä paneudun tarkemmin suomalaiseen kotouttamispolitiikkaan ja haastateltavieni kokemuksiin siitä. Käsittelen sitä, miten suomalaisen kotouttamispolitiikan lähtökohdat toteutuvat haastattemieni maahanmuuttajien näkökulmasta. Viidennessä luvussa käsittelen poliittiseen järjestelmään kotoutumista Marco Martiniellon (2005) esittämän mallin mukaisesti tarkastellen sitä, kuinka nämä Martiniellon esittelemät ulottuvuudet nousevat esiin aineistossani. Tutkimukseni viimeisessä luvussa pohdin tutkimustuloksia ja mahdollisia jatkotutkimuksen kohteita. Olen jakanut johtopäätösluvun kahteen osaan, ensin käsittelen tutkimuksen johtopäätöksiä tieteellisestä näkökulmasta katsottuna, ja sitten tarkastelen asiaa käytännönläheisemmästä näkökulmasta. Jälkimmäinen tarjoaa mahdollisuuden kotoutumisen kehitystoimenpiteiden ja hyvien käytäntöjen pohdinnalle, kun taas ensimmäinen keskittyy vastaamaan enemmän akateemisen maailman tarpeisiin.

2. Teoreettinen viitekehys

2.1. Maahanmuuttopolitiikka

Maahanmuutto Suomeen on verrattain uusi ilmiö, joten maahanmuuttopolitiikkoja ja kotouttamispolitiikkoja ei ole ollut olemassa kovin kauaa suomalaisessa kontekstissa. Käsittelen tässä kohtaa erilaisia maahanmuuttopoliittisia traditioita keskittyen kuitenkin suomalaiseen maahanmuuttopolitiikkaan. Maahanmuuttotutkimuksessa on noudatettu perinteisesti jakoa *maahanmuuttopolitiikkaan, maahanmuuttajapolitiikkaan ja erilaisuuspolitiikkaan*. *Maahanmuuttopolitiikan* tavoitteena on vaikuttaa siihen, millä perusteella ihmiset saavat muuttaa asumaan ja saavat oikeuden asettua asumaan tiettyyn maahan. Tällä vaikutetaan rajojen valvontaan ja muihin muuttoliikettä sääteleviin asioihin. (Saukkonen 2007, 206–207; Saukkonen 2013, 38.) Maahanmuuttopolitiikalla voidaan yleisesti todeta olevan kaksi tavoitetta: toivotun maahanmuuton edistäminen ja ei-toivotun maahanmuuton kontrollointi (Saukkonen 2007, 206–207). *Maahanmuuttajapolitiikka* on Pasi Saukkosen mukaan puolestaan niitä toimia, jotka kohdistuvat jo maassa oleskeleviin ulkomaan kansalaisiin sekä usein heidän jälkeläisiinsä (Saukkonen 2007, 206–207). Maahanmuuttajapolitiikka tulee siis lähelle kotouttamispolitiikkaa, jota käsittelen myöhemmin. Maahanmuuttajapolitiikan toteuttamistapoja on monia erilaisia, ja se, millaista maahanmuuttajapolitiikkaa valtiossa harjoitetaan, on maan poliittisen johdon päätettävissä. *Erilaisuuspolitiikalla* puolestaan viitataan yhteiskunnan muutokseen siinä tilanteessa, kun siihen muutetaan. (Saukkonen 2007, 206–207.)

Maahanmuuttajapolitiikassa voidaan yleisesti sanoa olevan neljä erilaista toteutustapaa; *assimilaatiopolitiikka, integraatiopolitiikka, multikulturalistinen politiikka ja segregatiopolitiikka* (Saukkonen 2007, 208–209). Keskityn käsittelemään multikulturalistista politiikkaa, sillä se on olennaisin suomalaisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Näiden maahanmuuttajapolitiikan erilaisten toteutustapojen välillä on painopiste-eroja ja eri suuntausten nimitykset saattavat vaihdella hieman niin paikasta kuin ajastakin riippuen. Aikaisemmassa maahanmuuttajapolitiittisessa tutkimuksessa on todettu, että suomalainen maahanmuuttajapolitiikan tekemisen tapa on näistä neljästä edellä mainituista vaihtoehdoista lähimpänä multikulturalistista politiikkaa. Multikulturalistinen vähemmistö- ja kotouttamispolitiikka voidaan nähdä yleisesti assimilaatiopolitiikan vastakohtana, sillä multikulturalistisessa politiikassa ei pyritä sulautta-

maan vähemmistöjä ja maahanmuuttajia valtavirran kulttuuriin, vaan multikulturalismissa tiedostetaan vähemmistöjen olemassaolo ja heitä tuetaan eri tavoin (Saukkonen 2012, 229). Maahanmuuttajien tukeminen kotoutumisprosessissa, heidän osallistumisensa mahdollistaminen suomalaiseen yhteiskuntaan, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä eri väestöryhmien välisen myönteisen vuorovaikutuksen lisääminen ovat myös suomalaisen kotouttamispolitiikan lähtökohtina (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010). Monikulttuurisuuspolitiikat, jollaiseksi multikulturalismikin luetaan, ovat siis sellaisia ratkaisuja tai toimintapolitiikkoja, joiden tarkoituksena on estää tai korjata taloudellista tai sosiaalista huono-osaisuutta ja syrjäytymistä sekä laajemmin edistää vähemmistöjen ja maahanmuuttajaryhmien integroitumista järjestelmään (Saukkonen 2007, 204).

Erilaisissa tutkimuksissa todetaan, että Suomessa toteutetaan yhtä Euroopan multikulturalistisimmista politiikoista (ks. esim. Saukkonen 2012, 229–231; MIPEX 2015a; MIPEX2015b; MIPEX2015c). Perustelut sille, että Suomen maahanmuuttopolitiikka on multikulturalistista ovat selkeitä, sillä esimerkiksi Suomen lainsäädännössä tunnustetaan vähemmistöjen oikeudet omaan kieleen ja kulttuuriin (Suomen perustuslaki 731/1999). Lisäksi Yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014) ja Yleisradiolaissa (1380/1993) on huomioitu vähemmistöt. Ismo Söderling väittää, että huolimatta näistä lain takaamista oikeuksista vähemmistöille, multikulturalismi jää vajaaksi Suomessa kahdesta eri syystä. Ensinnäkin hallinto on hajanaista ja toiseksi kotouttamisresurssit ovat liian vähäiset (Söderling 2015, 26). Söderlingin ohella saman huomion on tehnyt Pasi Saukkonen. Saukkosen mukaan suomalainen vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan käytännön toteutus on vaatimatonta, ja monilla alueilla toimeenpanon puutteet ovat huomattavia resurssien vähäisyyden vuoksi. (Saukkonen 2012, 226.) Suomen maahanmuuttopolitiikkaa on lisäksi väitetty muun muassa yksipuoliseksi politiikaksi, joka ei tue maahanmuuttajaa tarpeeksi (Mämmi 2008, 40–42). Sen lisäksi, että multikulturalismi ei ylety käytännön tasolle asti Suomessa, on se saanut käsitteenä ja ideologiana yhä kasvavaa kritiikkiä viimeisien vuosikymmenten aikana (Puuronen 2011, 195). Osaltaan suomalaiseen maahanmuuttopolitiikkaan liittyviä haasteita ja ongelmia voidaan perustella sillä, että niitä on harjoitettu Suomessa vasta verrattain vähän aikaa, jonka johdosta ne kehittyvät yhä edelleen eivätkä ole valmiita. Esimerkiksi ensimmäinen kotouttamista koskeva laki tuli Suomessa voimaan vuonna 1999. Laki on tämän jälkeen kertaalleen uudistettu kokonaan, ja uudistettu laki kotoutumisen edistämisestä tuli voimaan 2011. (Sisäministeriö 2013.)

Suomalainen maahanmuuttopolitiikka on peruslähtökohdiltaan hyvää ja huomioi vähemmistöt. Multikulturalismin perusteet eivät kuitenkaan ulotu läheskään aina käytäntöön asti, jonka johdosta Pasi Saukkonen luonnehtii suomalaista multikulturalismia multikulturalismin ja nationalismin omintakeiseksi yhdistelmäksi (Saukkonen 2012, 226). Aikaisemmassa tutkimuksessa on tunnistettu maahanmuuttopolitiikan sirpaleisuus ja toimeenpanon puutteet. Maahanmuuttopolitiikkaa tulisi kehittää pitkällä tähtäimellä siten, että se huomioi käytännön toimenpiteet ja niiden seuraukset paremmin. Tämä puute on huomattu myös valtiovallan tasolla, ja muun muassa eduskunnan tarkastusvaliokunta pyrkii kehittämään suomalaisia kotouttamistoimenpiteitä edelleen käynnistämällään tutkimushankkeella kotouttamistoimenpiteiden toimivuudesta (Eduskunnan tarkastusvaliokunta 6.7.2017).

2.2. Kotouttaminen ja kotoutuminen

Maahanmuuttajien sopeutumisesta osaksi yhteiskuntaa on aikojen saatossa käytetty monenlaisia nimityksiä. Kotouttamisesta on eri aikoina käytetty erilaisia nimityksiä kuten *sulautuminen*, *sopeutuminen*, *integraatio* ja *akkulturaatio* (Saukkonen 2013, 65–66). Tässä luvussa käsittelemme maahanmuuttajien yhteiskuntaan sopeutumisen eri vaiheita ja mahdollisuuksia, eli kotouttamista. Käytettyyn nimitykseen on vaikuttanut myös kyseisen maan harjoittama maahanmuuttopoliittinen traditio. Edellä mainitut nimitykset maahanmuuttajien yhteiskuntaan sopeutumisesta kertovat niin ympäröivästä kulttuurista kuin ajasta, jolloin niitä on käytetty. Nyky-Suomessa maahanmuuttajien yhteiskuntaan sopeutumista kutsutaan kotoutumiseksi ja julkisen sektorin kotoutumista tukevia toimenpiteitä kotouttamiseksi. Tämän vuoksi käytän myös itse näitä käsitteitä, ellei jokin toinen käsite liity suoraan käyttämäni lähteeseen, tällöin käytän samaa käsitettä kuin lähteessä.

Maahanmuuttajia on lähes kaikissa maailman yhteiskunnissa. Se, kuinka paljon maahanmuuttajia kussakin yhteiskunnassa on, vaihtelee. Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa maahanmuuttajia vastaanottaviin yhteiskuntiin viitattiin termeillä *host society* ja *receiving society*. Suomenkielisessä tutkimuskirjallisuudessa en huomannut vastaavanlaisia nimityksiä tai eroja käsitteiden käytössä. Törmätessäni jälkimmäiseen näistä kahdesta nimityksestä havahtuin, että samasta asiasta puhutaan hieman eri nimityksillä. Käsite *host society* viittaa mielestäni

tilapäiseen maahanmuuttajan vastaanottamiseen (vrt. host family), kun taas puolestaan termillä *receiving society* viitataan pysyvämpiluonteiseen maahanmuuton vastaanottamiseen. *Host society* – termiä käyttää Marco Martiniello, kun taas *receiving society* – termi on käytössä Dita Vogelín toimittamassa teoksessa.

Suomessa maahanmuuttajien sopeutumista osaksi yhteiskuntaa on kutsuttu kotouttamiseksi ja kotoutumiseksi 1990-luvulta alkaen (Saukkonen 2007, 208–209). *Kotouttamisella* viitataan viranomaisten toimiin maahanmuuttajan kotoutumisen edistämiseksi (Saukkonen 2007, 208–209). Laissa kotoutumisen edistämisestä kotouttaminen on ”*maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiinsa oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.*” (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010; Makkonen ja Koskeniemi 2013, 78). Kotouttaminen ei ole siis ainoastaan maahanmuuttajan prosessi, vaan myös ympäröivän yhteiskunnan ja valtaväestön prosessi. Onnistuneeseen kotoutumiseen tarvitaankin siis koko kansalaisyhteiskunnan panosta, eikä ainoastaan julkisen sektorin maahanmuuttajaan kohdistettuja toimenpiteitä. Kotoutumista edistävän lain tehtävänä on edistää maahanmuuttajien yhteiskuntaan osallistumista (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010). Kotouttamisen edistämisen lain antama määritelmä kotouttamiselle voidaan nähdä virallisena kotouttamisen määritelmänä Suomessa. Lain antamat määritelmät ovat usein pelkistettyjä, joten on tarkoituksenmukaista tarkastella asiaa myös hieman monipuolisemmista näkökulmista. Kotouttamisen määritelmään oman näkökulmansa tuo Jaana Vuori, joka ymmärtää kotouttamisen *sosiaalisluonteiseksi työksi, jossa asiakkaille pyritään varmistamaan maassa asumisen alkuaikoina toimeentulon ja arjen sujumisen aineelliset edellytykset, heitä ohjataan yhteiskunnan käytäntöihin ja palvelujen äärelle sekä tarjotaan maassa elämiseen tarvittavaa tietoa*. Samalla tuetaan muuttajien psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia. (Vuori 2015, 395.) Kotouttaminen on siis kokonaisvaltainen työote, jossa eri tilanteissa ja eri institutionaalisissa konteksteissa korostuvat eri asiat (Vuori 2015, 402).

Kotouttamisen eri määritelmissä näkyy vivahde-erot, jotka vaihtelevat esimerkiksi tieteenalasta riippuen. Kotoutumista ja kotouttamista tutkitaan jonkin verran myös esimerkiksi sosiaalityön oppiaineessa, jonka lähestymistapa on erilainen kuin valtio-opissa. Jaana Vuori tuo kotouttamisen määritelmään kotouttamista työkseen tekevien ja hyvinvoinnin näkökulman, laissa kotoutumisen edistämisestä puolestaan pyritään yleispätevään määritelmään.

Eroista huolimatta määritelmien ydin on sama: se on maahanmuuttajien eteen tehtävää työtä, jolla pyritään antamaan heille tarvittavat tiedot ja taidot suomalaisessa yhteiskunnassa toimimiseen.

Kotoutuminen on maahanmuuttajan yksilöllistä kehittymistä, jonka tavoitteena on maahanmuuttajan osallistuminen yhteiskunnan toimintaan ja työelämään niin, että hänen oma kielensä ja kulttuurinsa säilyy samanaikaisesti. (Saukkonen 2013, 29). Valtion ensimmäisessä kotouttamisohjelmassa yhteiskuntaan kotoutuminen ymmärretään *”osallisuudeksi kaikilla elämänalueilla niin yhteiskunnallisessa, poliittisessa, taloudellisessa kuin kulttuurisessakin mielessä”* (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 14). Tämän ensimmäisen valtion kotouttamisohjelman keskeinen tavoite olikin maahanmuuttajien osallisuuden lisääminen (Sisäministeriö 2013). Vuonna 2016 voimaan tullut toinen valtion kotouttamisohjelma rakentuu neljän tavoitealueen varaan, joita ovat: maahanmuuttajien oman kulttuurin vahvuuksien tuominen osaksi Suomen innovaatiokykyä, poikkihallinnollisen kotouttamisen tehostaminen, valtion ja kuntien välisen yhteistoiminnan lisääminen kansainvälistä suojelua saavien vastaanotossa ja avoimeen keskustelukulttuuriin kannustaminen, sekä rasismia ei sallita. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016.)

Suomalaisen kotouttamispolitiikan keskeisenä periaatteena on normaalipalveluperiaate, eli maahanmuuttajien asiat hoidetaan samoissa laitoksissa kuin suomalaistenkin. Monesti kotouttamispoliittiset toimenpiteet on nähty pakolaisille ja turvapaikanhakijoille suunnatuiksi, mutta uuden kotouttamislain tavoitteena on se, että kotouttamistoimenpiteet ovat kaikkien maahanmuuttajien saatavilla riippumatta maahanmuuttajan maassa oleskelun syystä. (Saukkonen 2013, 86–90.) Suomalaisen kotouttamisen käytännön toteutus tapahtuu kunnissa. Valtiolla on kotouttamisohjelma, mutta käytännön kotouttamistoimenpiteet toteutetaan kunnissa, ja jokainen kunta on velvoitettu omaan kotouttamisohjelmaan. Kuntien tilanteet vaihtelevat kunnan koosta riippuen, joten myös maahanmuuttajien kokemat julkiset kotouttamistoimenpiteet voivat vaihdella erittäin paljon. Suomalaisen kotouttamispolitiikan yhdeksi suurimmaksi haasteeksi on nähty kotouttamisen sirpaleisuus (Mämmi 2008, 58–60; Saukkonen 2013, 91–92). On hyvä, että kotouttamista tehdään kunnissa, sillä kunnat ovat lähempänä yksilöä kuin valtio, ja luonnollisesti kunnat tietävät paikalliset olosuhteet paljon paremmin. Kunnissa tehtävä kotouttamistyö aiheuttaa kuitenkin myös haasteita, kuten edellä on esitetty. Yhtenä suurena haasteena suomalaisessa kotouttamispolitiikassa on resurssien vähäisyys ja

puute. Kotouttaminen on tärkeää työtä, ja jos se epäonnistuu, vaikutukset voivat olla moninkertaiset.

Vaikka suomalaista vähemmistö- ja kotouttamispolitiikkaa sanotaan usein multikulturalistiseksi, ja tämän väitteen tukena on tutkimustuloksia, todellisuudessa Suomen harjoittama vähemmistö- ja kotouttamispolitiikka on Saukkosen mukaan jotain multikulturalismin ja nationalismin väliltä, niiden outo yhdistelmä (Saukkonen 2012, 226.) Tällä viitattaneen siihen, että suomalaisen yhteiskunnan peruseriaatteet ovat multikulturalistisia, mutta multikulturalismi ei yllä aina käytäntöön asti, mikä on osaltaan resurssikysymys. Eri politiikkatoimenpiteillä voidaan vaikuttaa siihen, millaisena suomalaisuus ja suomalainen yhteiskunta nähdään. Suomessa puhutaan vielä usein tavoilla, joissa suomalaisuus rajautuu perinteiden ja kantaväestön kautta eikä huomioi yhteiskunnan ja väestön monimuotoisuutta tarpeeksi laajamittaisesti. (Saukkonen 2012.)

Pasi Saukkonen tunnistaa sen, että resurssit eivät yksinkertaisesti riitä suomalaisessa kotouttamispolitiikassa (Nyström 2015). Resurssien vähäisyys on huomattu myös muussa tutkimuskirjallisuudessa. Resurssien vähäisyys ja taloudellisten varojen puute aiheuttavat haasteita kotouttamistyölle (Mämmi 2008, 56–57). Kotoutumiseen liittyviin resurssikysymyksiin on herätty myös valtakunnan tasolla, ja siihen liittyviä kysymyksiä käsitellään muun muassa valtion kotouttamishjelmassa sekä hallituksen maahanmuuttopoliittisissa toimenpiteissä (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016; Valtioneuvoston kanslia 11.9.2015). Onnistunutta integraatiota ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan tapahtuu, ja siihen vaikuttavat monet eri asiat, kuten erilaiset koulutukset ja projektit. Olennaista on myös maahanmuuttajan oma asenne ja halu kotoutua Suomeen (Mämmi 2008, 56–57). Maahanmuuttajien integraation kehityskohteina nähtiin suunnitteluun varattavien resurssien lisääminen sekä suomalaisen kantaväestön asennemuutos (Mämmi 2008, 58–60).

Eurooppalaisessa kontekstissa maahanmuuttoa on ollut pidemmän aikaa kuin suomalaisessa. Euroopassa on hyvin erilaisia valtioita, joiden maahanmuuttopolitiikan toteuttamistavat ovat vaihdelleet paljon vuosien saatossa, ei siis ihme, että eurooppalaista kotouttamis- ja vähemmistöpolitiikkaa voi luonnehtia välillä neuvottomaksi (Saukkonen 2013, 1.) Kaikkien erilaisuutta ja tasa-arvoa on pidetty yleisesti eurooppalaisen kotouttamis- ja vähemmistöpolitiikan lähtökohtana (Saukkonen 2012, 229–231).

Kotouttaminen on osa nykyaikaista maahanmuuttopolitiikkaa, jolla taataan yhteiskunnan kehitys samalla, kun väestörakenne muuttuu. Kotouttamiseen liittyy haasteita, joita on kuvattu tässä luvussa. Suomessa nämä haasteet on tiedostettu hyvin valtakunnan tasolla, ja valtion kotouttamisohjelmassa tähdätäänkin kotouttamisen kehittämiseen edelleen. Erityisesti pyritään sujuvoittamaan eri järjestelmiä sekä yksilöidä näitä enemmän maahanmuuttajan tarpeita vastaavaksi (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, 14). Kotouttamisen onnistumisen mittarit ovat perinteisesti olleet työn saanti ja kielen oppiminen (Puuronen 2011, 249). Nämä ovat kuitenkin yksipuolisia mittareita. Kotouttamisen onnistumisen mittareita tulisi tarkastella uudelleen ja pyrkiä kehittämään kotoutumista paremmin mittaavia mittareita. Sari Pekkala Kerrin mukaan maahanmuuton positiiviset vaikutukset ovat suurimmillaan silloin, kun maahanmuuttajat saavat tehdä työtä, joten työ on tärkeä osa kotoutumista mutta ei ainoa. Maahanmuuton hyödyt voivat olla erittäin suuret, kunhan vaan kotoutuminen onnistuu. Kotoutumisen onnistumiseen voidaan vaikuttaa erilaisin politiikkakeinoin ja toimenpitein sekä yleisellä asenteella. (Pekkala Kerr 2015, 500–501.)

Valtion kotouttamisohjelmassa linjataan, että onnistunut kotoutuminen osaksi suomalaista yhteiskuntaa lähtee yksilöstä itsestään ja vaatii osallistujan aktiivisuutta sekä vastuullisuutta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, 15). Valtion kotouttamisohjelma tiedostaa kotouttamista tukevat asiat, ja etenkin erilaisten maahanmuuttajayhteisöjen roolin osana epävirallista kotoutumista ja sen edistäjänä (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, 18). Järjestöjen roolia ja vaikutuksia maahanmuuttajan osallisuuteen tarkastelen tarkemmin luvussa *2.3.3. Järjestötoiminnan vaikutus*. Kotouttamista pyritään kehittämään siis erilaisilla toimilla, joita linjataan muun muassa Valtion kotouttamisohjelmassa ja Laissa kotoutumisen edistämisestä. Kari Hämäläisen ja Martti Sarvimäen mukaan kotouttamisen edistämiseen pyrkivää lainsäädäntötyötä on tehty Suomessa käytännössä tuntematta kotouttamistoimenpiteiden vaikutuksia (Hämäläinen & Sarvimäki 2011). Se, että lainsäädäntötyötä tehdään tuntematta käytännön vaikutuksia, voi vaikuttaa negatiivisesti muutoin hyvään kotouttamispolitiikkaan.

Kotouttamisen tulisi turvata maahanmuuttajille mahdollisuus tutustua yhteiskunnan toimintatapoihin ja periaatteisiin sekä omiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin suhteessa yhteiskuntaan. Näiden ymmärtäminen on välttämätöntä, jotta maahanmuuttajalla on mahdollisuus toimia suomalaisen yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä. Oikeuksien ja velvollisuuksien ymmärtämi-

nen on tärkeää, etenkin sitten, kun osa heistä saa kansalaisuuden, jota on pidetty yhtenä kotoutumisen tärkeänä ulottuvuutena (Saukkonen 2013, 84). Usein yhteiskunnalliseen ja poliittiseen liittyvä ulottuvuus kotoutumisessa on kuitenkin jäänyt vähemmälle huomiolle, joten sitä on tarpeellista tutkia. (Pirkkalainen, Wass & Weide 2016, 69–72.) Kotoutumisen yhteiskunnallinen ja poliittinen ulottuvuus on nostettu esille valtion kotouttamisohjelmassa, jossa todetaan ”*maahanmuuttajien demokratiaoikeuksien toteutuminen ja osallisuus kansalaisyhteiskunnan toiminnassa ovat tärkeitä osallisuuden edistäjiä*” (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 17; Pirkkalainen, Wass & Weide 2016, 69–72).

2.3. Osallistuminen

Hyvällä ja onnistuneella multikulturalistisella politiikalla ja kotouttamisella voidaan taata se, että maahanmuuttajat ymmärtävät suomalaisen yhteiskunnan toimintatavat sekä omat oikeutensa ja velvollisuutensa suomalaisen yhteiskunnan jäseninä. Monesti yksi tai useampi näistä voi olla kuitenkin epäselvä maahanmuuttajalle, minkä vuoksi myös hänen osallistumisensa suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen toimintaan kärsii. Tässä luvussa käsittelen aikaisempaa tutkimusta maahanmuuttajien poliittisesta osallistumisesta ja siihen vaikuttaneita seikkoja.

Maahanmuuttajien poliittista osallistumista on tutkittu vähän. Maahanmuuttajien poliittisen osallistumisen tutkimuksen vähäisyyteen vaikuttaa muun muassa se, että aikaisemmin vaalioikeudet oli rajattu tiukasti ainoastaan Suomen kansalaisille, maahanmuuttaneiden poliittisesta osallistumisesta on vajavaisia tilastoja ja maahan muuttaminen Suomeen on verrattain uusi ilmiö. Poliittisella osallistumisella tarkoitetaan vaaleissa äänestämistä, poliittisen järjestelmän tuntemista ja politiikkaan muilla tavoilla osallistumista. Asiaan tuli muutos 1976, kun muiden Pohjoismaiden kansalaiset saivat äänioikeuden kuntavaaleihin. Myöhemmin myös muille ulkomaalaisille, jotka täyttävät tietyt kriteerit on annettu vaalioikeuksia Suomessa. (Weide 2011, 55.) Muutos on kuitenkin vaatinut aikaa, sillä mahdollisuus äänestää vaaleissa on eräs keskeisimmistä kansalaisuuteen liittyvistä poliittisista oikeuksista (Wass & Weide 2015, 12).

Maahanmuuttajien poliittisen osallisuuden huomioiminen voidaan nähdä osana eurooppalaisten julkishallintojen painottamaa ”aktiivista kansalaisuutta” (Pirkkalainen, Wass & Weide

2016, 69–72.) Aktiivinen kansalaisuus on osa nykyistä yhteiskunnallista keskustelua, ja esimerkiksi nuorten aktiiviselle kansalaisuudelle esitetään usein vaatimuksia (Ansala 2017, 16). Perinteisen kansalaisuuden sijaan yhä keskeisemmäksi on noussut aktiivinen ja osallistuva kansalaisuus (ks. esim. Delanty 2003). Siihen, että aktiivinen kansalaisuus nostetaan yhä useammin esille ja mainitaan erikseen hyveenä, vaikuttavat monet asiat. Aktiivisia kansalaisia on ollut olemassa varmasti jo ennen kuin aktiivisuuden kansalaisuuden käsite on populisoitunut ja aktiivisesta kansalaisuudesta on tullut eräänlainen hyve. Kansalaiset ovat kenties passivoituneet, jolloin on tarve nostaa esille aktiivisuuden positiivisia puolia ja nostaa aktiivinen kansalaisuus tietynlaiseksi tavoitetilaksi, ihannoitavaksi asiaksi, jolla pyritään rohkaisemaan ihmisiä osallistumaan yhteiskunnallisesti.

Perinteisesti kansalaisuudella viitataan yhteisön jäsenyyteen, mutta kansalaisuudella voidaan viitata myös esimerkiksi kuulumisen tunteeseen (Marshall 1950; Meglino & Korgsgaard 2004). Kansalaisuus opitaan, joten oikeudet ja velvollisuudet tulevat tiiviissä yhteistyössä (Delanty 2003, 597–598). Opittu kansalaisuus soveltuu hyvin myös maahanmuuttajiin ja kotoutumiseen, jonka tavoitteena on saada maahanmuuttajista yhteiskunnan aktiivisia jäseniä. Täten siis yhteiskunnan aktiiviseksi jäseniksi ei synnytä, vaan opitaan. Oppiminen tapahtuu erilaisissa ympäristöissä, ja pääasiassa muodollisen koulutuksen ulkopuolella (Schugurenky 2004).

Daniel Schugurenky toteaa, että demokratialla on mahdollisuus toimia, mikäli ihmisille annetaan mahdollisuus oppia demokratiaa osallistumalla siihen (Schugurenky 2006). Tätä voidaan soveltaa myös maahanmuuttajanäkökulmasta, maahanmuuttajien alhainen aktiivisuus esimerkiksi vaaliosallistumisessa ei ole heidän itsensä syy. Heillä ei ole tarpeeksi mahdollisuuksia oppia demokratiaa osallistumisen kautta, joten heiltä puuttuu taitoja. Näitä taitoja voidaan Schugurenskyn mukaan oppia antamalla lisää mahdollisuuksia osallistua demokratiaan, mikäli Schugurenskyn on luottamista. Demokratiataitojen oppiminen on siis itseään ruokkiva ympyrä. Demokratiaan osallistuminen vaatii demokratiataitoja, jotka voidaan jakaa kahteen luokkaan: pääasiallisiin taitoihin ja pääasiallisiin taipumuksiin (Ansala 2017, 27; Cohen 2006). Pääasiallisiin taitoihin kuuluu kyky kuunnella, olla kriittinen ja refleктоiva. Lisäksi taitoja ovat ongelmanratkaisu- ja päätöksentekokyky, keskustelutaito ja yhteistyötaito. Pääasiallisia taipumuksia puolestaan ovat vastuullisuus ja kyky olla kohtelias, muiden olemassaolon kunnioitus, oikeudenmukaisuus ja hyvän tekeminen (Ansala 2017, 27). Osa näistä taidoista varmasti löy-

tyy ihmisiltä luonnostaan, osa puolestaan opitaan. Eri ihmisillä taidot ovat eri tavoin hallinnassa. Taitojen hallintaan ja hallinnan tasoon vaikuttavat monet asiat, joista yksi esimerkki on arvomaailma.

Euroopan laajuisesti eräs maahan muuttaneiden osallistumista ja aktiivisuutta selvittänyt projekti on POLITIS-projekti, jossa aktiivisia maahanmuuttajia haastateltiin ja heidän osallistumistaan tutkittiin. POLITIS-projektin kyselytutkimus oli laaja ja keräsi aineistoa 24 Euroopan unionin jäsenmaasta. (Vogel 2008b, 77–93.) Eräänä vahvojen demokratioiden tunnuspiirteenä voidaan pitää korkeaa osallisuuden tasoa (Vogel 2008a, 19; Rucht 2006, 86). Kantaväestön ja maahanmuuttajien osallisuuden välillä on yhteys: maissa, joissa kantaväestön yhteiskunnallinen aktiivisuus on korkeaa, myös maahanmuuttajien yhteiskunnallinen aktiivisuus on korkeampaa kuin maissa, joissa kantaväestön yhteiskunnallinen aktiivisuus on matala (Aleksynska 2008, 71). Usein maahanmuuttajat eivät kuitenkaan ole vähemmän aktiivisia esimerkiksi kansalaisjärjestöissä kuin kantaväestö, mutta maahanmuuttajien aktiivisuus on vähemmän näkyvää. Lisäksi maahanmuuttajat ovat harvemmin aktiivisia vastaanottavan yhteiskunnan organisaatioissa, jolloin heidän aktiivisuutensa myös vaikuttaa pienemmältä. (Vogel 2008a, 20.) Maahanmuuttajien aktivismi on kuitenkin yleisempää maissa, jotka yleisellä tasolla kannustavat ja nostavat aktivismia esille. Näissä maissa aktiivisuus on myös yleensä laajemmalle leviytynyttä. (Vogel 2008a, 22.) Vapaaehtoinen järjestötoiminta luo sosiaalista luottamusta, joka puolestaan luo poliittista luottamusta. Poliittinen luottamus puolestaan johtaa korkeampaan poliittiseen osallistumiseen. (Jacobs & Tillie 2008, 48.) Tarkemmin näitä POLITIS-projektissäkin tutkittuja maahanmuuttajien aktiivisuuteen ja osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä käsittelemme seuraavissa alaluvuissa.

2.3.1. Poliittiseen järjestelmään kotoutuminen

Poliittiseen järjestelmään kotoutuminen voidaan ymmärtää eri tavoilla, ja siihen liittyen on olemassa erilaisia tyypittelyjä (Weide & Saukkonen 2013, 266). Poliittiseen järjestelmään kotoutumisessa on olemassa eri tasoja, sillä kaikki poliittiset oikeudet eivät tule yhtäaikaaisesti voimaan. Poliittisten oikeuksien sisäistäminen ja kotoutuminen poliittiseen järjestelmään on oleellista, sillä sisäistettyään omat oikeutensa yksilö on kykeneväinen käyttämään oikeuksiaan. Poliittisten oikeuksien ja velvollisuuksien oppiminen, ymmärtäminen ja tiedostaminen on prosessi, kuten kotoutuminenkin. Maahanmuuttajat saavuttavat poliittiset oikeudet asteittain. Poliittisten oikeuksien asteittainen saavuttaminen on taattu lainsäädännöllä. Esittelen

seuraavaksi yhden poliittiseen järjestelmään kotoutumisen mallin, jota sovellan luvussa 5. Tämän mallin on luonut Marco Martiniello. Tässä Martiniellon luomassa mallissa poliittiseen järjestelmään kotoutuminen tapahtuu neljän tason toimien sisäistämisen kautta.

Ensimmäisellä tasolla *saavutetaan yhteiskunnan keskeiset poliittiset oikeudet*, tällä tarkoitetaan pääasiassa äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta (Martiniello 2006, 84). Tarkasteltavasta maasta riippuen keskeisten poliittisten oikeuksien saavuttaminen vaihtelee. Osa poliittisista oikeuksista on Suomessa perustuslakiin kirjattuja perusoikeuksia, ja ne kuuluvat siis kaikille Suomen oikeudenkäyttöpiirissä oleville henkilöille. Edellä mainitun kaltaisia perusoikeuksia ovat muun muassa yhdistymis-, sanan- ja kokoontumisvapaus (Suomen perustuslaki 731/1999). Perinteisesti täydet poliittiset oikeudet ovat olleet kansalaisten oikeuksia, mutta nykyään maahan muuttanut saa Suomessa rajatut oikeudet asuttuaan maassa riittävän pitkään. Maahanmuuttajat voivat esimerkiksi äänestää ja asettua ehdolle kuntavaaleissa. Lisäksi Suomessa äänioikeutettu ulkomaalainen voi osallistua puolueen perustamiseen sen kannattajana. (Oikeusministeriö 14.6.2012; Vaalilaki 714/1998; Kuntalaki 410/2015.) Poliittisten oikeuksien määrän ja maahanmuuttajien kotoutumisen välillä on Martiniellon (2006) mukaan selvä yhteys. Mitä enemmän maahanmuuttajalla on poliittisia oikeuksia, sitä paremmin he kotoutuvat (Martiniello 2006, 84).

Toisella tasolla aletaan *samaistua asuinmaahan ja tullaan hyväksytyksi sen jäsenenä* (Martiniello 2006, 84). Mitä enemmän maahanmuuttajat identifioituvat uuden asuinmaansa yhteiskuntaan, sitä tehokkaampaa ja syvempää heidän poliittinen integroitumisensa on. Tämä poliittiseen kotoutumisen taso liittyy tiiviisti kotoutumiseen ja maahanmuuttajan omaan kokemukseen yhteiskuntaan kuulumisesta. Tämä taso on hyvin pitkälti kokemusperäinen ja riippuu maahanmuuttajan omista kokemuksista. Kokemuksiin vaikuttavat erilaiset asiat, muun muassa kielitaito ja suomalaisten kanssa solmitut ystävyysuhteet. Osa maahan muuttaneista ei kuitenkaan koskaan samaistu yhteiskuntaan niin paljoa, että kokisi itsensä täysin yhdenvertaiseksi kantaväestön kanssa. Asuinmaahan samaistuminen ja sen jäsenenä hyväksytyksi tuleminen on myös hyvin pitkälti identiteettiin vaikuttava ja identiteetistä riippuva asia. Identiteetit muodostuvat prosesseissa, ja yksilön menneisyys vaikuttaa kokemukseen identiteetistä nykypäivänä (Calhoun 1994, 13). Identiteetit eivät ole annettuja vaan nimenomaan kokemusperäisiä, ja ne vaihtelevat ajan ja paikan mukaan (Hall 1999, 39; Kaunismaa 1997, 45). Jokaisella

ihmisellä on yksilöllinen identiteetti, identiteetit erottavat itsen toisista, ja juuri tässä suhteessa itsen ja toiseuden välillä identiteetti muodostuu (Woodward 1997, 20–23).

Kolmannessa vaiheessa maahanmuuttajat *itse hyväksyvät sekä sisäistävät demokraattisen oikeusvaltion arvot ja pelisäännöt* (Martiniello 2006, 84). Osa maahanmuuttajista on sisäistänyt ja hyväksynyt demokraattisen oikeusvaltion arvot ja pelisäännöt jo Suomeen saapuessaan. Tällaisia ovat yleensä ne maahanmuuttajat, jotka saapuvat Suomeen maista, joiden poliittiset järjestelmät ovat lähellä suomalaista, ja muista länsimaista saapuvat maahanmuuttajat. Demokraattisen oikeusvaltion arvojen ja pelisääntöjen hyväksyminen on sitä vaikeampaa, mitä enemmän ne eroavat maahanmuuttajan kotimaan arvopohjasta. Se, että maahanmuuttaja sisäistää tämän ulottuvuuden, on Martiniellon mukaan edellytys poliittiselle integraatiolle (Martiniello 2006, 84).

Viimeisessä vaiheessa *toteutetaan aktiivista poliittista osallistumista* (emt.). Tämä varsinaisen poliittisen toiminnan toteuttaminen edellyttää kaikkien edellisten ulottuvuuksien toteutumista, ja onkin siten eräänlainen poliittiseen järjestelmään kotoutumisen huipentuma. Poliittisella osallistumisella on muitakin muotoja kuin ainoastaan vaaliosallistuminen, vaikka vaaliosallistumista pidetään yleensä poliittisen osallistumisen keskeisenä mittarina (Weide & Saukkonen 2013, 266). Poliittinen osallistuminen sisältää vaaliosallistumisen ohella myös muita politiikan muotoja, kuten mielenilmaukset, nälkälakot ja boikotit. Martiniellon mukaan on virheellistä olettaa, että poliittinen osallistuminen on ainoastaan äänestämistä. Poliittisen osallistumisen muut muodot tulee huomioida etenkin maahan muuttaneiden osallistumista tarkasteltaessa, sillä heidän on havaittu olevan aktiivisempia erityisesti vähemmän tavanomaisissa politiikan muodoissa. (Martiniello 2006, 84–86.)

Maahanmuuttajien poliittinen osallistuminen mahdollistuu siis neljän tason toimien sisäistämisen kautta. Se, että maahanmuuttaja on sisäistänyt demokraattisen oikeusvaltion periaatteet ja osaa käyttäytyä niiden mukaisesti, on olennainen asia, joka mahdollistaa hänen poliittisen osallistumisensa. Joskus poliittisen yhteisön sallivuus tai sallimattomuus vaikuttaa maahanmuuttajien poliittiseen osallisuuteen. Eräiden tulkintojen mukaan poliittiset oikeudet voidaan katsoa kuuluvan ainoastaan kyseisen maan kansaisille. Vaihtoehtoisesti ne voidaan sallia myös muille kyseisessä maassa asuville kuin ainoastaan maan kansalaisille. Kyse on siis siitä, ketkä otetaan poliittisen yhteisön jäseniksi ja millä ehdoilla. Poliittinen yhteisö voidaan mää-

ritellä yhdistyksen omaiseksi organisaatioksi, jonka tarkoituksena on palvella ja sovittaa yhteen yksilöiden päämääriä. (Lepola 2000, 271–273.) Poliittisen yhteisön ja maahanmuuttopolitiikan välistä keskustelua on käyty Suomessa verrattain vähän, vaikka edellä mainittujen välinen keskustelu voisi tuoda lisäarvoa maahanmuuttajien poliittisesta osallisuudesta käytyyn keskusteluun (emt., 288). Poliittisen yhteisön jäsenyydelle on olemassa liuta erilaisia edellytyksiä, jotka linkittyvät poliittisen järjestelmän kotoutumisen tasoihin. Aivan ensimmäinen edellytys poliittisen yhteisön jäseneksi pääsemiselle on maahanmuutto ja pidempiaikainen asuminen maassa. Toinen asiaan vaikuttava asia on se, että kenelle kuuluu oikeus osallistua poliittiseen päätöksentekoon. Poliittiset oikeudet voidaan nähdä myös niiden ihmisten oikeutena, jotka ovat kulttuurisesti samankaltaisia suomalaisten kanssa, kuten pohjoismaalaiset. Poliittiset oikeudet voidaan nähdä toisaalta myös kaikkien asukkaiden oikeuksina. (Lepola 2000, 289–310.) Poliittiseen järjestelmään kotoutuminen vaatii siis maahanmuuttajalta ja yhteiskunnalta aktiivisuutta.

2.3.2. Aktiivisuus vaaleissa

Siitä, kellä on oikeus äänestää, on käyty paljon keskustelua, ja ajoittain tämä keskustelu on ollut vilkasta ja tunteita herättävää, sillä äänestämistä on perinteisesti pidetty yhtenä kansalaisuuden keskeisimmistä ilmentämismuodoista (Weide & Wass 2015, 16). Äänestysoikeuden saaminen uudessa kotimaassa on prosessi, johon liittyy poliittiseen yhteisöön kuulumiseksi tuleminen ja äänestämisen voidaan katsoa olevan yhden oleellisimmista poliittisen integroitumisen indikaattoreista. Äänestäminen vaatii osallistujalta vähän, eli se on matalan kynnyksen toimintaa poliittisen osallistumisen kentällä, mutta toisaalta äänestämiseen voi potentiaalisesti liittyä ekspressiivisiä motiiveja, kuten halu tukea vallitsevaa poliittista järjestelmää.

Kuten suomalaisten äänestysaktiivisuudessa, myös ulkomaan kansalaisten äänestysaktiivisuudessa on alueellisia eroja (Weide 2011, 56). Maahanmuuttajien äänestysaktiivisuus on yleensä aina jonkin verran alhaisemmalla tasolla kuin suomalaisten. Systemaattista ja kattavaa tutkimusta maahan muuttaneiden vaaliosallistumisesta Suomessa ei ole toistaiseksi tehty. Tähän vaikuttavat niin tutkimuseettiset syyt kuin tilastoiminenkin. (emt., 59–60.) Maahan muuttaneiden äänestysaktiivisuuteen vaikuttavat myös muut tekijät kuin alueelliset erot. Tällaisia ovat muun muassa sosiaalinen pääoma, maassa vietetty aika, rakenteelliset tekijät (vaali- ja puoluejärjestelmä), kulttuuriset, sosiaaliset ja taloudelliset oikeudet sekä etnisten vähemmistöjen suhteelliset osuudet väestöstä ja vähemmistöjen asumisen keskittyminen (Weide 2011,

57; Bird, Saalfeld & Wüst 2011, 13). Samoilla linjoilla maahanmuuttajien äänestysaktiivisuuteen vaikuttaneista tekijöistä on Jun Xu, joka on tutkinut Yhdysvaltojen aasialaisen vähemmistön äänestysaktiivisuutta. Hänen mukaansa asiaan vaikuttavat sosioekonominen tausta, maahanmuuttajan status ja oleskelun pituus Yhdysvalloissa, koulutus ja erilaiset instituutionaaliset esteet. (Xu 2005, 682–683.) Sosiaalisella pääomalla on myönteinen vaikutus poliittiseen osallistumiseen. Aikaisemmin on myös todettu, että osallistumalla eri järjestöjen toimintaan voidaan kasvattaa poliittisen osallistumisen todennäköisyyttä. (Bäck & Keskilä-Kekkonen 2013, 69.) Maahanmuuttajien äänestysaktiivisuus kasvaa ajan myötä, ja kansalaisuuden saaminen vaikuttaa äänestämiseen positiivisesti (Weide 2011, 57). Maahanmuuttajien sosioekonomisen aseman kohentuminen ja integroituminen yhteiskuntaan lisäävät myös hyvin todennäköisesti heidän äänestysaktiivisuuttaan (Borg 2013, 78). Äänestäminen on nähty osoituksena sosiaalisesta ja poliittisesta kiinnittymisestä uuteen kotimaahan. Se on myös poliittisen järjestelmän kykyä sitouttaa muualta muuttaneita – osoitusta demokratian toimivuudesta. (Wass & Weide 2015, 12.) Tähän nojaten äänestämisen ja yhteiskunnallisen aktiivisuuden voisi ottaa huomioon tarkasteltaessa kotoutumisen onnistumista.

Xu'n tutkimia Amerikan aasialaisia on monesti nähty ”malli-vähemmistönä”, sillä heillä on suhteellisen korkea sosioekonominen status. Tutkimukset ovat osoittaneet, että maahanmuuttajilla on vähemmän tietoa sekä huonommat tekniset taidot politiikkaan osallistumiseen kuin kantaväestöllä, mikä edelleen vähentää heidän todennäköisyyttään äänestää. (Xu 2005, 682–683.) Xu'n tutkimus on sinänsä merkittävä, että siinä tutkittiin niin äänestäjäksi rekisteröitymistä kuin äänestysaktiivisuuttakin eikä näitä erikseen, kuten usein on ollut tapana. Lisäksi hän tutki näitä asioita sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Tutkimuksen tuloksissa esitetään, että eri vähemmistöryhmien välisiä eroja aktiivisuudessa voidaan selittää eri vähemmistöjen erilaisilla tavoilla osallistua. (Xu 2005, 698.) Toki tulee huomioida se, että tutkimus tehtiin Yhdysvalloissa, jonka järjestelmä on jokseenkin erilainen kuin Suomen. Keskeisimpänä erona vaaliosallistumiseen liittyen voidaan sanoa se, että Yhdysvalloissa jokaisen tulee itse rekisteröityä äänestäjäksi, kun taas Suomessa kaikki yli 18-vuotiaat on automaattisesti rekisteröity äänestäjiksi, ja heille lähetetään ilmoituskirje äänioikeudesta ennen vaaleja.

Poliittinen osallistuminen ei tapahdu tyhjiössä, vaan se on heijastuma yksilön yleisestä hyvinvoinnista, johon vaikuttaa ainakin taloudellinen asema, terveydentila ja sosiaaliset verkostot.

Siten se muodostaa myös itsessään monipuolisen yhteiskunnallisen eriarvoisuuden tai tasa-puolisuuden mittarin. Kuten koulutus tai varallisuus, myös äänestäminen ja puoluekanta siir-tyvät sukupolvelta toiselle. Maahanmuuttotausta laskee poliittisen osallistumisen todennä-köisyyttä. Eri kansallisuuksien välisessä äänestysaktiivisuudessa on huomattavaa vaihtelua. Vuoden 2012 kunnallisvaaleissa aktiivisimmiksi nousivat somalialaiset. Maahanmuuttotau-aiset äänioikeutetut osallistuvat osin syntyperäisiä kansalaisia vähemmän johtuen maahan-muuttajien yleensä heikommasta sosioekonomisesta taustasta. Sosioekonomisella taustalla selitetään usein osallistumiseen tai osallistumattomuuteen liittyviä asioita. Yksinomaan sosio-ekonominen tausta ei kuitenkaan selitä (äänestys)aktiivisuuteen liittyviä seikkoja. Tämän to-distaa Suomessa asuvan somalivähemmistön aktiivisuus vaaleissa, joka on maahanmuuttajien kärkitasoa siitä huolimatta, että somalien sosioekonominen tausta on myös maahanmuutta-jien keskuudessa tarkasteltuna heikko. Somalitaustaisten osallistumiseen vaikuttavat muut asiat sosioekonomista taustaa enemmän. Somalitaustaiset kiinnittyvät yhteiskuntaan muun muassa lasten koulujen sekä järjestötoiminnan kautta. Molemmissa näissä tapauksissa raken-netaan luottamusta yhteiskuntaan ja järjestelmään, joka vaikuttaa positiivisesti somalien yh-teiskunnalliseen osallistumiseen. Taloudelliset vaikeudet kaventavat usein mahdollisuuksia ja motivaatiota poliittiseen osallistumiseen. Vastaavasti myös yhteiskunnallisen osallisuuden ko-keeminen voi olla tuolloin vähäisempää. Kokemukset eriarvoisuudesta ja epäoikeudenmukai-suudesta edistävät myös poliittista radikalisoitumista. Poliittisen osallistumisen eriytyminen kulkee siis monelta osin rinnakkain yleisen eriarvoistumisen kanssa. Tätä ei kuitenkaan suo-malaisessa julkisessa keskustelussa useinkaan tunnisteta tai tunnusteta. Kansalaiset eivät kiin-nity politiikkaan asiakysymysten vaan sosiaalisten identiteettien ja lojaliteettien pohjalta. Osallisuus erilaisissa järjestöissä, yhteisöissä ja verkostoissa muodostaa ja vahvistaa erilaisia kollektiivisia identiteettejä, joiden kautta syntyy myös motivaatio vaikuttaa yhteiskunnalli-sesti. (Wass 18.10.2016.) Monissa tutkimuksissa maahanmuuttajien yhteiskunnallisesta tai poliittisesta toimijuudesta tuodaan esille ainoastaan negatiiviset puolet, joka on totta etenkin somalitaustaisten maahanmuuttajien kohdalla. Tietyin edellytyksin tilastoja tarkasteltaessa, somalien todennäköisyys äänestää vaaleissa ylittää jopa syntyperäisten suomalaisten osallis-tumistason. (Weide, Wass & Pirkkalainen 1.3.2016.)

Maahanmuuttajien poliittiseen osallistumiseen ja aktiivisuuteen liittyy myös se, että heillä on aliedustus demokraattisissa päätöksentekokelemissä ympäri Euroopan. Maahanmuuttajien

houkuttelemineen ehdolle eri puolueiden listoilta voisi parantaa kyseisen puolueen houkuttelevuutta vähemmistöäänestäjien silmissä tai jopa rohkaista näitä vähemmistöjä äänestämään ensimmäistä kertaa. Maahanmuuttajien poliittisella representaatiolla on myös suurempia symbolisia merkityksiä. (Bloemraad & Schönwälder 2013, 566.) Maahanmuuttajien äänestysaktiivisuutta saattaisi siis nostaa se, että enemmän maahanmuuttajia olisi ehdolla, jolloin maahanmuuttajaäänestäjät voisivat samaistua ehdokkasiin enemmän. Toisaalta voimme pohtia, kuinka paljon ehdokkaaseen samaistuminen lopulta vaikuttaa äänestyspäätökseen. Äänestyspäätökseen saattavat vaikuttaa paljon enemmän muut tekijät. Ehdokkaaseen samaistumista tärkeämpää olisi äänestää sellaista, jolla on kyky ja taidot toimia virassa (Izadi 2017).

2.3.3. Järjestötoiminnan vaikutus

Kansalaisjärjestöjen vaikutus jäsentensä humaniseen ja sosiaaliseen pääomaan on suuri. Humaninen ja sosiaalinen pääoma ovat merkittäviä tekijöitä poliittista aktiivisuutta tarkasteltaessa. Vapaaehtoisen järjestötoiminnan ja poliittisen osallisuuden välillä on todettu olevan positiivisen yhteyden. Kuitenkaan ei ole toistaiseksi pystytty todistamaan, miten tarkalleen ottaen vapaaehtoinen järjestötoiminta edesauttaa jäsentensä poliittisesti merkittävää sosiaalista ja humanista pääomaa. (Strömblad & Bengtsson 2009, 296.) Kansalaisjärjestössä toimissaan yksilö saa mahdollisuuden kehittää kansalaistaitojaan, harjoittaa demokratiaa pienessä skaalassa ja päästä käsiksi poliittisen rekrytoinnin verkostoihin (Strömblad & Bengtsson 2009, 309). Myös Liisa Ansala on tutkinut järjestöjen vaikutusta aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisesta, ja hänen mukaansa järjestötoiminnassa opitaan monenlaisia taitoja, muun muassa kommunikaatitaitoja ja poliittisen osallistumisen taitoja (Ansala 2017, 62). Kansalaisjärjestöissä toimimisen voidaan siis tulkita edesauttavan ja tukevan erilaisia poliittisten taitojen oppimista. Kansalaisjärjestöissä päästään harjoittamaan pienimuotoisesti politiikkaa ja verkostoidutaan erilaisten ihmisten kanssa.

Järjestöihin osallistumisen ja kotouttamisen ohella maahanmuuttajien poliittiseen aktiivisuuteen vaikuttavat muutkin seikat. Maahanmuuttajien poliittisen aktiivisuuden yhteydessä on pohdittu, onko poliittiseen aktiivisuuteen tullut katkosta, kun maahanmuutto on tapahtunut. Oleellisempaa olisi kuitenkin pohtia, milloin poliittisen sosialisointin mallit jatkuvat, milloin ja millaisten olosuhteiden alla ne muuttuvat. (Jones-Correa 1998, 326.) Voidaan olettaa, että jo lähtömaassa poliittisesti aktiiviset ovat todennäköisemmin aktiivisia myös uudessa kotimaassaan. Tämä ei kuitenkaan aina pidä yksiselitteisesti paikkaansa.

Järjestötoiminnan kautta voidaan kartuttaa monenlaisia kokemuksia ja etenkin luottamusta toisiin ihmisiin ja poliittisiin instituutioihin, mikä luo paremmat edellytykset poliittiselle osallistumiselle. Isot perheet voidaan nähdä myös eräänä aktiivisuuteen vaikuttaneista tekijöistä, etenkin somalien tapauksessa. Lapsien kautta vanhemmat ovat kiinnittyneitä kouluun, joka on julkinen instituutio, ja tätä kautta rakennetaan vanhempien luottamusta koko suomalaiseen järjestelmään. Voidaan siis todeta, että poliittisen osallisuuden ja laajemman yhteiskunnallisen kiinnittymisen välillä on selkeä positiivinen yhteys, jossa molemmat tukevat toisiaan. Tämä olisi tärkeää huomioida laajemmin, jolloin se voidaan ottaa huomioon myös keskusteltaessa kotoutumisesta ja maahanmuutosta sekä suunniteltaessa kotouttamisohjelmia niin kansallisella kuin kunnallisellakin tasolla. (Wass, Weide & Pirkkalainen 1.3.2016.) Yleensä maahanmuuttajien todennäköisyys osallistua uudessa kotimaassaan on suurempi silloin, kun heillä on jotain kosketuspintaa demokratiaan, esimerkiksi juuri järjestöjen kautta. (Pirkkalainen, Wass & Weide 2016.)

Maahanmuuttajien poliittiseen aktiivisuuteen liittyy monenlaisia tekijöitä. Osalla maahanmuuttajista on jo lähtökohtaisesti paremmat edellytykset osallistua uuden kotimaansa politiikkaan kuin toisilla. Maahanmuuttajat voivat itse olla aktiivisesti rakentamassa ja kehittämässä poliittisen osallistumisen edellytyksiään muun muassa osallistumalla järjestötoimintaan ja olemalla itse aktiivinen kotoutumisprosessissa. Joissakin tapauksissa maahanmuuttajien osallistumisen tiellä saattaa olla institutionaalisia esteitä. Erilaisista esteistä ja haasteista huolimatta tärkein osallistumiseen vaikuttava seikka on kuitenkin yksilön oma motivaatio. Mikäli yksilö on motivoitunut ja haluaa osallistua, hän osallistuu huolimatta siitä, millaisia esteitä hänen on ylitettävä mahdollistaakseen oman osallistumisensa.

Kansalaisaktiivisuudelle voidaan nähdä ainakin viisi erilaista motivaattoria. Ensimmäinen motivaation lähde liittyy koulutukseen ja kielellisten valmiuksien parantamiseen. (Kosic 2008, 97.) Toinen motivaattori on persoonaan liittyvät piirteet (emt., 98). Yksilön oma aikaisempi aktiivisuus tai perhepiirissä aikaisemmin tapahtunut aktiivisuus on kolmas kansalaisuusaktiivisuuden motivoiva tekijä (Kosic 2008, 99). Kansalaisaktiivisuuden kautta tutustutaan uusiin ihmisiin ja laajennetaan sosiaalisia verkostoja, jolloin erilaiset sosiaaliset resurssit toimivat motivaattorina aktiivisuudelle s(emt.). Kansalaisuusaktiivisuuteen johtavana motivaationa voidaan nähdä myös erilaiset tunteet, kuten empatia ja altruismi (Kosic 2008, 101).

Järjestötoiminta voi siis vaikuttaa tietyissä tilanteissa maahanmuuttajien poliittiseen osallistumiseen. Ennen kaikkea järjestötoiminnan kautta saadaan verkostoja ja opitaan luottamaan järjestelmään paremmin, mikä puolestaan parantaa maahanmuuttajan kokemusta kotoutumisesta ja tukee sitä.

3. Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

3.1. Haastattelu menetelmänä

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, jonka aineiston voi muodostaa monilla eri tavoilla. Haastattelu on hyvin joustava menetelmä ja muotoutuu monenlaisiin tarkoituksiin (Hirsijärvi & Hurme 2000, 11). Päätin kerätä tutkimusaineistoni haastattelemalla, koska haastattelujen kautta arvioin pääseväni parhaiten sisälle aiheeseen, johon halusin tutkimuksessani keskittyä. Tutkimusaiheeni ja tutkimusasetelman mukaan maahanmuuttajien omat kokemukset ovat avainasemassa, joten haastattelut aineistonkeruumenetelmänä sopivat tutkimukselleni hyvin. Lisäksi tutkimani aihe on vähän tutkittu ja siitä on vaikea löytää valmiita aineistoja, joten on hyvä antaa haastateltaville ja sille, mitä heillä on sanottavanaan, enemmän tilaa, jotta haastattelutilanteesta tulee enemmän keskustelunomainen. Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa esitetään kysymyksiä ja saadaan vastauksia (Hirsijärvi & Hurme 1988, 84–85). Haastattelun toteuttamistapoja ovat muun muassa teemahaastattelu, lomakehaastattelu ja syvähaastattelu (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74). Haastattelut voidaan lisäksi toteuttaa joko ryhmä- tai yksilöhaastatteluna, joista yksilöhaastattelu on yleisempi (Hirsijärvi & Hurme 2000, 61).

Haastattelut toteutin teemahaastatteluina, jossa kaikkien haastateltavien kanssa käydään läpi samat asiat ja teemat, mutta asioiden käsittelyjärjestys saattaa vaihdella haastattelusta riippuen (Hirsijärvi & Hurme 1988, 84–85). Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu-muoto, jolle on ominaista se, että haastattelun näkökulma on lyöty lukkoon (Tiittula & Ruusu-vuori 2005, 11–12). Olennaista teemahaastattelussa on se, että tutkijalla on hahmotelma siitä, mitä kysyä, mutta ei tarkkuutta siitä, miten kysytään (Hirsijärvi & Hurme 1988, 84–85).

Teemahaastattelujen suunnittelu alkaa teemojen hahmottelusta. Teemojen hahmottelussa on kuitenkin huomioitava se, että haastattelulla saadaan tarvittava määrä tietoa. Toisaalta on

myös huomioitava haastateltava ja jätettävä hänelle riittävästi liikkumavaraa, jonka pyrin huomiomaan muun muassa kysymällä jokaisen teeman päätteeksi, olisiko haastateltavalla jotain lisättävää juuri läpikäymiimme asioihin. (Hirsijärvi & Hurme 1988, 84–85.) Teemahaastatteluja suunniteltaessa yksi tärkeimmistä tehtävistä on haastatteluteemojen päättäminen. Lähestyin teemojen muodostamista tutkimukseni teorian pohjalta ja otin tutkimukseeni keskeisimmin liittyneet teoreettiset näkökulmat huomioon teemahaastattelun runkoa ja teemoja suunnitellakseni. Haastattelurunkoa ja -teemoja suunnitellessa huomioin myös tutkimusasetelman. Haastattelun teemat antoivat myös alustavan asetelman haastattelujen analyysille. Teema-alueet edustavat teoreettisten pääkäsitteiden alakäsitteitä tai -luokkia. Näihin teema-alueisiin kohdistuvat varsinaiset haastattelukysymykset. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 66.)

Ennen varsinaisia haastatteluja lähdin rakentamaan alustavaa teemahaastattelurunkoa, jonka ytimen muodostavat kolme teemaa: *kotouttaminen, vaalit ja osallisuus*. Kunkin teeman alle hahmottelin asioita, joita toivoisin käytävän läpi haastattelutilanteessa. Haastattelurunko löytyy kokonaisuudessaan tämän tutkimuksen liitteistä. Teemoja käsiteltäessä haastateltava saattaa tuoda keskusteluun jonkin asian, jota en ole ymmärtänyt kysyä, joka antaa lisäarvoa ja uutta tietoa tutkimukselle. Haastattelurunkoa laatiessani pyrin muodostamaan kysymykset ja niiden keskinäisen järjestyksen siten, että ensiksi käsittelemme asiaa yleisemmällä tasolla, ja tämän jälkeen siirrymme tarkastelemaan asiaa yksityiskohtaisemmin, jolloin haastateltava kokee, että hän osaa vastata kysymyksiin paremmin (Hirsijärvi & Hurme 1988, 87). Ennen varsinaisia haastatteluja tulisi toteuttaa esihaastatteluja, joiden tarkoituksena on testata haastattelurunkoa, aihepiirien järjestystä ja kysymysten muotoilua. Edellä mainittuja seikkoja voi muuttaa vielä esihaastattelujen jälkeen. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 72.) Ennen varsinaisia haastatteluja tein yhden esihaastattelun, jonka pohjalta muokkasin haastattelurunkoa hieman. Esihaastattelussa korostui haastateltavan oma aktiivisuus ja vapaaehtoistyön rooli, joten lisäsin sitä käsittelevät kysymykset haastattelurunkoon.

Teemahaastattelurungon tein ensiksi suomeksi. Kun teemahaastattelurunko suomeksi oli valmis, käänsin sen englanniksi. Haastattelurungon kääntäminen englanniksi oli olennaista, sillä tein seitsemän kahdeksasta haastattelusta englanniksi. Kaikki haastateltavani osasivat jonkin verran suomea, mutta heidän suomen kielen taitonsa ei ollut riittävä, jotta olisimme voineet toteuttaa haastattelun suomeksi heidän oman kokemuksensa mukaan. Pyrin tekemään haas-

tattelurungoista ja kysymyksistä mahdollisimman samankaltaiset kielestä riippumatta. Kuitenkin suomen ja englanninkielisen haastattelurungon välillä saattaa olla pieniä eroja. En puhu englantia äidinkielenäni, joten osa vivahteista ja merkityksistä saattoi muuttua hieman, kun verrataan suomen- ja englanninkielistä haastattelurunkoa. En kuitenkaan kokenut tätä suurena puutteena, sillä mielenkiinnon kohteenani olivat haastateltavien kokemukset, ei se, miten asioista kerrotaan.

Teemahaastattelussa kaikkein olennaisinta on se, että haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa eikä niinkään yksityiskohtaisten kysymysten. Tämä tarkoittaa sitä, että teemahaastattelussa tutkittava saa suuremman äänen. Teemahaastattelu huomioi sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja ihmisten asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä. Lisäksi keskeistä on se, että nämä merkitykset syntyvät vuorovaikutustilanteessa. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 48.) Kieli on olennaisessa osassa haastattelussa, ja haastattelijan tulisikin huomioida se haastattelua suunnitellessa. Kommunikointityylit sekä kielellinen valmius vaihtelevat eri ihmisten välillä. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 53.) Tekemäni haastattelut olivat sikäli kielellisesti haastavat, että ainoastaan kolme haastatteluista toteutettiin haastateltavan omalla äidinkielellä. Näissä haastatteluissa, jotka toteutettiin haastateltavan äidinkielellä, haastattelun toinen osapuoli, haastattelijä, käytti kuitenkin itsellensä vierasta kieltä. Se, että haastattelut toteutettiin suureksi osaksi muulla kuin haastateltavan omalla äidinkielellä, saattoi vaikuttaa haastatteluun jonkin verran, esimerkiksi tarkentavia kysymyksiä esitettiin luultavasti enemmän kuin, jos haastattelut olisi toteutettu äidinkielellä. Haastatteluissa ei havaittu kuitenkaan varsinaista kielimuuria tai sitä, että haastateltavat eivät olisi ymmärtäneet asiaa tai tulleet itse ymmärretyiksi, sillä kaikkien englannin kielen taito oli kuitenkin suhteellisen korkealla tasolla.

Olen kerännyt haastatteluaineiston itse ja saanut haastateltavilta luottamuksen, että käytän sitä oikeudenmukaisesti ja luottamuksellisesti. Tämä tarkoittaa että käytän sitä oikeudenmukaisesti ja luottamuksellisesti ja suojelen heidän anonymiteettiään. (Kuula 2013, 88–90.) Haastatteluissa sivuttiin haastateltavien etniseen alkuperään ja henkilön yhteiskunnalliseen ja poliittiseen vakaumukseen sekä ammattiliittoon kuulumiseen liittyviä asioita. Edellä mainitut tiedot ovat henkilötietolain mukaan arkaluontoisia, mutta oma haastattelututkimukseni ei keskittynyt yksinomaan edellä mainittuihin asioihin, vaan ne tulivat ilmi haastattelun ohessa. (Henkilötietolaki 523/1999.) En siis määrittele aineistoani arkaluontoiseksi, mutta tiedostan,

että siinä käsitellään hyvin henkilökohtaisia asioita. Tämän vuoksi sekä yleisen hyvän tutkimuksen teon tavan mukaisesti olen anonymisoinut aineistoni.

Maahanmuuttajien tutkimiseen sekä vaalitutkimukseen liittyy monia tutkimuseettisiä kysymyksiä, jotka olen pitänyt mielessäni haastatteluja toteuttaessani. Haastatteluja käsitellessäni pohdin tutkimuseettisiä kysymyksiä ja haastateltavien tunnistettavuutta ja saamani tiedon arkaluonteisuutta. Aineistojen anonymisointi on aina käsiteltävä tapauskohtaisesti. Tunnisteiden poistamiseen ja anonymisointiin vaikuttavat muun muassa aineiston aihepiiri, tutkittavista ilmenevät taustatiedot sekä tutkittaville annettu informaatio. (Kuula 2013, 200–202.) Suorissa lainauksissa viittaan haastatteluihini H1-H8 – koodeilla, mikä kertoo haastattelujen keskinäisen järjestyksen. Koen, että tarkempi viittaaminen haastateltaviin saattaisi vaarantaa heidän anonymiteettinsä. Osa haastateltavistani asuu Rovaniemellä, jossa on suhteellisen pieni maahanmuuttajayhteisö, joten pohdin, voinko kertoa tietyistä haastateltavista koulutukseen tai kansalaisuuteen liittyviä tietoja. Ratkaisin ongelman kertomalla haastateltavista nämä asiat yleisellä tasolla, mutta en haastateltavakohtaisesti asumispaikkaa, kansalaisuutta, ikää ja sukupuolta. Tutkimukseni kannalta ei ole oleellista tietää haastateltavista asuinpaikkaa, sukupuolta tai ikää. Pohdin myös, kuinka paljon on olennaista tietää, missä vaiheessa tietoa on tarpeeksi ja missä vaiheessa liian vähän.

3.2. Haastattelujen toteutus ja haastateltavat

Haastateltavani ovat maahanmuuttajia, joiden syyt Suomeen saapumiselle vaihtelevat. Jo suunnitellessani tutkimusta en halunnut rajata tutkimustani koskemaan ainoastaan turvapaikanhakijoita vaan halusin tutkia maahanmuuttoa ja Suomeen kotoutumista laajempänä ilmiönä ja sain haastateltavakseni ihmisiä monipuolisilla taustoilla. Haastateltavia lähestyttäessä ja haastatteluja toteutettaessa pohdin jonkin verran haastateltavien määrään liittyviä kysymyksiä, kuten sitä, mikä on riittävä määrä pro gradu -tutkimuksen aineistoksi ja ovatko haastateltavani riittävän edustava osa Suomeen saapuneista maahanmuuttajista. Laadullisessa tutkimuksessa kuitenkin määrällisiä asioita tärkeämmässä roolissa ovat analyysi ja aineiston edustavuus, vaikka usein laadullisessa tutkimuksessa myös perustellaan määrillä (Töttö 2012, 56, 71–72). Aineiston hankinnassa pyrin luonnollisesti myös saavuttamaan sellaisen aineiston, jolla voisin tehdä objektiivisen tutkimuksen. Objektiivisuuteen pyrkiminen on eräs keskeisistä

asioista tieteessä (Töttö 2012, 64). Haastatteluaineiston kokoa olennaisempaa haastattelututkimuksessa on kuitenkin tulkintojen kestävyys sekä syvyys (Eskola & Suoranta 1996, 39).

Haastateltavia lähdin etsimään paikallisen maahanmuuttajayhdistyksen Arktisten maahanmuuttajien kautta sekä yliopistomme kansainvälisisten tutkinto-opiskelijoiden sosiaalista mediaa hyödyntäen. Haastateltavien saaminen osoittautui jokseenkin haastavaksi, mikä vaikutti tutkimukseni aikatauluun. Haastateltavien keräämisessä käytin soveltuvin osin lumipallootantaa, jossa haastatellaan aluksi muutamia avainhenkilöitä, joilta sitten kerätään esityksiä muista henkilöistä, jotka saattaisivat täydentää jo puhuttua tietoa (Hirsijärvi & Hurme 2000, 59–60). Tämä osoittautuikin varsin hyväksi tavaksi saada haastateltavia. Haastateltavien kertomisen tavasta ja avoimuudesta voidaan päätellä, että he kokivat aiheen tärkeänä tutkimuskohteena.

Haastattelut toteutettiin Skypen välityksellä sekä kasvotusten Rovaniemellä huhti-toukuussa 2017. Haastateltavien lopullinen määrä oli kahdeksan. Kaikki haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, vaikka haastateltavien joukosta löytyi yksi pariskunta. Haastateltavista kolme oli naisia ja viisi miestä. Haastateltavista viidelle oli tehty henkilökohtainen kotoutumissuunnitelma ja kolmelle ei. Osa oli muuttanut Suomeen työn tai opiskelupaikan perässä, jolloin kotoutumissuunnitelmaa ei tehdä. Haastateltavista työn perässä Suomeen oli muuttanut yksi, puolison vuoksi neljä, turvapaikanhakijana Suomeen oli saapunut kaksi, ja opiskelupaikan perässä tänne saapui yksi haastateltava. Kahdella haastateltavista oli Suomen kansalaisuus haastattelun tekohetkellä ja yksi oli aloittanut kansalaisuuden hakuprosessin. Osa haastateltavista ei kokenut tarvetta Suomen kansalaisuudelle, vaikka he olisivat olleet oikeutettuja hakemaan sitä, osa taas ei halunnut hakea Suomen kansalaisuutta, sillä se olisi vaatinut oman kotimaan kansalaisuudesta luopumista (kotimaa ei hyväksynyt kaksoiskansalaisuutta). Haastatteluista yksi toteutettiin suomeksi, ja loput seitsemän englanniksi. Kaikki haastateltavat puhuivat suomea jonkin verran, mutta ainoastaan yksi koki puhuvansa sitä niin sujuvasti, että halusi haastattelun kielen olevan suomen. Englanti oli kolmen haastateltavan äidinkieli, loppujen viiden äidinkieli oli jokin muu. Kolme haastateltavista pääsi siis puhumaan haastattelussa äidinkieltään. Kasvotusten pääsin haastattelemaan kolme henkilöä, viisi haastattelua toteutettiin Skypen välityksellä. Haastateltavat olivat olleet Suomessa 4-26 vuotta, suurin osa haastateltavista oli ollut lähemmäs kymmenen vuotta Suomessa.

Ennen haastatteluja haastateltavat tiesivät haastattelujen aiheen suunnilleen, ja olin kertonut heille kolme teemaa, joita tulen haastattelussa käsittelemään, sillä testihaastattelussa kävi ilmi, että kysymykseni voivat olla hieman haastavia vastata ilman sen tarkempaa tietoa haastattelusta. Se, että lähetin haastattelun teemat haastateltaville ennen haastattelua, osoittautui hyväksi keinoksi, ja uskon, että tämä auttoi haastateltavia kysymyksiin vastaamisessa sekä minua siinä, että sain tarkoituksenmukaisempaa ja syvempää tietoa heidän kokemuksistaan Suomeen kotoutumisesta.

Haastatteluja toteuttaessani pyrin huomioimaan sen, että haastateltavani eivät puhu äidinkieltään, jolloin heidän kykynsä vastata kysymyksiini saattaa olla heikompi. Tähän pyrin varautumaan pohtimalla etukäteen esimerkkejä haastateltaville mahdollisesti vieraista asioista. Haastateltavat kysyivät myös hyvin tarkentavia kysymyksiä, mikäli he eivät kokeneet ymmärtäneensä kysymystäni. Jokaisessa haastattelutilanteessa oli kaksi eri kulttuurista tulevaa henkilöä, mutta joille kummallekin suomalainen kulttuuri oli jokseenkin tuttu, sillä molemmat asuivat samassa maassa. Luonnollisesti puhetapa ulkomaalaistaustaiselle haastateltavalle oli erilainen kuin kantasuomalaiselle opiskelukaverille, jolle akateeminen kieli on hyvin tuttua, mutta uskon, että haastateltavan taustasta riippumatta tietty maallikon tasolle tuleminen oli pakollista, jotta haastattelut voitiin toteuttaa.

Haastattelujen toteutus kokonaisuudessaan oli opettavainen prosessi. Loppua kohden huomasi, kuinka paljon itse olen kehittynyt haastattelijana. Opin kuuntelemaan ja kysymään lisää kysymyksiä yhä paremmin. Haastattelut vaativat suurta keskittymiskykyä minulta tutkijana, jotta sain varmasti itselleni tarkoituksenmukaista tietoa. Kykyni kuunnella toisten ihmisten puhetta ja reagoida siihen ovat kehittyneet ainakin haastattelujen tekemisen kautta. Kaikki haastattelutilanteet olivat mukavia, ja ilmapiiri niissä oli rento. Haastateltavat olivat hyväntuulisia ihmisiä, jotka avoimesti kertoivat minulle omista kokemuksistaan.

3.3. Teoriaohjaava sisällönanalyysi analyysimenetelmänä

Haastatteluaineiston analyysi voidaan toteuttaa useilla erilaisilla tavoilla, ja sille ei ole olemassa yhtä oikeaa analyysitapaa (Hirsijärvi & Hurme 2000, 136). Toteutin aineistoni analyysin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin päädyin, sillä haastattelurungon muodostamisessa huomioin teoriaan liittyvät asiat ja koin, että teoriaohjaavan sisällönanalyysin toteuttaminen on luonnollinen jatkumo tälle. Sisällönanalyysi on eräs

perusanalyysimenetelmistä, jolla on hyvä analysoida monipuolista aineistoa sekä tapaustutkimuksellista tutkimusta, josta myös oma tutkimukseni ponnistaa. Sisällönanalyysin monipuolisuus takaa sen, että se taipuu analyysimenetelmäksi monenlaiseen tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Sisällönanalyysi perusanalyysimenetelmänä tarjoaa raaka-aineet teoreettiseen pohdintaan, ja tutkijan tehtäväksi jää pohdinta (Grönfors 1982, 161). Sisällönanalyysi on toimiva analyysimenetelmä myös silloin, kun aineistoa on runsaasti (Hirsijärvi & Hurme 1988, 114). Sisällönanalyysin tarkasteluyksikkö voi vaihdella, eli tarkasteltaessa aineistoa voidaan kiinnittää huomiota yksittäisiin symboleihin, lauseisiin, sanoihin tai johonkin teemaan (Hirsijärvi & Hurme 1988, 115).

Haastattelututkimuksessa on usein aineiston tukena tai rinnakkaisaineistona muitakin aineistotyyppisiä. (Ruusuvaori, Nikander & Hyvärinen 2010, 11.) Tässä tutkimuksessa sellaisia olivat muun muassa erilaiset valtionhallinnon raportit. Aineistoni oli laaja, 89 tekstisivua yhteen tiedostoon sijoitettuna (Arial 12, riviväli 1,15) ja kokonaiskestoltaan 6 tuntia 56 minuuttia ja 16 sekuntia, joten oli tarkkaan mietittävä, mistä suunnasta alan analyysiä tekemään. Kuten usein haastattelututkimuksessa, myös itselläni oli suuri kynnys siirtyä aineistonkeruuvaiheesta analyysiin (Ruusuvaori, Nikander & Hyvärinen 2010, 11). Aloitin varsinaisen aineiston analyysin vasta, kun koko aineisto oli kasassa, vaikka analyysiä voi aloittaa vielä aineiston keruun ollessa kesken. Aineiston luokittelu, analysointi ja tulkinta liittyvät tiiviisti toisiinsa (Ruusuvaori, Nikander & Hyvärinen 2010, 11). Aineiston luokittelu- ja analyysivaiheessa tarkastelin myös tutkimusongelmaani uudelleen ja muokkasin sitä vastaamaan paremmin aineistoani.

Haastatteluaineistostani suurin osa (7/8 haastattelusta) on englanniksi, jonka huomioin analyysivaiheessa. Pohdin analyysiä enemmän kuin suomenkielisen aineiston osalta olisin pohtinut, sillä suurimmalle osalle haastateltavista haastattelut toteutettiin englanniksi, joka ei ollut heidän äidinkieltänsä. Englanti oli äidinkieli vain kolmelle haastateltavistani henkilöistä. Pohdin omaa suhdettani vieraskieliseen aineistoon. Lähdin tulkitsemaan englanninkielistä haastatteluaineistoani alkuperäiskielellä, enkä kääntänyt sitä suomeksi, jolloin osa merkityksistä olisi voinut muuttua tai kadota. Analysoidessani niin itselleni kuin haastateltavilleni vieraskielistä aineistoa huomioin muun muassa erilaisia kulttuurisia asioita ja vuorovaikutukseen liittyviä asioita, joita en olisi välttämättä tullut huomioineeksi suomenkielisessä aineistossa, ainakaan näin monipuolisesti. Suurilta osin haastateltavat käyttivät täysin ymmärrettävää kieltä.

Ennen varsinaisen analyysin aloittamista tutustuin haastatteluaineistoon ja luokittelin sitä alustavasti, jonka jälkeen oli luontevaa siirtyä varsinaiseen analyysiin. Muodostamani tutkimusongelma muovasi lähestymistapaani aineistoon. Tutkimusongelma ohjasi myös aineistosta tehtäviä päätelmiä, niin empiirisiä kuin teoreettisiakin. Aineistoa läpikäydessäni olen esittänyt erilaisia kysymyksiä sille ja pyrkinyt löytämään aineistosta suomalaisen kotouttamispolitiikkaan liittyviä kokemuksia haastateltavien näkökulmasta. Tämän lisäksi etsin aineistosta haastateltavien kokemuksia Marco Martiniellon poliittiseen järjestelmään kotoutumisen mallin eri tasoihin liittyen, josta kokosin toisen analyysilukuni. Aineistoa luokitellessa muodostin kaksi käsittelylukua. Käsittelylukujen muodostumiseen vaikuttivat niin tutkimuksen tutkimusongelma kuin teoreettiset valinnatkin. Näiden perusteella oli selkeä lähteä luokittelemaan aineistoa ja muodostamaan näitä kahta käsittelylukua (Mäkelä 1995, 54). Aineistoa lukiessa erittelin sieltä maahanmuuttajien kokemuksia suomalaisesta kotouttamispolitiikasta, jonka kautta sain vastauksia tutkimuskysymykseeni. Maahanmuuttajien kokemuksia suomalaisesta kotouttamispolitiikasta käsittelen ensimmäisessä analyysiluvussani luvussa 4. *Suomalainen kotouttamispolitiikka*. Tarkastelen sitä, miten kotoutumisen lähtökohdat toteutuvat haastatteluaineistossani, eli millaisia kokemuksia haastateltavilla on suomalaisesta kotouttamispolitiikasta. Aineistosta pyrin löytämään merkkejä siitä, kuinka haastateltavat ovat kotoutuneet suomalaiseen poliittiseen järjestelmään, mikä on koko tutkimusongelmani ydin. Tätä käsittelem toisessa analyysiluvussa eli luvussa 5. *Poliittiseen järjestelmään kotoutuminen*. Tämä käsittelyluku pohjautuu Marco Martiniellon (2005) luomaan malliin poliittiseen järjestelmään kotoutumisesta, ja siinä tarkastelen, miten Martiniellon neliportainen malli näkyy haastatteluaineistossa ja kuinka se on sovellettavissa Suomeen haastattelujeni perusteella. Aineiston luokittelu tarjosi hyvät lähtökohdat analyttisten teemojen vertailulle ja analyysiin perustuvien kokonaisuuksien ja teoreettisten mallien muodostamiselle. Etenkin tämä oli tarpeellista käsitellessäni Marco Martiniellon poliittiseen järjestelmään kotoutumisen teemoja.

Analyysivaiheessa kiinnitin huomiota tavallista enemmän kielellisiin asioihin ja kielen merkityksiin. Käsittelyluvuissa olevat suorat lainaukset aineistosta ovat alkuperäiskielellä, sillä tällöin kielen merkitykset ja erilaiset nyanssit ovat selkeimmin nähtävillä (Pietilä 2010, 421). Aineisto-osuuksien kääntäminen on ongelmallista siksi, että aineiston alkuperäiset merkitykset saattavat kärsiä, mutta myös siksi, että kääntäessä tekstiä tutkija tekee jonkintasoisia tulkin-toja (Nikander 2008).

4. Suomalainen kotouttamispolitiikka

Suomalainen maahanmuuttopolitiikka on yksi Euroopan multikulturalistisimmista ja parhaista (ks. esim. MIPEX 2015a; MIPEX2015b; MIPEX2015c). Tässä luvussa tarkastelen suomalaista kotouttamispolitiikkaa ja sen käytäntöjä haastateltavieni kokemusten kautta. Suomalaisen kotouttamispolitiikan tarkastelun lähtökohtana olen käyttänyt Kotoutumisen edistämisen laista löytyviä kyseisen lain tarkoituksia, jotka voidaan ymmärtää myös suomalaisen kotouttamispolitiikan periaatteiksi tai tietynlaisiksi tavoitteiksi. Näiden periaatteiden toteutumista aineistosani tarkastelen tässä luvussa. Kotoutumisen edistämisen lain tarkoituksena on *”tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken.”* (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.) Perinteisesti kotoutuminen on nähty onnistuneena työhön liittyvien asioiden kautta, mutta onnistuneeseen kotoutumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan liittyy muitakin asioita kuin ainoastaan työllistyminen. Näiden kotoutumispolitiikan periaatteiden toteutumisen ohella käsittelen maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumissuunnitelmaan sekä suomen kielen kurssiin liittyen, joka konkretisoitui monelle haastateltavista eräänä suomalaisen julkisen sektorin kotouttamista tukevana toimenpiteenä.

Tämän luvun alussa käsittelen erilaisia suomalaiseen kotouttamispolitiikkaan vaikuttavia asioita, kuten lainsäädännön uudistusta ja valtion kotoutumishjelmia, joiden tarkoituksena on toimia aiheeseen johdattelevina ja syventää teorialuvussa käytyä keskustelua suomalaisesta kotoutumispolitiikasta ja sen periaatteista. Kokonaisuudessaan tämän luvun näkökulma on kotoutumisen tarkastelu sen peruslähtökohdista käsin nostaen esille maahanmuuttajien kokemuksia Suomeen kotoutumisesta.

Maakuntauudistuksen johdosta myös kotoutumisen edistämisen lakia ollaan uudistamassa. Nykyisessä laissa kunnan vastuulle kuuluvat asiat jaettaisiin uudessa laissa maakunnan ja kunnan vastuulle. Kyseinen laki oli lausuntokierroksella, joka loppui kesäkuun 2017 puolella välissä. Luonnoksessa uudeksi kotoutumisen edistämisen laiksi on listattu nykyistä lainsäädäntöä enemmän lain lähtökohtia. Lain lähtökohtien periaatteet pysyvät lähes samana, mutta painotukset hieman vaihtelevat. Voimassa oleva lainsäädäntö keskittyy maahanmuuttajan ko-

toutumisen tukemiseen, aktiivisuuteen kannustamiseen ja yleiseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen, kun taas lakiluonnoksessa lain lähtökohtina on edellisten ohella maahanmuuttajien työllisyyden edistäminen, kotoutumisen palvelujen saatavuuden edistäminen, monialaisen yhteistyön edistäminen näiden palvelujen saatavuuden ja lain tavoitteiden toteutumiseksi sekä kotoutumisen yhteensovittaminen maakunnan aluekehityksen kanssa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017.) Uusi lainsäädäntö toisi siis mukanaan yhä enemmän työn saannin keskeiseksi osaksi kotoutumista. Toivottavasti erilaiset nykyään maahanmuuttajien työn saantia vaikeuttavat ja hidastavat tekijät pyritään muuttamaan, jolloin työllistyminen helpottuu. On tärkeää tutkia kotouttamisen käytäntöjä, ja pyrkiä kehittämään niitä. Tällä tutkimuksella voidaan osaltaan tarjota vastauksia myös tähän tuomalla esiin maahanmuuttajien kokemuksia Suomeen kotoutumisesta.

Suomalainen kotouttamispolitiikka lähtee siitä, että kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010). Lisäksi suomalaisessa kotouttamispolitiikassa noudatetaan normaalipalveluperiaatetta, jolla tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttajia ja heidän asioidensa hoitoa varten ei perusteta erillisiä laitoksia, vaan he asioivat samoissa laitoksissa ja toimistoissa kuin kantaväestökin. Kotoutuminen on maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä, jonka tavoitteena on maahanmuuttajan osallistuminen yhteiskunnan toimintaan (Saukkonen 2013, 29). Kotouttaminen on puolestaan viranomaisten toimia maahanmuuttajan kotoutumisen edistämiseksi (Saukkonen 2007, 208–209). Valtion kotouttamisohjelmassa vuosille 2016–2019 linjataan kotouttamisen painopisteet, tavoitteet, toimenpiteet, vastuut sekä resurssit. Valtion kotouttamisohjelmassa on neljä tavoitealuetta, jotka ovat: *tuodaan maahanmuuttajien oman kulttuurin vahvuudet osaltaan vahvistamaan Suomen innovaatiokykyä; tehostetaan kotouttamista poikkihallinnollisesti; lisätään valtion ja kuntien välistä yhteistoimintaa kansainvälistä suojelua saavien vastaanotossa; kannustetaan avointa keskustelukulttuuria maahanmuuttopolitiikasta, eikä rasismia sallita.* (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016.)

Kotoutumissuunnitelma tehdään niille maahanmuuttajille, jotka ovat työttömiä työnhakijoita tai jotka saavat toimeentulotukea. Kotoutumissuunnitelma voidaan tehdä myös muille maahanmuuttajille, mikäli heidän arvioidaan tarvitsevan kotoutumissuunnitelmaa alkukartoituksessa. Kotoutumissuunnitelmaan liittyy eräitä ajallisia määreitä. Kotoutumissuunnitelma laaditaan kunnan, TE-toimiston ja maahanmuuttajan yhteistyönä, perustelluista syistä se voidaan

laatia myös muulla kokoonpanolla. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.) Haastattelumistani henkilöistä kotoutumissuunnitelma tehtiin viidelle henkilölle.

Haastateltavat tiesivät, koska kotoutumissuunnitelma tehtiin heille, ja he osasivat nimetä, millaisia asioita siihen liittyi. Keskeisimpänä kotoutumiseen liittyvänä asiana mainittiin kielikurssi ja työkokeilu tai –harjoittelu. Kotoutumissuunnitelma koettiin yleisesti hyvänä asiana, vaikkakin jotkut haastateltavista kokivat sen osaltaan rajoittavana ja joitakin mahdollisuuksia poisulkevana. Kotoutumissuunnitelma ohjasi haastateltavia elämän alkuun Suomessa, ja kotoutumissuunnitelman eri toimenpiteiden kautta opittiin kieleen liittyviä asioita ja totuteltiin suomalaisen kulttuuriin.

I think it is good integration plan that you guys have, the moment KELA approves you citizenship-, residency, basically then it then starts telling you, you get, this school is available, open courses, would you like to take it you know like they offer you so many different options and a I think that is so very helpful immigrants who really want to be here, for the good reason, for the right reason, not because they are here for mail-order brides or here because KELA is offering some money and things like that so everything depends on -- the reason why you want to be in Finland. H1¹

Yllä haastateltava kertoo omasta kokemuksestaan kotoutumissuunnitelmasta. Hänen mukaansa kotoutumissuunnitelma on hyvä asia, ja se auttaa maahanmuuttajia eteenpäin elämässä Suomessa. Kotoutumissuunnitelma nähdään hyvänä asiana etenkin niille maahanmuuttajille, jotka ovat ”oikeista” syistä Suomessa eivätkä ainoastaan hyvän suomalaisen sosiaaliturvan vuoksi. Maahanmuuttajien oma motivaatio nostetaan esille kotoutumissuunnitelmaan ja yleisesti kotoutumiseen liittyen. Maahanmuuttajien oma motivaatio onkin eräs niistä asioista, jotka vaikuttavat suuresti onnistuneeseen kotoutumiseen. Tämä nousi esille niin haastatteluissa kuin aikaisemmassa tutkimuksessakin (ks. esim. Mämmi 2008, 58–60).

Useat haastateltavat olivat asennoituneet siten, että he tekevät itse suuren määrän työtä kotoutuakseen Suomeen. Haastateltavien motivaatio Suomeen kotoutumiseen voidaan todeta olleen siis korkealla tasolla jo alusta alkaen. He eivät osanneet odottaa minkäänlaista tukea suomalaiselta yhteiskunnalta tai julkiselta sektorilta saapuessaan Suomeen. Kun tukea saatiin ja sitä oli tarjolla paljon, koettiin se positiivisena asiana ja siitä oltiin kiitollisia. Kokonaisuudes-

---

¹ [] haastattelija lisännyt selvennyksen, [---] puhetta poistettu välistä, -- miettimistauko

saan kotoutumissuunnitelma ja siihen liittyvät toimenpiteet nähtiin positiivisena asiana. Kotoutumissuunnitelmaan liittyi monenlaisia asioita, siihen liittyvien toimien kautta alettiin muodostaa omaa elämää ja luoda sosiaalista verkostoa Suomessa.

First of all, I'm like I am really grateful for it because when I first came here I didn't have any friends and didn't know any Finnish. [...] That program helped me to understand more about Finland and Finnish culture and the language and also it gave me friends in the course and all that. [...] I was thinking if anyone moved to India we don't have those kind, kind of – facilities or you know program. We are whole lot difficult for someone to settle into India. Those kind of support. I find it very nice thing. H4

Maahanmuuttajat kokivat siis suomalaisen kotouttamispolitiikan heitä tukeneena, mikä onkin eräs suomalaisen kotouttamispolitiikan lähtökohdista. Se, että maahanmuuttajat kokevat suomalaisen kotouttamispolitiikan sellaisena, joka on antanut tukea heille ja auttanut heitä elämän alkuun Suomessa on tärkeä asia. Maahanmuuttajat saavat positiivisia kokemuksia suomalaisesta yhteiskunnasta heti alkuun. Tämän kautta luottamus suomalaiseen yhteiskuntaan alkaa hiljalleen rakentua. Se, että maahanmuuttajat luottavat yhteiskuntaan, ja julkisen sektorin toimijoihin on eräs asia, joka vaikuttaa yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Käsittelem maahanmuuttajien yhteiskunnallista osallistumista ja siihen vaikuttavia tekijöitä myöhemmin.

Voidaan tulkita, että erilaiset kotouttamistoimenpiteet, kuten kotoutumissuunnitelma, edistävät maahanmuuttajien kotoutumista Suomeen. Ilman näitä maahanmuuttajien kotoutuminen Suomeen vaatisi enemmän työtä, joka puolestaan vaatisi aikaa. Kotouttamistoimenpiteet ovat siis niin suomalaisen yhteiskunnan, kuin maahanmuuttajienkin edun mukaisia. Maahanmuuttajien kotoutumista edistäviä asioita on jo olemassa useita, mutta niitä voidaan myös kehittää edelleen, jolloin kotoutuminen tehostuu. Järjestöjen ja muiden vapaaehtoisorganisaatioiden rooli on suuri tässä kotoutumisen epävirallisessa ja vapaamuotoisessa puolessa. Erilaisia järjestöjohtoisia projekteja, joiden tavoitteena on tukea maahanmuuttajia kotoutumisessa, on järjestetty ympäri Suomea. Esimerkkejä tällaisista ovat iCount-hanke ja Rovaniemellä järjestetty Demokratiakoulu-projekti. Molemmat edellä mainituista keskittyivät maahanmuuttajien osallisuuden lisäämiseen. (AMA 15.1.2017; iCount 2017.)

Haastatteluaineiston perusteella voidaan todeta, että suomalaisen kotouttamispolitiikan lähtökohdat toteutuvat aineistossa osittain. Haastattelemani maahanmuuttajat kokivat saaneensa paljon tukea saapuessaan Suomeen. Näin laajamittaista tukea ei osattu odottaa, ja se koettiin positiivisena asiana, josta ollaan kiitollisia.

[---] I did not expect this at all, like you know, I thought I was all on my own but to have this kind of stuff they already done, way more than I expected, so I am personally very grateful. H4

I think it is good integration plan that you guys have. H1

[---] I am actually happy with the support. H3

Honestly I was really stupid when I moved here. I had no idea about the welfare system or anything. I, I didn't expect to be taken care of in any way. I thought I was going to be floundering around, being a cleaner for a while until I could get into school or something. And then after I got my residence permit they were like, go to working office because there is this stuff for you, there is this plan for you to follow. And I at first I was really surprised, but then I was really, I guess thankful or appreciative, because again I did not expect to be taken care of in any way. H5

Tukeen oltiin tyytyväisiä, mutta kuitenkin koettiin, että se jäi osittain vajaaksi. Vaikka kotoutumissuunnitelma nähtiin hyödyllisenä asiana, joka auttoi suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisessa, koettiin kotoutumissuunnitelma hyvin kliinisenä toimenpiteenä, joka sisälsi perustoimeentulon ja kielikurssin.

I: And how did you find the integration plan?

H: I mean, -- from my understanding it was, or at least what I experienced, it was just mostly just funding slash language course. H6²

Kotoutumissuunnitelman tarkoituksena on tukea maahanmuuttajien Suomeen kotoutumista ja antaa heille tarvittavat tiedot ja taidot, jotta he voivat toimia aktiivisina kansalaisina. Suomalaisessa kotouttamisessa on kuitenkin tunnistettu resurssipula, joka vaikuttaa maahanmuuttajien kotoutumiseen jollain tasolla (ks. esim. Nyström 2015). Kotoutumissuunnitelman oheen kaivattaisiin muita kotoutumista tukevia toimenpiteitä, jotka antavat enemmän valinnanvapautta maahanmuuttajalle ja mahdollistavat monipuolisemman kotoutumisen. Esimerkki tällaisesta on kolmannen sektorin toimijoiden tekemä työ maahanmuuttajien parissa.

---

² I viittaa haastattelijaan, H haastateltavaan.

Luonnoksessa uudeksi laiksi kotoutumisen edistämisestä tämä kolmannen sektorin toimijoiden rooli on otettu huomioon yhä tärkeämpänä kotoutumista edistävänä ja edesauttavana tekijänä. Erilaiset kumppanuudet kotoutumiseen liittyen on nostettu laissa tärkeäksi asiaksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017.)

Suomalaisen kotouttamispolitiikan eräs keskeinen periaate on ollut normaalipalveluperiaate, jolla viitataan siihen, että maahanmuuttajat asioivat samoissa palvelulaitoksissa kuin suomalaiset. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että paikoittain tukea olisi kaivattu enemmän ja eräiden toimistojen resurssit tai tuen määrä yleisellä tasolla kyseenalaistettiin.

In a way government gives [the tools to participate], they try their best. But there are I feel there are a lot of parts which is lacking because of when, when like I was in TE toimisto, person was in charge of us there. She would say like, like I am a dentist, I want to go to work, where can I go? She can't help in that part. So this part is cut off. We are registered with TE toimisto, but they can't help us, or guide us to go to work. And we have to do that on our own. We need something in between, or maybe, even Finns need that part because, they she told like even for Finns we don't have that, you have to do that on your own. Which is unfortunate. But unfortunate like that [laughter]. H7

Tämä tuen määrän tarve voi olla henkilökohtainen kokemus, mutta asiaan saattavat vaikuttaa myös kulttuuriset tekijät. Tietyissä kulttuureissa on yleisempää saada enemmän tukea kuin toisissa. Suomalaiset ovat perinteisesti hyvin itsenäisiä ihmisiä, ja yhteiskunta rohkaisee toimimaan itsenäisesti, jolloin avun pyytäminen ja kysyminen voi olla jollain tavalla jopa epäsuotavaa. Eri palvelujen resursointia tulisi tarkastella kriittisesti ja huomioida se, kuinka paljon resursseja kuluu siihen, että maahanmuuttajat asioivat kyseisissä palveluissa. Tarpeen mukaan normaalipalveluperiaatetta ja sen toimivuutta tulisi tarkastella kriittisesti. Normaalipalveluperiaatteen toimivuus etenkin turvapaikanhakijoiden tilanteessa nostettiin esille kesällä 2017 järjestetyssä SuomiAreenassa ja sen ”Onko lottovoitto kotoutua Suomeen?” – keskustelutilaisuudessa. Keskustelussa nousi esille se, että turvapaikanhakijoiden palvelut on järjestetty tällä hetkellä tavalla, joka on sirpaleinen. Tilaisuudessa nostettiin esille myös muita kotoutumisen esteitä, suomalainen järjestelmä on jäykkä, eikä kykene reagoimaan nopeasti muutoksiin, mikä vaikuttaa kotoutumisen jouhevuuteen. (SuomiAreena 2017.) Kotoutumispalvelujen toimivuus on ollut muutenkin valtakunnallisessa keskustelussa kesällä 2017, kun eduskunnan tarkastusvaliokunta päätti käynnistää tutkimushankkeen kotouttamistoimenpiteiden toimivuudesta (Eduskunnan tarkastusvaliokunta 6.7.2017). Edellä mainitut keskustelut

sekä kotoutumisen edistämisen lain uudistamisen lakiluonnos viittaavat siihen, että Suomessa halutaan kehittää edelleen kotoutumista ja sen edistäminen nähdään tärkeänä asiana.

Suomalaisen kotouttamispolitiikan toinen lähtökohta, maahanmuuttajien aktiiviseen yhteiskuntaan osallistamiseen liittyy useita erilaisia asioita, joihin voivat vaikuttaa niin julkinen sektori kuin maahanmuuttaja itsekin. Yhtenä tärkeimpänä osallistumisen mahdollistajana voidaan pitää kielitaitoa. Ketään ei voida pakottaa osallistumaan, mutta ihmisille voidaan antaa siihen riittävät tiedot ja taidot. Korkeaa yhteiskunnallista osallistumista on perinteisesti pidetty vahvan demokratian merkinä ja voidaan todeta, että maahanmuuttajien ja kantaväestön aktiivisuuden välillä on yhteys. Eurooppalaisessa vertailussa maahanmuuttajat olivat vähemmän aktiivisia maissa, joissa myös kantaväestö oli vähemmän aktiivista. (Vogel 2008a, 19; Aleksynska 2008, 71.)

In a way government gives the tools, they try their best. H7

Siis minä tiedän, että on paljon vaaleja, tai on useat vaalit, mutta en tiedä niistä mitään ja että miten minä voin osallistua, miten minä voin äänestää. [---] Tai jos ne on kertonu [miten voi äänestää], en tiedä onks se kertonu vai ei mun tietoon ei oo tullu. H2

I: [Did you get] in a way the basic tools that you can participate in the society in Finland? [---]

H: well, definitely was the culture stuff and the language it [---] was just up to person whether they are willing or not. I have to say if one tried, you definitely picked up a lot of the language. H6

Maahanmuuttajien kokemukset vaihtelivat, toiset kokivat saaneensa riittävästi tietoa oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan Suomessa, toiset taas kokivat, että he eivät olleet saaneet tietoa. Hieman epäselväksi jää, johtuuko tietämättömyys siitä, että tietoa ei ole annettu vai siitä, että se ei ole tavoittanut maahanmuuttajaa. Tässä voidaan korostaa myös maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta asiassa, mutta maahanmuuttajan omalla aktiivisuudella ei tulisi olla liian suurta roolia. Yhtenä selityksenä tietämättömyydelle voidaan pitää myös resurssivajetta kotoutumiseen liittyvissä asioissa sekä myös kotoutumisen sirpaleisuutta. Kotouttaminen on kuntien tehtävä, joten kotouttamistoimenpiteet ja käytettävissä olevat resurssit voivat vaihdella jonkin verran riippuen kunnasta, johon maahanmuuttaja saapuu. (Saukkonen 2013, 91–92; Nyström 2015.) Toisaalta se, että kunnilla on paljon vaikutusvaltaa kotoutumiseen liittyen

takaa sen, että kuntakohtaiset erot voidaan huomioida kotoutumistoimenpiteitä suunnitella. Maahanmuuttajien osallistumisen taso on vähäisempää kuin kantaväestön perinteisissä osallistumisen muodoissa, mutta toisaalta voidaan tulkita, että maahanmuuttajien osallistuminen on myös vähemmän näkyvää kuin suomalaisten. Maahanmuuttajat saattavat osallistua tavoilla, mikä ei ole kantaväestölle niin näkyvää, jolloin maahanmuuttajien aktiivisuutta tulkitaan virheellisesti. On kuitenkin myös tärkeää, että maahanmuuttajat osallistuvat myös perinteisten demokratian keinoin, sillä perinteiset demokratian tavat ovat niitä, joilla vaikutetaan asioihin.

Viimeiset kaksi suomalaisen kotouttamispolitiikan lähtökohtaa, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämien sekä väestöryhmien välisen positiivisen vuorovaikutuksen lisääminen, eivät tulleet aineistosta suoraan esiin. Tähän vaikuttaa se, että en suoraan kysynyt näihin liittyviä asioita, mutta myös se, että näitä on vaikeampi mitata. Suomen kielen kursseilla maahanmuuttajat kartuttavat suomen kielen taitonsa ohella myös tietojaan suomalaisesta kulttuurista. Tämä voidaan nähdä yhtenä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisäämisen konkreettisenä tekona.

I: So, so through your Finnish class you [---] learned also to understand how the society works?

H: yes, very much. The teachers are always suomalainen. They always, it depends on the school you go to. H1

[---]Even though I say language, it was more than just language because it did teach us a lot about Finnish culture in general what to expect, what to [---] I guess how to be Finnish [laughter]. H6

Suomen kielen kurssien voidaan nähdä toteuttavan myös eri väestöryhmien välisen positiivisen vuorovaikutuksen lisääntymistä, sillä kurssien osallistujat edustavat eri kansalaisuuksia ja heidän elämäntilanteensa ovat erilaisia. Luonnollisestikin kursseilla keskustelun aiheeksi nousevat välillä kulttuurien väliset erot, jolloin niitä opitaan paremmin myös ymmärtämään. Ihmiset pelkäävät vierasta ja outoa, joten on hyvä oppia tuntemaan erilaisista kulttuureista tulevia ihmisiä. Tällä tavalla voidaan murtaa turhia jännitteitä eri ihmisryhmien välillä.

Edellä mainitut asiat edistävät maahanmuuttajien kotoutumista opettamalla ja kouluttamalla maahanmuuttajia. Kotoutumisen määritelmässä keskiössä oleva kaksisuuntaisuus ja vuorovaikutuksellisuus tulisi kuitenkin huomioida yhä enenevässä määrin. Maahanmuuttajien onnistu-

nut kotoutuminen Suomeen ei ole ainoastaan maahanmuuttajien itsensä ansiota, vaan ympäröivä yhteiskunta ja suomalaiset ihmiset voivat asenteillaan ja teoillaan vaikuttaa asiaan. Sillä, että suomalainen kantaväestö hyväksyy yhteiskunnan monimuotoisuuden ja muutoksen pysyttään vaikuttamaan maahanmuuttajien kotoutumiseen. Yhteiskunnan monimuotoisuuden ja muutoksellisuuden hyväksymisellä edistetään niin tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta kuin myönteistä vuorovaikutusta eri ryhmien kesken.

Kokonaisuudessaan Suomeen saapumiseen ja kotoutumiseen liittyy monenlaisia asioita. Muuttaminen vieraaseen maahan, jonka kieltä ei puhu ja jonka kulttuuri voi olla täysin erilainen kuin mistä on tulossa, ei ole helppo asia. Vaikka kielikurssi toi sisältöä arkeen, työttömänä oleminen koettiin vaikeaksi. Kahden haastateltavan haastattelussa korostui se, että heidän EU- ja ETA-maiden ulkopuolella suorittamiaan korkeakoulututkintoja ei tunnustettu Suomessa suoraan, ja tämän haastateltavat kokivat vaikeana asiana, joka osaltaan vaikutti heidän Suomeen kotoutumiseensa.

It was very, very difficult process in the beginning because when I come here for someone who has been working and earning very good money back at home and come here and start things all over again. It is very [---] very, very tiring process. So I volunteered. H1

I feel is really important that Finnish government can think about. Like for I am talking about myself as a dentist. I want to go to work and I believe I am highly qualified to go to work and I [have] over 16 years of experience in my field. And to go to work in Finland you have to go to certain processes. Well, it's understandable why, to keep the level high [---] if I want to get the license to practice a dentist in Finland, I need to do 10 theory exams in dentistry. In Finnish. Which is tough. If it is done in English it is much easier. If because I know that they do this just to make sure that my level of education is up to the Finnish standard. When you can do that exam in English. Because I am not going to use what I am learning in dentistry with the patient. [---] I have two language options: Finnish and Swedish. Why can't you put English when 95% present of population of Finland can speak English and I know only 5% of population can speak Swedish? [laughter] H7

Tutkintojen tunnistaminen liittyy maahanmuuttajien työllistymiseen, mutta myös laajemmin kotoutumiseen ja Suomessa viihtymiseen. Työ antaa paljon sisältöä elämälle, siellä opitaan erilaisia yhteiskunnassa selviytymisen taitoja sekä erityisesti kieltä. Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa linjataan, että työperäistä maahanmuuttoa pidetään myönteisenä asiana ja EU-alueen ulkopuolisen työvoiman tarvehankintaa lievennetään siten, että perustelluissa

tapauksissa mahdollistetaan erityisosaajien työllistymisen nopeuttaminen ja käytännön prosessien helpottaminen (Valtioneuvoston kanslia 2015, 38). Tähän hallitusohjelman kirjaukseen perustuen korkeakoulututkintojen tunnustamista tulisi jouhevoittaa ja järkeistää tietyissä tapauksissa, huomioiden etenkin alat, joilla suomalaisesta työvoimasta on pulaa.

Työelämä on keskeinen osa suomalaista yhteiskuntaa, ja elämässä onnistumista mitataan usein osaltaan työn kautta. Työllistyminen on ollut perinteisesti eräs keskeisimmistä kotoutumisen onnistumisen mittareista, enkä näe, että asiaan olisi tulossa muutosta. Luonnoksessa uudeksi kotoutumisen edistämisen laiksi painotetaan työperusteisen maahanmuuton positiivisuutta, maahanmuuttajien osaamisen hyödyntämistä eri elinkeinoelämän osa-alueilla, ja maahanmuuton luomia mahdollisuuksia innovaatiopolitiikan saralla vain joitakin mainitakseni (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017). Lakiluonnos ruokkii osaltaan suomalaisen yhteiskunnan työkeskeisyyttä. Elämässä on kuitenkin muitakin kuin työ, ja se tulisi huomioida myös yhä paremmin kotouttamista suunniteltaessa sekä sen onnistumista arvioitaessa. Kuten kotoutumista käsitelleessä keskustelussa SuomiAreenassa todettiin: Suomelle on lottovoitto, mikäli maahanmuuttajat hyödyntävät omaa potentiaaliaan mahdollisimman hyvin ja osallistuvat yhteiskunnallisesti (SuomiAreena 2017). Tämä onnistuu erilaisten tukitoimien kautta. Tällaisia voisivat olla muun muassa entistä jouhevampi ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustaminen, työelämään siirtymisen esteiden poistaminen, maahanmuuttajien yhä yksilöllisempien kotoutumispolkujen salliminen sekä hyvien kotoutumiskäytäntöjen jakaminen yhä enenevässä määrin kumppanuudet huomioiden.

Tutkintojen tunnustamisen ohella myös muihin kotouttamisprosessiin liittyviin asioihin esitettiin aineistossa kritiikkiä. Kielikurssit jakoivat haastateltavia, osa mielsi kielikurssit todella hyvin järjestetyiksi, joista sai paljon irti, mutta toiset taas kokivat kielikurssit pitkästyttävänä ja itsellensä sopimattomina. Tämä kielikurssikeskustelu voidaan liittää osaksi suomalaisen kotoutumispolitiikan resurssi- ja sirpapaleisuuskeskustelua (Saukkonen 2013, 91–92; Nyström 2015). Kielikurssien yhteydessä tulisi huomioida yhä enemmän yksilö ja hänen taustansa. Akateemisen koulutuksen saanut henkilö vaatii erilaista koulutusta suomen kielen opiskeluun kuin luku- ja kirjoitustaidoton henkilö. Etenkin ensimmäisiä askeleita ja niiden tärkeyttä korostettiin. Kielikurssin kautta opittiin myös suomalaiseen kulttuuriin liittyviä asioita.

So it depends on where pick up the language from on your first stepping stones are. I think all that makes a huge influence immigrants in Finland. H1

I: How would you describe the whole integration period?

H: horrible [laughter]. Sorry to use the word. Not horrible, but I mean is because of course we have to learn the language but we have to go to [a place] opisto and the system of teaching the language in [a place] opisto, it wasn't, I feel it wasn't suitable for me because me and my wife are both educated people. [---] When I got this työharjoittelu or työkokeilu, they encouraged me to go for that which I went for 6 months at Lapin keskussairaala. And I was there for 6 months which really helped me to learn the language. [---] It helped me a lot. And of course for me this integration or understanding the Finnish culture was easy. [---] For me it was easy to adapt to the culture because somewhat I am open to different cultures, I have seen a different cultures and for me being a [religion] you know we believe in the [religion] religion so we had the [religion] community here in Finland, which really helped us in the integration also. H7

That was definitely the language course even though I say language, it was more than just language because it did teach us a lot about Finnish culture in general what to expect, what to [---] How do I say, I guess how to be Finnish [laughter]. [---] They were for the most part very understanding and kind of getting our head at the same time. [---] Yeah, it's you would at least help me giving understanding where I am. How people are operating in a sense. H6

Kielikursseilla opittiin suomen kieltä, suomalaisen yhteiskunnan toimintatapoja sekä verkostoiduttiin muiden maahanmuuttajien kanssa, joten kielikurssit eivät olleet pelkästään kielikursseja, vaikka niiden pääpaino olikin kielen opiskelussa. Eräs haastateltava nostikin sosiaalisen verkoston tärkeimmäksi asiaksi, jota hän sai kielikursuilta.

For me the main the major thing that I got out of my Finnish course, is the social network, a brand new social network. H1

And yeah so we talked a little bit of like budgeting and what's healthy meal in Finnish standards and what are Finnish foods and things like that. Some service cultures stuff, but really nifty things to know also. H5

The main support was by putting us in this language course. H7

Kielikurssit auttoivat monilla tavoin ymmärtämään suomalaisen yhteiskunnan toimintatapoja ja oppimaan suomen kieltä. Kielikurssit nähtiin konkreettisena tekona julkisen sektorin puolelta, millä pyrittiin edesauttamaan maahanmuuttajien Suomeen kotoutumista. Kuitenkin kielikurssien välillä oli suuriakin eroja, jotka vaikuttivat maahanmuuttajien kielen oppimiseen ja motivaatioon.

Yleisesti koettiin, että suomalaiset kotouttamistoimenpiteet antavat maahanmuuttajille työkalut siihen, että he voivat osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan, mutta samanaikaisesti kritisoitiin sitä, että tuki ei ollut riittävän laaja-alaista. Tukea sai alkuun, mutta myöhemmin tuen saaminen koettiin haastavaksi tai lähes mahdottomaksi.

In a way government gives the tools, they try their best. But there are I feel there are a lot of parts which is lacking because of when, when like I was in TE toimisto, person was in charge of us there. She would say like, like I am a dentist, I want to go to work, where can I go? She can't help in that part. So this part is cut off. We are registered with TE toimisto, but they can't help us, or guide us to go to work. And we have to do that on our own. We need something in between, or maybe, even Finns need that part because, they she told like even for Finns we don't have that, you have to do that on your own. Which is unfortunate. But unfortunate like that [laughter]. H7

The main thing that your government is trying to do is trying to get people to get into the culture. Into the society. H1

Kokonaisuudessaan suomalaisen kotouttamispolitiikan päämäärä nähtiin selkeänä, Suomen valtion päämääränä on kasvattaa maahanmuuttajista yhteiskunnan jäseniä. Kotoutumisen edistämisen laissa mainitut kotouttamispolitiikan lähtökohdat pyrkivät juuri tähän, edistämään suomalaisen kulttuurin ymmärrystä maahanmuuttajien keskuudessa. Nämä lähtökohdat tulivat esille eri kohdissa kotoutumisprosessia ja kotouttamistoimenpiteitä. Ajoittain ne näkyivät hyvinkin selkeinä, toisaalta eivät niinkään. Lähtökohdtien ei tarvitse aina olla niin selkeästi näkyvillä, kunhan kotoutuminen vaan kokonaisuutena tapahtuu niiden mukaisesti.

Aikaisemmassa tutkimuksessa esitetyt puutteet suomalaista kotoutumispolitiikkaa kohtaan olivat havaittavissa myös tämän tutkimuksen aineiston kautta. Maahanmuuttajien kokemukset kotouttamispolitiikasta ja sen onnistumisesta omalla kohdallaan vaihtelivat. Asiaan vaikuttaa niin maahanmuuttajan vastaanottamat tukipalvelut Suomessa kuin heidän valmiutensa sopeutua uuteen kulttuuriin. Kokonaisuudessa voidaan todeta kotouttamiskäytänteiden vaihdelleen hieman ympäri Suomea, eli olleen sirpaleista, ja eräissä tapauksissa voidaan huomata resurssien olleen vähäiset. Suomalaista kotouttamispolitiikkaa kohtaan esitetty kritiikki liittyi tutkintojen tunnistamiseen, kielikurssien epätarkoituksenmukaisuuteen sekä tukipalvelujen puutteeseen. Nämä edellä mainitut asiat ovat tärkeitä ja vaikuttavat suuresti maahanmuutta-

jan kokemukseen onnistuneesta tai epäonnistuneesta kotoutumisprosessista. Tulevaisuudessa kehitettäessä kotouttamiskäytänteitä olisikin hyvä huomioida edellä mainitut kolme asiaa ja pyrkiä kehittämään kotouttamiskäytänteitä yhä edelleen.

5. Poliittiseen järjestelmään kotoutuminen

Tämä käsittelyluku keskittyy tarkastelemaan maahan muuttaneiden kotoutumista suomalaiseen poliittiseen järjestelmään. Maahan muuttaneiden poliittista aktiivisuutta on tutkittu vähän niin Suomen kontekstissa kuin laajemmassakin kontekstissa. Maahanmuuttajien aktiivisuus on oleellinen tutkimuksen kohde, sillä se kertoo demokratian kyvystä sitouttaa muualta tulleita, mikä puolestaan kertoo demokratian toimivuudesta. Maahan muuttaneiden kotoutuminen suomalaiseen poliittiseen järjestelmään näkyy myös osana tutkimusongelmaani. Poliittiseen järjestelmään kotoutumisen malleja on useita, mutta käytän tässä tarkastelun lähtökohtana Marco Martiniellon tarjoamaa tyyppitelyä (Martiniello 2005; Martiniello 2006; Weide & Saukkonen 2013, 262–263). Martiniellon mukaan mitä enemmän maahanmuuttajalle annetaan poliittisia oikeuksia, sitä paremmin he integroituvat uuteen asuinmaahansa (Martiniello 2005). Tarkastelen tässä käsittelyluvussa Martiniellon tarkasteleman mallin toimivuutta ja eri ulottuvuuksia omaan aineistooni perustuen. Alaluvut (5.1–5.4.) tulevat suoraan Martiniellon tyyppittelystä. Seuraavaksi esittelen lyhyesti Marco Martiniellon poliittiseen järjestelmään kotoutumisen mallin eri tasot, jonka jälkeen siirryn käsittelemään niitä oman aineistoni kautta.

Poliittiseen järjestelmään kotoutumisessa on olemassa eri tasoja, sillä kaikki poliittiset oikeudet eivät tule yhtäaikaaisesti voimaan. Poliittisten oikeuksien sisäistäminen ja kotoutuminen poliittiseen järjestelmään on oleellista, sillä sisäistettyään omat oikeutensa yksilö on kykeneväinen käyttämään oikeuksiaan. Ensimmäisellä tasolla saavutetaan yhteiskunnan keskeiset poliittiset oikeudet, tällä tarkoitetaan pääasiassa äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta. Toisella tasolla aletaan samaistua asuinmaahan ja tullaan hyväksytyksi sen jäsenenä. Kolmannessa vaiheessa maahanmuuttajat itse hyväksyvät sekä sisäistävät demokraattisen oikeusvaltion arvot ja pelisäännöt. Viimeisessä vaiheessa toteutetaan aktiivista poliittista osallistumista. (Martiniello 2005; Weide & Saukkonen 2013, 262.) Poliittisella osallistumisella on muitakin muotoja

kuin ainoastaan vaaliosallistuminen, vaikka vaaliosallistumista pidetään yleensä poliittisen osallistumisen keskeisenä mittarina (Weide & Saukkonen 2013, 266).

5.1. Keskeisten poliittisten oikeuksien saavuttaminen

Tässä luvussa käsittelen Marco Martiniellon poliittiseen järjestelmään kotoutumisen mallin ensimmäistä tasoa, keskeisten poliittisten oikeuksien saavuttamista ja siihen liittyviä asioita oman aineistoni tarjoamista lähtökohdista. Ensin käsittelen sitä, mitä keskeisimmät poliittiset oikeudet ovat. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan, kuinka ne voidaan saavuttaa Suomessa ja kuinka laajamittaisesti keskeisimmät poliittiset oikeudet olivat saavutettuina aineistossani. Käsittelen myös haastateltavieni kokemuksia keskeisimpien poliittisten oikeuksien käyttämisestä Suomessa ja poliittisten oikeuksien käyttöä motivoivia tekijöitä, sillä keskeisten poliittisten oikeuksien saavuttaminen ja niiden käyttäminen liittyvät tiiviisti toisiinsa. Vertailun vuoksi käsitellessäni keskeisimpien poliittisten oikeuksien käyttöä ja niihin liittyviä kokemuksia Suomessa tuon ilmi myös haastateltavien kokemuksia muualta maailmasta. Tarkastelen äänestämistä ja äänestykseen liittyviä asioita myös alaluvussa 5.4., mutta tällöin tarkastelun näkökulma on hieman erilainen.

Poliittisilla oikeuksilla viitataan usein äänioikeuteen ja vaalikelpoisuuteen. Puolueen perustamiseen liittyvä puolueen kannattajana toimiminen on myös poliittinen oikeus, joka tätä nykyä kuuluu myös maahanmuuttajalle, joka on äänioikeutettu Suomessa. Näiden edellä mainittujen ohella poliittisiksi oikeuksiksi luetaan lisäksi muun muassa yhdistymis-, sanan- ja kokoontumisvapaus, jotka ovat Suomen perustuslaissa taattuina perusoikeuksia. (Vaalilaki 1998/714; Suomen perustuslaki 1999/731; Oikeusministeriö 14.6.2012; Kuntalaki 410/2015.) Kaikilla Suomen oikeudenkäyttöpiirin parissa oleskelevilla on nämä perustuslain takaamat oikeudet. Tämä tarkoittaa myös maahanmuuttajia ja tätä kautta siis kaikkia haastattelemani henkilöitä. Se, kuinka hyvin maahanmuuttajat tiedostavat esimerkiksi sananvapauden Suomessa liittyvät asiat, on eri kysymys. Maahanmuuttajat saattavat tulla maista, joissa on varsin rajoitettu sananvapaus tai ei sananvapautta lainkaan. Tällöin on tärkeää, että maahanmuuttajille kerrotaan heidän omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan Suomessa eri keinoin muun muassa kotoutumisprosessin aikana. Suomen kielen kurssit, joilla käydään muutenkin paljon suomalaisen kulttuuriin liittyviä asioita, ovat oiva tilaisuus myös tälle.

Keskeisillä poliittisilla oikeuksilla viitataan äänioikeuden saamiseen sekä oikeuteen asettua ehdolle vaaleissa (Weide & Saukkonen 2013, 262). Nämä oikeudet saavutetaan yleisimmin samanaikaisesti kansalaisuuden saamisen yhteydessä, mutta eräiden vaalien yhteydessä Suomessa keskeiset poliittiset oikeudet kuuluvat muillekin kuin Suomen kansalaisille. Kuntavaalit ovat esimerkki vaaleista, joissa äänestääkseen tai asettuakseen ehdolle ei tarvitse olla Suomen kansalainen. Kuntavaalien ohella äänioikeutta voi käyttää myös Europarlamenttivaaleissa Suomessa muu kuin Suomen kansalainen, mikäli hän on jonkin toisen Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen ja mikäli hänellä on kotikunta Suomessa, tai mikäli hän on tiettyjen kansainvälisten järjestöjen palveluksessa ja hänen tietonsa on täten tallennettu vaalitietojärjestelmään (Vaalilaki 714/1998, 2§). Laissa asia on muotoiltu seuraavalla tavalla:

Äänioikeus kunnassa toimitettavissa kuntavaaleissa on Suomen taikka muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin tai Norjan kansalaisella, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jonka kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä. Äänioikeus kuntavaaleissa on myös muulla edellä säädetyt edellytykset täyttävällä ulkomaalaisella, jos hänellä mainittuna ajankohtana on ollut kotikunta Suomessa kahden vuoden ajan.

Äänioikeus kuntavaaleissa on lisäksi Euroopan unionin tai Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevalla ja tällaisen henkilön perheenjäsenellä, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta, ja jolla on asuinpaikka kyseisessä kunnassa väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä, jos:

1) hänen tietonsa on hänen pyynnöstään talletettu väestötietojärjestelmään väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetussa laissa säädetyllä tavalla;

2) hän on kirjallisesti ilmoittanut maistraatille viimeistään 52. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16:ta haluavansa käyttää äänioikeuttaan kuntavaaleissa tai ei ole kirjallisesti peruuttanut aikaisempaa ilmoitustaan.

Kuntalaki 410/2015 20§

Vaalikelpoinen kunnan luottamustoimeen on henkilö:

1) jonka kotikunta kyseinen kunta on;

2) jolla on jossakin kunnassa äänioikeus kuntavaaleissa sinä vuonna, jona valitut valitaan tai vaali muuhun luottamustoimeen toimitetaan; ja

3) jota ei ole julistettu vajaavaltaiseksi.

Kuntalaki 410/2015 71§

Keskeiset poliittiset oikeudet kuntavaalien osalta voidaan siis saavuttaa varsin helposti, ja ne eivät ole rajattuja Suomen tai Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisuuteen. Europarlamenttivaalien osalta poliittisten oikeuksien saavuttaminen on hieman rajatumpaa, mutta silti henkilö pystyy saamaan vaalioikeudet ilman Suomen kansalaisuutta. Perinteisesti poliittiset oikeudet ovat kuuluneet ainoastaan tietyn maan kansalaisille, joten äänioikeuden laajentaminen koskemaan laajempaa joukkoa ihmisiä on luontevasti puhuttanut, sillä äänestäminen on perinteisesti ollut eräs kansalaisuuden keskeisimmistä ilmenemismuodoista (Weide & Wass 2015, 16). Haastateltavistani osalla oli Suomen kansalaisuus, osa oli aikeissa hakea sitä, ja osa ei kokenut tarpeelliseksi saavuttaa Suomen kansalaisuutta koskaan, vaikka olisi oikeutettu sitä hakemaan.

I do not [have Finnish citizenship]. I do qualify for one if I apply for it. But honestly I think I will just go with the permanent residency. H6

H: not yet, no [have Finnish citizenship]. I still have the whole process to go through.

I: okay, yeah.

H: it takes about a year.

I: yeah, you want to have it?

H: yeah. H5

I: And do, do you what is your nationality? Do you have dual citizenship or?

H: Oh, yes I have dual citizenship now [Philippines and Finland]. H3

Poliittisten oikeuksien määrä vaihteli eri haastateltavien kesken, mutta kaikilla oli kuitenkin ainakin joissakin suomalaisissa vaaleissa vaalioikeudet saavutettuna. Haastateltavat eivät olleet mukana poliittisten puolueiden toiminnassa, joten äänestäminen oli heille keskeisin keino käyttää poliittisia oikeuksiaan. Yksi haastateltava oli kerran yrittänyt asettua ehdolle ylioppilaskunnan edustajistovaaleissa, mutta luopunut ideastaan kun häntä oli neuvottu toimimaan näin (H5, myöhemmin tässä gradussa). Haastateltavista kaikki olivat äänestäneet joissakin vaaleissa, olivat ne sitten julkishallinnollisia tai omaan uskontokuntaan liittyviä. He olivat myös siis käyttäneet näitä poliittisia oikeuksiaan. Äänestämiseen panostettiin eri verran, oman ymmärryksen mukaan. Erilaiset asiat motivoivat ihmisiä osallistumaan. Toisilla osallistumiseen riittää se, että heillä on oikeus osallistua, toiset puolestaan haluavat hyötyä osallistumisestaan jollain tavalla. Kansalaistoimintaan motivoivia tekijöitä maahanmuuttajien yhteydessä ovat

esimerkiksi aikaisempi kokemus kansalaisaktivismista, sosiaalisten verkostojen laajeneminen, empatian ja altruismin tunne, erilaiset oppimiskokemukset muun muassa kielitaitoon liittyen sekä persoonaan liittyvät asiat (Kosic 2008, 97–102). Nämä kansalaistoiminnan motivaattorit toimivat etenkin kansalaisjärjestöjen ja muunlaisten ryhmätoiminnan motivaattoreina, mutta ainakin osan näistä voidaan ymmärtää motivoimaan toimintaan myös vaaliosallistumisessa. Vaaleissa äänestämisen kautta voidaan tietyissä tilanteissa oppia jotain, ja aikaisempi kokemus ainakin saattavat motivoida maahanmuuttajia toimimaan vaaleissa. Useilla haastateltavista korostui äänestämässä se, että äänestäminen itsessään koettiin tärkeäksi vaikuttamisen keinoksi, ja oikeudeksi jota haluttiin käyttää kun se on saavutettu. Usein kuitenkin ymmärrys vaaleista ja vaaleihin liittyvistä asioista oli jokseenkin vajavaista, kuten seuraavasta esimerkistä käy ilmi.

I through a vote but a [---] I at least tried to vote in this recent one. But I was just following the information my wife kind of helped me out with. H6

I think that if you have a voice you need to use it. [---] Because then you have the right to complain. [---] So you know, I went to vote last time in Finland voting for city joo. Not because like anything, but because I have a voice. H1

Se, että kaikkia vaaleihin liittyviä asioita ei täysin ymmärretty johtuu useasta eri asiasta. Yleisin ja suurin syy epäselvyyden taustalla on kielikysymys. Vaalit toteutetaan Suomessa suurimalta osalta suomeksi, vaikka informaatiota on tarjolla yhä enemmän myös muilla kuin suomen tai ruotsin kielellä (ks. esim. Oikeusministeriö 2017).

Jokaisen maan poliittinen järjestelmä on erilainen, vaikka yhtäläisyyksiä eri demokratioiden välillä löytyy. Poliittisten järjestelmien ja päivänpolitiikan ominaispiirteet opitaan ainoastaan viettämällä tarpeeksi pitkän aikaa tietyssä maassa. Jokaisessa maassa on olemassa kyseisen maan poliittiseen kulttuuriin liittyviä asioita, jotka ovat sille ominaisia. Poliitiikan piirissä oleva kieli vaihtelee, ja politiikan puhetapoja voi olla haastava ymmärtää, jos kielitaito on heikko. Voidaan todeta, että vaikka informaatiota vaaleista on tarjolla, paljon jää silti maahanmuuttajan oman aktiivisuuden varaan ja tällöin voidaan päätyä tilanteisiin, että äänioikeutta käytetään ymmärtämättä täysin suurinta osaa siihen liittyvistä asioista. Toki voidaan pohtia, että kuinka suuri osa suomalaiseen kantaväestöön kuuluvista äänestäjistä pohtii äänestyspäätös-

tään pitkälle tai ymmärtää kaikkia suomalaiseseen politiikkaan liittyviä nyansseja. Lienee kuitenkin turvallista todeta, että kantaväestöön kuuluva ymmärtää enemmän näistä asioista kuin maahanmuuttaja, sillä kantaväestön edustajalla ei ole kielimuuria välissä.

Mikäli poliittisia oikeuksia ei Suomessa käytetty, nähtiin päällimmäisenä esteenä kielimuuri, jonka johdosta ymmärrys suomalaisesta politiikasta ja vaaleista oli jäänyt varsin pintapuoliseksi. Asioiden itse selvittäminen vaatii aikaa, ja suurta kiinnostusta kyseistä asiaa kohtaan, joka puolestaan vaatii aikaa paneutua asioihin. Uuden poliittisen järjestelmän täysivaltainen ymmärtäminen ja ymmärtämisen opettelu on harvan ihmisen prioriteettilistan kärjessä, vaikka pitäisi vaaleja tärkeänä asiana.

I love elections. I have always been active at least in the Philippines, cause of course I understand the language, I know the politics there. I really, really enjoy politics and I as much as possible I try to be active in Finland, but it is just so difficult because, you know, the language is like, I just don't have the patience to, to use it outside of work. H3

Äänestäminen Suomessa koettiin kuitenkin erittäin helpoksi ja haastateltaville jäi äänestämisestä positiivinen kokemus. Haastateltavat kokivat, että heidän äänellään oli merkitystä, mikä on tärkeää. Positiivisesta kokemuksesta luultavasti kerrotaan myös verkostoille, ja tämän kautta leviää tietoa siitä, että maahanmuuttajilla on tietyt poliittiset oikeudet Suomessa, mutta myös se, että näiden oikeuksien käyttäminen on helppoa ja että sitä arvostetaan. Positiivinen äänestyskokemus motivoi maahanmuuttajia käyttämään äänioikeuttaan toisenkin kerran.

Voting experience, I would say it was kind of easy and then well actually didn't took a lot of time. [---] I just went and so it was kind of simple, but in here it was so also there also like, kind of explaining how you can go so it was not that tough, it was simple but the important thing is that you just. H8

Joo, helppoa se on varmasti ollut [äänestäminen Suomessa] [---] se on se äänestäminen [on] helppoo, se on yllättävän helppo sinänsä ja siitä sen, sen tapa miten Suomessa, Suomi on antanut ihmisten tehdä ja kun mä menen sinne mä äänestän nii tuntuu että mulla jää vaikutus, että mä oon tehny jotain tärkeätä. [---] Äänestäminen on arvokasta juttua. H2

Äänestäminen Suomessa erosi jonkin verran äänestämisestä muissa maissa. Haastateltavista suurin osa oli äänestänyt myös omassa kotimaassaan, osa ei ollut varma järjestetäänkö kotimaassa edes vaaleja. Haastateltavat vertailivat äänestyskokemuksiaan Suomen ja kotimaansa

välillä. Eroja nähtiin niin itse vaalin toteuttamisessa, vaalitivassa, äänestämisen keskittyvissä asioissa kuin vaalitulokseen liittyvissä asioissa.

You can't vote early [in Bangladesh], you have to vote on the day when it is the voting day. H8

-- Too horrible [voting in Malaysia], like it's not horrible because I think that the younger generation wants the change, wants more. [---] Just, you just show henkilökortti and go to the vote and they stamp your vote and then you trump it in and then you know [voting in Finland]. Then whatever comes it's the answer that everyone voted. That's different in Malaysia. Whatever you voted, it's never what you voted. H1

It is so complicated and so just it tiresome [voting in the Philippines] and, and once you get there and it is very manual still. [---] So, yeas it is very complicated in Philippines compared to Finland. H3

Useimmiten kotimaan äänestyskokemusta kuvailtiin vaikeaksi ja äänestämisestä jäi sellainen kuva, että sitä pyritään vaikeuttamaan, eikä äänestyksen tulos ole koskaan sitä, mitä ihmiset ovat äänestäneet. Haastateltavien omista kokemuksista kumpusi kokemus, että äänestäminen Suomessa on helppoa ja vaivatonta, kun tilanne haastateltavan kotimaassa oli eri. Motivaatio äänestämistä ja tätä kautta vaikuttamista kohtaan ei siis kotimaassa ollut välttämättä kovin suurta, mutta koska saavutettua oikeutta haluttiin käyttää, käytettiin äänioikeutta, vaikka sillä ei välttämättä oman kokemuksen mukaan ollut lopulta mitään väliä, käyttikö sitä vai ei. Äänestäminen kotimaassa koettiin paikoitellen hankalaksi ja asiaksi, jota maan valtionhallinto yrittää omilla toimillaan edelleen vaikeuttaa.

Useissa maissa äänestämiseen ja äänioikeuden käyttämiseen saattaa liittyä erilaisia teknisiä taitoja ja niiden hallintaa, kuten äänestäjäksi rekisteröitymistä. Maahanmuuttajien tekniset taidot voivat olla kantäväestöä huonommalla tasolla, joka vaikuttaa heidän osallistumiseensa (Xu 2005, 682–683). Suomessa kuitenkin teknisten taitojen hallinta ei ole keskeisessä osassa vaalioikeuksien käyttöön liittyvissä asioissa.

Eroista riippumatta äänestämistä kuitenkin arvostettiin, ja arvostukseen liittyen äänestäminen nähtiin Suomessa matalan kynnyksen toimintana, joka nähtiin hyvänä ja positiivisesti vaikuttavana asiana.

It's [voting] so much more casual here [than in the States]. -- It's and it's really official, like there's person standing right outside the booth [in the States]. It's just, it's really like a serious thing. Here it's like, it's some kid hands you a piece of paper and you write a number down stick it in a box. [laughter] [---] It's more casual. But I think that the somehow makes more meaningful in a way. [---] It's [voting] not like this formal, scary, official thing. It makes it so normal to like to it's just what you do as a citizen of a nation. You write a number on a piece of paper and put it in a box. It doesn't have to be anything fancy or scary. It's just you do a thing. H5

Se, että maahanmuuttajat kokevat äänestämisen tärkeänä ja haluavat vaikuttaa, on hyvä asia suomalaisen demokratian kannalta. Sitä voidaan pitää yhtenä vahvan demokratian merkeistä (Vogel 2008a, 19), joka puolestaan on tärkeää, sillä maahanmuuttajien osuus Suomen väestöstä tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Voidaan todeta, että maahanmuuttajat olivat saavuttaneet keskeisimmät poliittiset oikeudet Suomessa ainakin osittain, ja heillä oli jonkintasoinen ymmärrys siitä, miten näitä oikeuksia voidaan käyttää. Ymmärrys oli kuitenkin paikoitellen vajavaista, mikä ei kuitenkaan välttämättä täysin estänyt poliittisten oikeuksien käyttämistä. On oletettavaa, että ymmärrys yhteiskunnan toiminnasta ja poliittisista oikeuksista lisääntyy, kun maassaolon pituus kasvaa ja kokemusta poliittisten oikeuksien käyttämisestä on enemmän.

Vaalioikeuksien ohella muut poliittiset oikeudet kuten yhdistymis-, sanan- ja kokoontumisvapaus sekä niiden sisäistäminen eivät nousseet aineistossa suureen rooliin. Kenties näitä pidettiin itsestäänselvyyksinä, joihin ei tarvinnut kiinnittää sen suurempaa huomiota. Haastateltavilla ei myöskään ollut kokemusta puoluepolitiikkaan osallistumisesta, tai puolueen perustamiseen liittyvistä asioista, kuten kannattajakortin täyttamisestä. Poliittisten oikeuksien käsittely aineistossa keskittyi suuresti vaaleihin liittyvän tematiikan ympärille. Poliittikka sanana yleisesti assosioidaan tiiviisti päivänpolitiikkaan liittyvänä, mikä voi vaikuttaa myös poliittisten oikeuksien siihen liittyvänä asiana eli poliitikkojen valintana vaalien yhteydessä. Uskon, että haastateltavat kokevat yhdistymis-, sanan- ja kokoontumisvapauden toimivan Suomessa ja he itse tiedostavat asian. Mikäli he olisivat havainneet asiassa jotain ongelmia, olisi ne tuotu esille haastatteluissa, kuten he toivat esiin muita ongelmia ja haasteita, joita he ovat havainneet Suomessa oleskelunsa aikana.

Aineiston perusteella voidaan todeta, että haastattelemani maahanmuuttajat ovat saavuttaneet keskeiset poliittiset oikeudet tai ainakin osan niistä Suomessa. He tiedostavat, millaisia asioita esimerkiksi vaalioikeuteen ja sen käyttämiseen liittyy. Osa vaaleihin liittyvistä asioista

koettiin kuitenkin vaikeina, esimerkiksi kielimuurin johdosta, ja suurena apuna vaalioikeuden käytössä oli suomalainen tuttavapiiri, kuten puoliso. Vaalioikeus on monelle heistä keskeinen poliittinen oikeus, joka edellyttää heiltä Suomessa asuvana jonkinlaisia toimia, kun taas muut poliittiset oikeudet kuten sananvapaus, ovat annettuina. Mikäli muita poliittisia oikeuksia ei olisi, tai niiden toteutumisessa koettaisiin joitain vääryyksiä, myös niiden saavuttamiseksi varmasti oltaisiin valmiita tekemään töitä. Osa maahanmuuttajista on myös muuttanut Suomeen maista, joissa esimerkiksi yhdistymisvapautta tai sananvapautta rajoitetaan joillakin keinoin, joten siihen, että asiat toimivat Suomessa ollaan tyytyväisiä, ne jotka ovat puolestaan muuttaneet maista, joissa ne ovat Suomen tasolla, ottavat nämä kenties itsestäänselvyytenä. Keskeisten poliittisten oikeuksien saavuttaminen on edellytyksenä sille, että niitä voidaan käyttää, eli toteuttaa neljännen tason toimintaa.

5.2. Asuinmaahan samaistuminen ja sen jäsenenä hyväksytyksi tuleminen

Asuinmaahan samaistumista ja sen jäsenenä hyväksytyksi tulemistä käsittelemässä luvussa haastateltavien määrittelemän suomalaisuuden kautta, jota he ovat peilanneet itseensä. Suomalaisuuden määrittelemisen ja kuvailemisen oli usein vaikea tehtävä, joka kuitenkin jonkin verran muuttui helpommaksi, kun pyysin haastateltavia kuvailemaan tyypillistä suomalaista henkilöä. Suomalaisuuden kuvailun jälkeen pyysin haastateltavia pohtimaan omaa suhdettaan suomalaisuuteen, tätä kautta sain kuvan siitä, kuinka paljon he samaistuvat kantaväestöön ja tätä kautta asuinmaahansa. Asuinmaahan ja suomalaisuuteen samaistumiseen liittyy niin maahanmuuttajan kansalaisuus kuin kokemus itsestä ja omasta identiteetistä. Lisäksi käsittelemäni sitä, millaisia kokemuksia haastateltavilla on muiden reagoimisesta heidän Suomessa olemiseensa, josta käy ilmi, hyväksyvätkö muut heidät suomalaisen yhteiskunnan jäseninä.

Asuinmaahan, tässä tapauksessa Suomeen ja suomalaisuuteen, samaistuminen on hyvin yksilöllinen kokemus, johon liittyy tiiviisti kuulumisen tunne. Kansalaisuus voidaan ymmärtää kansalaisten ja valtion väliseksi suhteeksi, ja kansallisuus puolestaan kulttuuriseen kuulumiseen ja identiteettiin liittyväksi asiaksi (Ronkainen 2009a, 27). Kansalaisuutta voidaan lähestyä identiteetin ja kansallisuuden näkökulmasta, jolloin kansalaisuus määrittyy lähtökohtaisesti passiiv-

viseksi jäsenyydeksi kansalliseen yhteisöön (Keinänen & Mäkeläinen 2009, 185). Kansalaisuudella valtio voi määritellä sen, ketkä se haluaa omaavan päätösvaltaa niissä tilanteissa, joissa päätetään yhteisistä asioista (Ronkainen 2009a, 47). Kansalaisuuteen liittyvässä keskustelussa keskitytään pitkälti siihen, mitä kansalaisuuden tulisi sisältää ja millä perusteilla se tulisi myöntää yksilölle. Kansalaisuus on siis monitahoinen ja jopa kiistanalainen käsite. Ilman kansalaisuutta voi olla kuulumisen tunnetta yhteiskuntaan ja toisaalta voi olla kansalainen, mutta kuulumisen tunne voi puuttua erilaisten asioiden vaikutuksesta, kuten esimerkiksi työttömyyden vuoksi. Kuulumisen tunteeseen vaikuttavat monenlaiset asiat, kuten kieli ja uskonto, mutta myös maassa syntyminen (toisen polven maahanmuuttajat) tai pitkäjäksoinen oleskelu maassa vaikuttavat siihen, miten suomalaisuus koetaan (Ronkainen 2009a, 29). Tässä luvussa käsittelem kansalaisuuteen liittyviä asioita. Ymmärrän kansalaisuuden yhtäältä sen kautta, minkä maan passin henkilö omistaa, ja toisaalta sen kautta, mihin hän kokee kuuluvansa ja samaistuvansa. Kansalaisuus on siis niin kokemusperäinen asia kuin byrokraattinen.

Suomalaisuuteen liitettiin haastatteluissa hyvin monenlaisia asioita, jotka kuitenkin toistivat tiettyä teemaa. Hiljaisuus, ujous tai tietty suomalaisten ihmisten pidättyneisyys nousivat esille tavalla tai toisella kaikissa haastatteluissa. Useat muut kulttuurit ovat äänekkäämpiä kuin suomalainen, ja small talk on yleistä monissa kulttuureissa, näin ei kuitenkaan ole Suomessa. Kenties nämä hiljaisuuteen, omaan tilaan ja ujouteen liittyvät puolet suomalaisista tuotiin sen vuoksi esille useimmiten, että ne olivat kaikkein vieraimpia piirteitä haastateltaville heidän omasta kulttuuristaan katsottuna ja tämän kautta osittain pystyttiin määrittelemään omaa identiteettiä ja suhdetta suomalaisuuteen. Identiteetit muodostuvat juuri itsen ja muiden, tai meidän ja toisten, välisessä suhteessa (Woodward 1997, 20–23).

I have noticed that they [Finns] are shy, in a way. Not really shy but in a way. And of course they believe that they are very [---] what was the word, very, respectful, [---]. H7

I don't know [what being a Finn is]. I think Finns are very -- they are just good people. [---] People are more considerate of your space and you're, you're your life and your decisions and things like that. And umm without being too individualistic H5

[---] Well, it is maybe kind of same like what everyone sees [Finnish people] [---] like silent, like not like taking part in any like not maybe taking part or not interested in other peoples like -- if the they're not know something like that so it goes like that also. Silent or individualistic a bit more. H8

Suomalaisuuteen liitetyt asiat esitettiin haastatteluissa positiivisessa tai neutraalissa kontekstissa niin, että näitä suomalaisten tyypillisiä piirteitä arvostettiin. Vaikka haastateltavan omassa kulttuurissa ekstroverttiys ja sosiaalisuus olisivat olleet arvostettuja asioita, ei suomalaisten hiljaisuus ja ujous ollut haastateltavien mielestä mitenkään negatiivinen asia. Itse asiassa suomalaisten kuuntelemisen taitoa ja muiden huomiointikykyä arvostettiin, ja haastateltavat kokivat jopa itse olevansa suomalaisia osittain juuri tähän hiljaisuuteen liittyvien asioiden kautta.

Suomalaisuuteen liitettiin myös asioita, jotka eivät suoraan liity ihmisten luonteenpiirteisiin, vaan laajemmin suomalaiseen yhteiskuntaan ja yhteiskunnan toimintaan. Eräs esille nousut asia on paljon tietyissä piireissä, etenkin ulkomailla, mediahuomiota saanut suomalainen koulutusjärjestelmä.

Niin ehkä se [koulu] leimaa aikapaljon suomalaisuutta mulle. H2

Suomalaisuuteen liittyy siis monenlaisia asioita, niin ihmisiin ja heidän luonteenpiirteisiinsä liittyviä asioita kuin laajemmin yhteiskuntaan liittyviä seikkoja, kuten koulutusjärjestelmä. Kaikki nämä asiat luovat eräänlaista tarinaa suomalaisuudesta, joka näyttäytyy erilaisena eri ihmisille. Ihmiset rakentavat tätä tarinaa tai mielikuvaa omista lähtökohdistaan, ja myös sen tulkinta tapahtuu yksilöllisesti. Tällöin tarinaan voidaan ottaa mukaan itselle tärkeitä asioita ja sellaisia, joihin on helppo samaistua samalla jättäen jotain pois. Kyse on oman identiteetin luomisesta ja sen suhteuttamisesta muihin.

Asuinmaahan samaistuminen ja sen jäsenenä hyväksytyksi tuleminen on identiteettiin liittyvä kysymys. Se, kuinka paljon samaistuu Suomeen ja suomalaisiin, riippuu siitä, millaisena kokee suomalaisuuden ja oman itsensä suhteessa siihen. Oma alkuperä ja menneisyys vaikuttavat siihen, keitä me olemme nykyään. Identiteetit muotoutuvat aikojen saatossa prosessissa, ne eivät ole annettuja (Calhoun 1994, 13). Maahanmuuttajien kokemukset muovaavat heidän

identiteettejään. Monet haastattelemistani maahanmuuttajista osasivat nimetä itsessään hie-
man suomalaisia asioita, ja he näkivät muutoksia omassa identiteetissään ja käyttäytymises-
sään Suomeen saapumisen jälkeen.

I am trying to integrate myself as much as possible to be like a Finnish mom you
know, but I also try to keep my own identity and be very open to people. [---]
Maintain my culture and my identity. H1

It's really weird this identity construction stuff because -- on the one hand I am
definitely not Finnish. I am not Finnish enough because of my language deficien-
cies and also because I just don't have a lot of cultural knowledge. [---] I feel I am
definitely not Finnish but I also don't feel I am just an American anymore. H5

Yes [I have developed some Finnish habits] [laughter]. I have become more calm
and relaxed [laughter] [---] Even in driving, driving a car, I learned to be patient,
to be calm. [Laughter]. H7

I: so do you feel yourself a little bit like Finnish in a way?

H: in a way yeah. H8

On luonnollista, että identiteetti on ainakin osittain muuttunut, kun elämässä on tapahtunut
niinkin suuri muutos kuin muuttaminen uuteen maahan. Ihmisen identiteetti saattaa vaihdella
ajan ja paikan mukaan (Kaunismaa 1997, 45; Hall 1999, 39). Kotimaassa ollaan oltu tietynlaisia,
mutta Suomeen muuttamisen jälkeen itsessä on nähty joitakin muutoksia. Muutoksia voidaan
selittää niin Suomen vaikutuksella maahan muuttaneisiin, mutta myös yleisellä elämänmuu-
toksella. Suomeen muuttamisen jälkeen tai aikoihin useat haastateltavat olivat aloittaneet
koulun käynnin, perustaneet perheen tai saaneet vakituisen työpaikan. Nämä asiat ovat isoja
muutoksia yksilön elämässä ja vaikuttavat identiteettiin myös ilman asuinmaan muuttumista
siinä välissä. Identiteetit erottavat ihmiset toisista, oman identiteetin määrittelyn kannalta on-
kin tärkeää pystyä erottamaan toinen, se mitä itse ei ole. Tässä suhteessa itsen ja toiseuden
välillä identiteetit muodostuvat. (Woodward 1997, 20–23.) Se, että maahanmuuttajat kyke-
nivät tunnistamaan ja nimeämään itsestään suomalaisuuteen liittyviä asioita on tärkeää, jotta
he voivat joskus kokea ja hyväksyä itse itsensä suomalaisina.

Suomalaisuuteen syvästi liitetty hiljaisuus ja ujous otettiin osaksi analyysiä itsensä ja suoma-
laisuuden välillä. Yllättävän monet haastattelemistani maahanmuuttajista kokivat itsensä jok-
seenkin suomalaisiksi juuri tästä näkökulmasta katsottuna.

Well, I personally see kind of similarities [between me and Finnish people]. [---] Silent, personally I am not that talkative person, so maybe that is also the reason. Or yeah, well it is kind of then I have some similarities. H8

[---] Even in Finland I'm a loud one. I'm considered a loud one compared to a Finn. [---] When I was in the States [last year] I was the quiet one. H5

The funny thing is that even before I moved here because I was dating my girlfriend she always said that you are such a Finn. I've always been more quiet more reserved even when I was back home. H4

I feel like in a way I just could well enough with the Finnish culture. I was just telling my American friend how I also do not like small talks. [---] With the other things as well but the small talks I don't enjoy and like being on time I am always on time so that is also a bit Finnish in me. H3

Hiljaisuuden arvostamisen kokeminen osana maahanmuuttajan omaa suomalaisuutta on mielenkiintoinen piirre. Minkä vuoksi he kokevat samaistuvansa juuri suomalaisten hiljaiseen piirteeseen? Hiljaisuus saattaa olla eräs asia, joka on niin erilainen moneen kulttuuriin verrattuna, että se koetaan hienona ja samaistumisen arvoisena. Hiljaisuus saattaa olla myös ensimmäinen asia, johon kiinnitetään huomiota. Kun tavataan suomalainen, todetaan helposti, että "eihän ne puhu mitään, olivat niin hiljaisia". Mikäli näin on, on se myös asia, johon on helppo tarttua, sillä se on niin tuttu ja normaali.

Maahanmuuttajien kokemukset omasta suomalaisuudestaan rakentuvat ajan myötä ja ovat hyvin yksilöllinen kokemus. Suomalaisuuden rakentuminen on prosessi, johon vaikuttaa niin maassa oleskelun pituus, maahanmuuttajan uskonnollinen tausta, kielen oppiminen kuin hyväksytyksi tulemisen kokemuksetkin (Ronkainen 2009a, 29–33). Suhteutettuna Suomessa oloaikaansa ja kansalaisuuteensa (vain kahdella haastateltavalla oli Suomen kansalaisuus, H2-H3) haastattelemani maahanmuuttajat kykenivätkin varsin hyvin samaistumaan suomalaisuuteen.

Vaikka maahanmuuttajalla olisi kaikki edellytykset kokea itsensä suomalaiseksi (nyt tai myöhemmin), näin ei kuitenkaan aina ole. Siihen, että itseä ei koeta suomalaiseksi, vaikuttaa esimerkiksi se, että oman kotimaan identiteetti on niin vahva. Kotimaan identiteetin vahvuutta puolestaan voidaan selittää kansalaisuuteen liittyvillä asioilla ja sillä, että kotimaa ja Suomi ovat kulttuurisesti hyvin erilaisia. Kaikki maailman valtiot eivät tunnista mahdollisuutta kaksoiskansalaisuuteen. Oman kotimaan kansalaisuus halutaan säilyttää, jolloin kotimaa pysyy

myös tärkeänä osana identiteettiä, niin paperilla kuin kokemusperäisestikin. (Ronkainen 2009a, 33.)

[laughter] I don't consider myself being Finn, yet at least. I don't see I ever will. [---] I will always feel like I am an immigrant. I don't know if that is a good thing or not. [---] H1

Mulla piti olla tai pitäis olla molemmat [Suomen ja Vietnamin kansalaisuus], mutta kuulemma se ei käy. [---] Vietnamin konsulaatin papereissa suurlähetystön mielestä se [Vietnamin kansalaisuus] on mitätön. [---] että vaikka olen vietnamilainen mua ei pidetä vietnamilaisena, olen vieras omassa maassakin. H2

Kuulumisen tunne ei synny yhtäkkiä, vaan siihen vaikuttavat monenlaiset tekijät, kuten on todettu. Ympäröivä yhteiskunta voi arvoillaan ja normeillaan vaikuttaa paljon siihen, mutta lopulta kuulumisen tunne on yksilöllinen kokemus. Usein kuulumisen tunteen löytymistä edeltää identiteettikamppailu, joka johtuu eri kulttuurien paineista, kansalaisuuden rajoista ja näiden rajojen ylittymisen ja yhdistämisen vaikeuksista (Ronkainen 2009a, 35; Ronkainen 2009b). Edellä olevat haastateltavat (H1, H2) eivät koe itseään suomalaisiksi, vaikka toiselta heistä (H2) löytyy Suomen kansalaisuus ja kielitaitokin on hyvä. Kumpikin tulee hyvin erilaisesta aasialaisesta kulttuurista Suomeen, ja ehkä osittain siksikin heidän suomalainen identiteettinsä on vielä muotoutumassa. He ovat mahdollisesti lykanneet identiteettikamppailua, jonka johdosta uusi, ainakin osittain, suomalainen identiteetti on muotoutumatta vielä. Kuulumisen jäsentäminen on tärkeä osa itsemäärittelyä, ja sitä on joskus vaikea tehdä (Ronkainen 2009a, 35). Joskus vaikeiden asioiden tekemistä lykätään niin pitkälle kun vaan mahdollista. Heidän samaistumisensa Suomeen ja suomalaisiin on siis yhä käynnissä oleva prosessi.

Kansalaisuudet ovat tiiviisti kytkettyjä kansallisvaltioihin (Ronkainen 2009a, 25). Kansallisuuden voimakas valtioon sitoutuminen on kuitenkin nykyaikana haastavaa, sillä maailma on yhä globaalimpi, ja erilaisia ylivaltiollisia toimielimiä ja yhteistyötahoja on yhä enemmän. Euroopan unioni on yksi esimerkki tällaisesta. Kansalaisuus on siis haastava perinteisessä ulottuvuudessaan, mutta kokemusperäinen kansalaisuus on yhä suuremmassa osassa nykypäivänä. Kokemusperäinen kansalaisuus on myös tärkeä asia yksilön identiteetin ja oman itsensä kannalta. Vaikka kansalaisuus viedään virallisesti pois, ei yksilöä voida estää kokemasta silti itseään kyseisen maan kansalaiseksi (vrt. H2).

Kansalaisuuteen onkin joissain yhteyksissä viitattu maatuska-nukkena. Tässä yhteydessä kansalaisuus muodostuu sisäkkäisistä ja eri tason kuulumisista. (Faist & Koivisto 2007). Kansalaisuuden kokeminen maatuska-nukkena sopii hyvin prosessiseen identiteettiin, joka voi ajasta ja paikasta riippuen vaihdella. Kuulumisen tunteen saavuttaminen yhteiskunnassa, jossa sillä hetkellä elää ja asuu, on keskeinen asia, jotta yhteiskuntaan osallistuminen mahdollistuu (Habib 2009, 47). Se, että pystyy saavuttamaan tämän kuulumisen tunteen yhteiskunnasta ja maasta riippumatta on hienoa asia.

I am a part of that country and part of the society which I live in. H7

Oman kokemuksen ohella yhteiskuntaan kuulumisen tunteeseen vaikuttaa myös se, hyväksyvätkö muut yhteiskunnan jäsenet yksilön osaksi yhteiskuntaa ja yhteisöä vai eivät. Tätä voidaan tarkastella niiden reaktioiden kautta, jota maahanmuuttajien Suomessa olemisen aiheuttanut muissa yhteisön jäsenissä.

Yes of course [other people have been reacting me being in Finland] [---] like even family or friends or any other people -- how you living in new place, or like is it possible actually to continue study or live there, like in this kind of situation when it is cold or people are, they are or you can people don't talk much or you don't have many friends nearby or if you are living there. So those are like kind of questions or. H8

Yhteisön jäsenten ohella maahanmuuttajan Suomessa olemiseen ovat reagoineet perhe ja ystävät ulkomailla erilaisten tunteiden osoittamisen kautta. Se, että läheinen muuttaa kauas ja vieraaseen kulttuuriin voi olla iso asia kotimaassa läheisille. Erilaiset pelon ja huolen tunteet voivat ottaa vallan. Läheisten reaktiot ulkomaille muuttoon voivat vaikuttaa Suomessa olevan maahanmuuttajan kokemuksiin monella tasolla. Läheiset voivat omilla reaktioillaan tukea ja helpottaa maahanmuuttajan uuteen yhteiskuntaan sopeutumista.

Kokemukset muiden reaktioista ovat pääasiassa positiivisia tai negatiivisia, ja siinäkin tapauksessa, että reaktiot ovat olleet negatiivisia, maahanmuuttaja itse on osannut suhtautua siihen järkevästi, tai ainakaan omaa tuohtumusta ei tuotu haastatteluissa esille.

[---] The main reaction which I usually get is that c'mon you are a dentist, as a dentist, we need dentist[s] in Finland, why you are not working. That is the main reaction I get always. H7

So of course there are patients who are less and less when they cannot explain to them properly then they are just "why don't you go to your home country",

or “why are you even here”. “You take jobs from us” and those. I think those are like the normal comments that foreign workers receive here in Finland. [---] I’ve had a couple of times already people would not want me to take care of them because, you know, I’m foreigner. H3

Maahanmuuttajat ovat kokeneet monenlaisia reaktioita heidän Suomessa oleskelun aikansa. Osa reaktioista on tullut muilta Suomessa asuvilta henkilöiltä, osa puolestaan maahanmuuttajan läheisiltä kotimaasta. Edellä olevista lainauksista käy ilmi, että osa kantaväestöstä hyväksyy maahanmuuttajat, osa puolestaan ei. Yleisellä tasolla maahanmuuttajien olemassaolo Suomessa on tunnustettu ja hyväksytty, mutta paikallisesti tässä voi olla eroja. Jotkin yhteisöt ja yksilöt eivät hyväksy maahanmuuttajia. Voidaan todeta, että erilaisista reaktioista huolimatta Suomessa maahanmuuttajat ovat hyväksytyjä yhteisön jäseniä, vaikka joiltakin osilta he eivät aivan täysivaltaisia jäseniä olekaan, esimerkiksi kaikilla maahanmuuttajilla ei ole Suomen kansalaisuutta.

Martiniellon (2006) mukaan poliittinen integraatio on sitä parempaa, mitä enemmän maahanmuuttajat samaistuvat *host society*n, vastaanottavan yhteiskunnan, kanssa. *Host society* tässä tutkimuksessa viittaa suomalaiseen yhteiskuntaan, mutta itse en pidä termiä mielekkäänä. Suurin osa maahanmuuttajista on pysyvästi Suomessa, ja Suomen valtion kotouttamistoimenpiteiden oletuksena on se, että maahanmuuttajat ovat Suomessa pysyväisluonteisesti. Mikäli näin ei olisi, ei kotouttamista tarvitsisi lainkaan tehdä ja maahanmuuton voisi rinnastaa lomailuun.

Haastateltavani kokevat itsensä hyvin ohuesti suomalaisiksi, mutta suurin osa heistä kuitenkin löytää suomalaisia piirteitä itsestään, ja tätä kautta samaistuvat suomalaiseen yhteiskuntaan ja suomalaisiin, vaikka he itse eivät varsinaisesti kokisikaan itseään suomalaisiksi. Kenties haastateltavilleni on iso kynnyks sanoa olevansa suomalainen tai mieltävänsä itse itsensä suomalaiseksi, vaikka heillä olisi Suomen kansalaisuus. Asian ääneen sanominen voi tuntua peruuttamattomalta ja pelottavaltakin asialta. Saatetaan pelätä sitä, että jos sanoo olevansa suomalainen, ei enää ole kotimaansa kansalainen, tai pelätään, että suomalainen identiteetti on silloin vahvempi. Itse itsensä suomalaiseksi määrittelemine on kuitenkin se, mikä rohkaisee ja lisää kiinnostusta osallistua politiikkaan ja parantaa poliittista integraatiota.

Haastateltavieni kokemukset muiden reaktioista heidän Suomessa oleskeluunsa ovat varsin neutraaleja, ja ne, joissa oli negatiivisia piirteitä, osattiin suhteuttaa omaan paikkaansa. Voidaan olettaa, että paljon rajumpia reaktioita on myös koettu, jos ei haastateltavani, niin jotkut muut maahanmuuttajat kuitenkin. Maahanmuuttajien lisääntynyt määrä viime vuosina on jakanut suomalaisia hyvin vahvasti ja osa suomalaisista ei koskaan tule hyväksymään maahanmuuttajia osaksi suomalaista yhteiskuntaa ja poliittista yhteisöä.

5.3. Demokraattisen oikeusvaltion arvojen ja pelisääntöjen hyväksyminen

Tässä luvussa tarkastelen, kuinka hyvin haastateltavat ovat sisäistäneet oikeusvaltion arvot ja pelisäännöt. Osa haastateltavista tulee länsimaista, jolloin heillä voidaan olettaa olevan nämä jo sisäistettynä, mutta osa puolestaan tulee hyvin erilaisista olosuhteista. Ensin käsittelen, mitä oikeusvaltiolla tarkoitetaan, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan sitä, miten hyvin haastattelemani maahanmuuttajat ovat hyväksyneet demokraattisen oikeusvaltion arvot ja pelisäännöt.

Oikeusvaltion määritelmään liittyy kuusi ulottuvuutta. Lähtökohtana on, että valtio on organisoitu oikeussäännöin, ja näitä oikeussääntöjä soveltavat yksittäistapauksiin riippumattomat tuomioistuimet. Valtioelinten, viranomaisten ja kansalaisten on toimittava näiden oikeussääntöjen mukaisesti, eli noudatettava lakia. Perustuslaki on säädetty vaikeutetun lainsäädäntömenettelyn mukaisesti, johon valtioelimet ja viranomaiset ovat sidottuja. Yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista voidaan määrätä ainoastaan sellaisen elimen päätöksillä, jonka asettamiseen yksilö itse voi vaikuttaa. Perustuslaissa turvataan yksilölle perusoikeudet, joilla suojataan yksilön asemaa suhteessa valtioon ja muihin yksityisiin. (Jyränki 2003.) Oikeusvaltion määritelmään liittyvät ulottuvuudet ovat hyvin perustavanlaatuisia ja sääntelevät valtion roolia suhteessa valtion alueella oleskeleviin yksilöihin. Oikeusvaltion periaatteissa heijastuu tietynlainen molemminpuolinen kunnioitus lakia kohtaan, niin valtiovalta kuin yksilökin sitoutuvat yhteisellä sopimuksella kunnioittamaan sitä, ja mikäli jompikumpi rikkoo lakia, riippumaton tuomioistuin määrittää kyseisestä rikkomuksesta rangaistuksen.

Demokraattisen oikeusvaltion arvot ja pelisäännöt olivat osalla maahanmuuttajista hyväksytynä ja sisäistettynä jo heidän Suomeen saapuessaan. Tähän kategoriaan liitän kaksi Yhdysvalloista Suomeen muuttanutta maahanmuuttajaa. Yhdysvallat voidaan mieltää länsimaiseksi oikeusvaltioksi. Länsimaista Suomeen muuttaneiden ohella voidaan todeta, että ne maahanmuuttajat, jotka saapuvat Suomeen maista, joissa on joitain demokraattisen oikeusvaltion piirteitä, ovat hyväksyneet ainakin osan näistä arvoista jo ennen Suomeen saapumistaan tai siinä vaiheessa kun ovat saapuneet tänne.

No it [elections in Malaysia] is never fair. – It always go[es] the wrong way. H1

Demokraattisen oikeusvaltion arvot ja pelisäännöt voidaan hyväksyä ja sisäistää, vaikka maahanmuuttajalla ei olisikaan (vielä) Suomen kansalaisuutta. Näiden hyväksyminen ei siis ole kansalaisuuteen sidottu asia, vaan enemmänkin yksilön omaan arvomaailmaan ja oikeustajuun liittyvä. Samalla tavalla kuin kotoutuminen ja poliittiseen järjestelmään kotoutuminen on prosessi, myös demokraattisen oikeusvaltion arvojen ja pelisääntöjen hyväksyminen on prosessi.

Suomalaiseen kotouttamisprosessiin oltiin maahanmuuttajien keskuudessa hyvin tyytyväisiä yleisellä tasolla, mutta voimme pohtia, tarjosiko prosessi maahanmuuttajille valmiudet ymmärtää suomalaista yhteiskuntaa ja osallistua sen toimintaan. Voidaan todeta, että tässä prosessissa annettiin perusvalmiudet ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan pelisäännöt ja valmiudet osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. On kuitenkin yksilöllistä, kuinka hyvin ne sisäistettiin ja kuinka hyvin niitä osattiin käyttää omassa toiminnassa. Prosessin aikana saadaan paljon uutta tietoa. On luonnollista, että kaikki asiat eivät jää heti mieleen, vaan ne opitaan ajan myötä.

And that program [integration plan] helped me to understand more about Finland and Finnish culture and the language and also it gave me friends in the course and all that. H4

Kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ei tapahdu hetkessä, vaan se on aikaa ja resursseja vievä prosessi. Kotoutumissuunnitelma edesauttaa kotoutumisessa ja kielikurssilla on suuri vaikutus myös suomalaisen yhteiskuntaan liittyvien asioiden sisäistämisessä, ei ainoastaan kielen oppimisessa. Suomalainen kotouttamispolitiikka tähtää siihen, että maahanmuuttaja kotoutuu suomalaiseen työelämään (Keinänen & Mäkeläinen 2009, 202). Tämä työelämään tähtäävä kotoutuminen näkyy kotoutumisprosessissa muun muassa kielen oppimisen

painotuksena, vaikka suomalainen yhteiskunta on yhä monimuotoisempi ja monilla työpaikoilla käytetään päivittäin englantia.

Suomalaisten arvojen ja normien hyväksyminen on prosessi, joka etenee erilaisten kriisien kautta kohti niiden hyväksymistä. Prosessi voi olla hyvinkin hidas, etenkin niissä tapauksissa, joissa maahanmuuttajan oma arvomaailma on lähtökohtaisesti kaukainen suomalaiseen arvomaailmaan verrattuna. Julkisten kotouttamistoimenpiteiden ohella kolmannen sektorin toimijoiden projektit ja toimenpiteet ovat olleet tärkeässä osassa maahanmuuttajien kotoutumisessa. Eräs esimerkki tästä on rovaniemeläisen yhdistyksen Arktisten maahanmuuttajien Demokratiakoulu-projekti. Erilaisten kolmannen sektorin toimijoiden ja muiden kotoutumista tukevien tahojen kumppanuustoimet ovat tärkeässä osassa, kun kotouttamista kehitetään edelleen Suomessa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017).

[---] Well, it, AMA [Arktiset maahanmuuttajat], it helped I fell it helped me to integrate more, get to know more people, get to more friends, my friends have increased. Get to understand [---] the society which I am living in much better. [---] Yeah there are like that I feel. Cause right now even for me I am member of AMA hallitus also. So it's yeah, we have this meetings and they put, they try to put different programs and different integration programs, different integration programs for different people. In a way if can help everyone, why not. H7

Se, millaiseksi maahanmuuttajat kokevat demokraattisen oikeusvaltion eri toimijat, vaikuttaa siihen, miten he hyväksyvät demokraattisen oikeusvaltion arvot ja pelisäännöt. Mikäli eri toimijoiden toimet ja päätökset koetaan reiluin ja oikeudenmukaisina, voidaan todeta, että myös demokraattisen oikeusvaltion arvot ja pelisäännöt hyväksytään. Suomalaista järjestelmää kuvattiin aineistossa hyväksi ja toimivaksi. Suomen hallintoa verrattiin esimerkiksi Intiaan, ja järjestelmän koettiin olevan Suomessa parempi. Suomalaista järjestelmää keuhuttiin myös läpinäkyväksi ja monimuotoiseksi.

Well, I think like it is kind of good and working system which is here. Like the governance of the country and I think it's better, if I say like for example Bangladesh or India or Nepal or some other countries living other countries can compare those neighbor countries and how it is. I can say it is like working. H8

I guess it [image about Finnish society] is the same like I see the people. I may be wrong but I see it somewhere how to say straight forward. -- Transparent. H4

Se on monimuotoinen ja sitten järjestelmällistä ja toimii että – esimerkiksi perusasiat, voin rekisteri, jos tietää nimen tai jos tietää vaikka henkilökunnus nii se

avautuu kaikki ja sitten se yhdistää muihin muihin ööö miten sanotaan elimiin ja sitten sitä kautta ne tietää ja ku jos niinku siinä mielessä hyvin hyvin organisoitu.
H2

Suomalainen järjestelmä voidaan näiden tulkintojen kautta ymmärtää oikeudenmukaiseksi, ja sellaiseksi, jonka toiminnan maahanmuuttaja voi helposti hyväksyä. Toiminnan läpinäkyvyydellä taataan se, että ihmiset ovat tietoisia järjestelmän toiminnasta. Suomalaisessa yhteiskunnassa päätökset pohjautuvat kirjallisiin normeihin, ja niistä voidaan valittaa, mikäli ne koetaan väärinä tai epäoikeudenmukaisina.

Haastattelemani henkilöt tulivat osa hyvinkin oikeustraditionaalisesti erilaisista maista kuin Suomi. Aineistossa en kuitenkaan havainnut suuria vaikeuksia hyväksyä suomalaisen oikeusvaltion arvoperustaa. Maahanmuuttajat hyväksyivät suomalaisen oikeusvaltion arvot, vaikka heidän mielestään osa niistä olisi ollut käsittämättömiä, tai hieman epäoikeudenmukaisia. Haastateltavien käsitys oikeudenmukaisuudesta oli siis varsin lähellä suomalaista oikeudenmukaisuuskäsitystä.

It was very, very difficult process in the beginning because when I come here for someone who has been working and earning very good money back at home and come here and start things all over again. It is very [---] very, very tiring process. So I volunteered H1

I feel is really important that Finnish government can think about. Like for I am talking about myself as a dentist. I want to go to work and I believe I am highly qualified to go to work and I [have] over 16 years of experience in my field. And to go to work in Finland you have to go to certain processes. Well, it's understandable why, to keep the level high [---] if I want to get the license to practice a dentist in Finland, I need to do 10 theory exams in dentistry. In Finnish. Which is tough. If it is done in English it is much easier. If because I know that they do this just to make sure that my level of education is up to the Finnish standard. When you can do that exam in English. Because I am not going to use what I am learning in dentistry with the patient. [---] I have two language options: Finnish and Swedish. Why can't you put English when 95% present of population of Finland can speak English and I know only 5% of population can speak Swedish? [laughter] H7

Epäoikeudenmukaisena Suomessa koettiin tietyt tutkintojen tunnistamiseen, työllistymiseen ja kielitaitoon liittyvät asiat, jotka eivät kuitenkaan varsinaisesti vaikuttaneet siihen, hyväksyykö maahanmuuttaja demokraattisen oikeusvaltion arvot ja pelisäännöt. Näitä asioita voitaisiin kuitenkin pohtia laajemmin osana sitä keskustelua, joka suomalaisen kotouttamispolitiikan kehittämisestä käydään.

Olen käsitellessäni asiaa keskittynyt tarkastelemaan demokraattisen oikeusvaltion arvojen ja pelisääntöjen hyväksymistä yksilötasolla. Kiinnittämättä sen enempää asiaan huomiota olen tehnyt sen päätelmän, että on yksilöstä itsestään kiinni, hyväksyykö hän vai jättääkö hän hyväksymättä nuo arvot ja pelisäännöt. Olen painottanut, että asioita ei voi hyväksyä yhtäkkiä, vaan niiden hyväksyminen on prosessi, joka vie aikaa. Lähinnä sen vuoksi, että maahanmuuttajan tausta saattaa olla hyvinkin erilainen, jolloin arvomaailman ainakin osittaista muutosta tarvitaan. Joku toinen saattaisi väittää, että maahanmuuttaja sitoutuu hyväksymään demokraattisen oikeusvaltion arvot ja periaatteet muuttaessaan Suomeen. Maahanmuuttaja ei välttämättä ole tietoinen Suomen vallitsevasta aatemaailmasta muuttaessaan Suomeen, joten mielestäni tätä ei voida olettaa. Voidaan kuitenkin olettaa, että maahanmuuttaja Suomeen muuttaessaan sitoutuu noudattamaan Suomen lakia.

Demokraattisen oikeusvaltion arvojen ja periaatteiden hyväksyminen on prosessi, kuten olen tuonut ilmi. Martiniellon ajatteluun nojaten voidaan todeta, että kun maahanmuuttaja toteuttaa aktiivista poliittista osallistumista, on hän sisäistänyt myös demokraattisen oikeusvaltion arvot ja normit. Toisaalta arvot ja normit voivat olla hyväksyttynä, vaikka aktiivista poliittista osallistumista ei harjoittaisikaan. On myös mahdollista, että maahanmuuttaja hyväksyy jotkin demokraattisen oikeusvaltion arvoista, mutta ei kaikkia. Niiden hyväksyminen on tiiviisti yhteydessä yksilön omaan oikeuskäsitykseen ja käsitykseen siitä, mikä on oikeudenmukaista.

5.4. Aktiivinen poliittinen osallistuminen

Maahanmuuttajien poliittiseen järjestelmään kotoutumisen viimeinen taso on aktiivisen poliittisen osallistumisen toteuttaminen. Poliittinen osallistuminen voidaan ymmärtää monella eri tavalla. Poliittiseen osallistumiseen liittyy niin poliittisen järjestelmän tuntemusta ja vaali-osallistumista kuin muitakin osallistumisen muotoja. Poliittinen osallistuminen sisältää vaali-osallistumisen ohella myös muita politiikan muotoja, kuten mielenilmaukset, nälkälakot ja boikotit. Martiniellon mukaan on virheellistä olettaa, että poliittinen osallistuminen on ainoastaan äänestämistä. Poliittisen osallistumisen muut muodot tulee huomioida etenkin maahanmuuttaneiden osallistumista tarkastellessa, sillä heidän on havaittu olevan aktiivisempia erityisesti vähemmän tavanomaisissa politiikan muodoissa. (Martiniello 2006, 84–86.) Poliitti-

seen toimintaan voidaan ymmärtää liittyväksi myös poliitikkojen kontaktointi, vapaaehtoistyö, yhdistysten hallituksissa toimiminen, vaalikampanjan tukeminen rahallisesti tai työn kautta (Vogel 2008a, 21).

Ensin käsittelen haastateltavien omia kokemuksia omasta poliittisesta aktiivisuudestaan, jonka jälkeen siirryn käsittelemään heidän muunlaista aktiivisuuttaan yhteiskunnallisen osallistumisen piirissä. Käsittelen niin maahanmuuttajien vaaliosallistumista äänestämisen näkökulmasta kuin ehdolle asettumisenkin perspektiivistä. Vaaliosallistuminen liittyy tiiviisti kysymykseen siitä, kenellä on oikeus osallistua poliittiseen päätöksentekoprosessiin ja kuulla täten poliittiseen yhteisöön.

Maahanmuuttajien oli paikoitellen vaikea nähdä omaa poliittista aktiivisuuttaan. Maahanmuuttajat liittivät poliittisen osallistumisen haastatteluissa hyvin tiiviisti puoluepolitiikkaan ja vaaliosallistumiseen. Toisaalta, vaikka oma poliittinen aktiivisuus nähdään tällä hetkellä ole-mattomana, todetaan, että osallistumista pyritään tuottamaan silloin, kun siihen on pieninkin mahdollisuus ja näin luodaan mahdollisuutta poliittiseen aktiivisuuteen tulevaisuudessa.

I: [---] how would you describe your own like political participation in the Finnish society?

H: umm -- I don't know. So far it is not existent. I think I don't know. I, I do I am trying to get involved when, when I can but I know about something. [---] But yeah, it's, it's there is opportunity to get involved in something and volunteering for join some activism or something like there well you know the pride parades and stuff I always do those things and, anytime there is like a walk for something like yeah I try to see if it fits something that works for me. Stuff but yeah I don't have any kind of political presence I think at some point I mean in the far, far future, I would probably want to work for the department of the education in Finland. That would be really nice. H5

H: political action? ummm like no demonstrations or anything like that not that I can think of.

I: But voting?

H: well voting, voting counts. I've voted. Ummm no -- besides voting. H5

Voting, it will be the most obvious [way of political action]. H1

Maahan muuttaneiden poliittiseen aktiivisuuteen vaikuttavat erilaiset seikat, aikaisemmassa tutkimuksessa muun muassa sosioekonomisilla tekijöillä ja sosiaalisella pääomalla on todettu olevan suuri vaikutus maahanmuuttajien äänestysaktiivisuuteen (Weide 2011, 57; Bird, Saal-

feld & Wüst 2011, 13). Kaikki haastattelemistani henkilöistä olivat äänestäneet joissakin vaaleissa Suomessa oleskelunsa aikana. Voidaanko tästä siis päätellä, että suomalainen vaalijärjestelmä houkuttelee maahanmuuttajia osallistumaan, haastattelemillani maahanmuuttajilla on hyvä sosioekonominen asema ja sosiaalinen pääoma? Äänestysaktiivisuus voidaan nähdä myös merkinä hyvästä kotoutumisesta asuinmaahan ja poliittisen järjestelmän toimivuudesta (Wass & Weide 2015, 12). On aivan selvää, että kaikkien maahanmuuttajien osalta kaikki edellä mainitut asiat eivät käy toteen. Yhteistä kaikkien haastattelemieni maahanmuuttajien tapauksessa kuitenkin lienee se, että he arvostivat äänestämistä poliittisen vaikuttamisen keinona, ja heillä oli motivaatiota toimia kyseisessä tilanteessa poliittisesti. Motivaatio onkin keskeinen asia tarkastellessa mitä tahansa yksilön toimintaa. Ilman motivaatiota ja kiinnostusta asiaa kohtaan ei tapahdu toimintaakaan. Haastattelemieni maahanmuuttajien poliittista toimintaa ohjasi siis ennen kaikkea motivaatio ja oma kiinnostus, jotka olivat niin vahvoja että esimerkiksi sosioekonomisten asioiden vaikutus ei ollut kovin suuri.

Äänestäminen voidaan mieltää matalan kynnyksen poliittiseksi toiminnaksi, sillä paikalle tarvitsee ainoastaan ilmestyä, äänestyslipun voi halutessaan jättää tyhjäksi tai siihen voi arpoa jonkin numeron. Äänestäminen voi liittyä myös velvollisuuden tunteeseen, äänestämässä voidaan käydä sen vuoksi, että siihen on oikeus ja se koetaan kansalaisvelvollisuutena käyttää tätä oikeutta.

[---] If you have the right, you should have a voice and you have the right to voice it up. Because then you have the right to complain [---] Even try to make a change, so you know, I went to vote last time in Finland voting for city joo. Not because like anything but because I have a voice. Like I told [husband] if I have a voice, if I have a right then I have to use my right you know. H1

Poliittiseen toimintaan ja sen aktiivisuuteen vaikuttavat myös aikaisemmat kokemukset poliittisesta toiminnasta ja politiikasta. Haastattelemistani maahanmuuttajista seitsemän oli muuttanut Suomeen aikuisiällä, eli heillä oli ollut mahdollisuus harjoittaa poliittista toimintaa jo kotimaassaan ja useat olivatkin näin tehneet. Ihailtavaa oli se, että vaikka äänestäminen olisi kotimaassa koettu vaikeaksi, se oli kuitenkin tehty. Tämä kertoo siitä, kuinka tärkeänä vaikuttamisen muotona haastateltavat äänestämisen kokivat.

Äänestyskokemusta Suomessa kuvailtiin erittäin helpoksi ja vaivattomaksi. Haastateltavat olivat vaikuttuneita äänestyskokemuksesta, ja heille jäi jälkeensä sellainen tunne, että juuri heidän äänellään on merkitystä ja sitä arvostetaan valtiovallan toimesta.

[---] It was so easy it was so easy. We just show our henkilökortti and it was like ok go it was very, very easy. They made it very easy for us to go through the whole process and that is something that is really good. H1

[---] Äänestäminen helppoo se on yllättävän helppo sinänsä ja siitä sen sen tapa miten Suomessa [---] kun mä menen sinne mä äänestän nii tuntuu että mulla jää vaikutus, että mä oon tehny jotain tärkeetä. Koska tämä systeemi niinku askel näin sinä menet näin leimat kirjekuoreen sun sana on nii salainen ja sun numero että siitä on tehty arvokkaaksi. Äänestäminen on arvokasta juttua. Viesti se se viesti on menny perille. Siinä mielessä se on antanu selvän kuvan et äänestys on arvokasta sitten kun on tehny jotain arvokasta on tavallaan ylpee ja iloinen siitä. H2

On tärkeää, että maahanmuuttajille jäi äänestämisestä positiivinen kokemus, sillä positiiviset kokemukset ruokkivat itseään edelleen. Aikaisemmat poliittisen aktiivisuuden osoitukset niin lähipiirissä kuin omassa toiminnassakin toimivat motivaationa jatkaa aktiivisuutta (Kosic 2009, 99). Maahan muuttaneiden oikeus äänestää vaaleissa Suomessa on verrattain uusi asia, etenkin tässä nykyisessä laajuudessa. Vaikka asiasta pyritään tiedottamaan monipuolisesti eri virallisia kanavia käyttäen, on puskaradio silti eräs tehokkaimmista tiedonsaannin kanavista. Maahanmuuttajien negatiiviset äänestyskokemukset kotimaastaan saattavat toimia hidasteena Suomessa äänestämiselle, kun taas se, että jollain tutulla on positiivinen äänestyskokemus Suomesta, ja hän kertoo siitä edelleen, voi toimia muille rohkaisuna käyttää äänioikeuttaan vaaleissa.

Haastatteluissa sivuttiin myös äänestämiseen liittyvää ehdokasvalintaa jonkin verran. Haastatteluissa ei noussut esiin se, että haastateltavat olisivat ensisijaisesti halunneet äänestää maahanmuuttajaa, vaan heille äänestämispäätöksessä henkilön maahanmuuttotaustaa tärkeämpää oli muunlainen yhteinen arvopohja.

I: Does it matter to you when you when you are voting if the candidate is like a Finnish person if they have immigrated to Finland?

H: no, no the one that I was supposed to vote was pure Finnish. I don't think would have mattered to me. Maybe it would have but at that moment what I saw what her platform was and who she was, what she was fighting for I was this is also my concerns so I guess that is more about that than that she is a foreigner or she is Finnish. H3

I told him [husband] to think a party a basically and we share the same because we have the same [values] [---]. H1

Yleisellä tasolla voidaan todeta, että ihmiset äänestävät niitä, keiden arvomaailmaan samais-
tuvat eniten. Ehdokkaista pyritään siis löytämään eniten itseä muistuttava henkilö, jonka ei
kuitenkaan tarvitse tulla samoista lähtökohdista välttämättä. Nykyään ehdokasvalintaa hel-
pottavana tekijänä on olemassa erilaisia keinoja, kuten vaalikoneita. Vaaleista ja vaalikoneen
tekijästä riippuen painotukset voivat vaihdella. Vaalikoneilla saadaan mitattua, kuka ehdok-
kaista on eniten samaa mieltä vaalikoneen täyttäjän kanssa, ja monet äänestävätkin nykyään
vaalikoneen antamien vastauksien perusteella. Ihmisten tulisi kuitenkin käyttää enemmän
kriittistä ajattelua saadessaan vaalikoneen tuloksen ja pohtia, vastaako ehdokkaan ja hänen
puolueensa arvomaailma laajemmin omaansa sekä sitä, millainen edustaja ehdokas olisi. Eh-
dokasvalinnan tulisi siis arvojen ohella painottua myös ehdokkaan kykyihin hoitaa luottamus-
toimea (Izadi 2017). Vaalikoneiden rooli ehdokasvalinnassa ei tullut ilmi haastatteluaineis-
tossa, vaan enemmän ehdokasvalintaan vaikuttivat läheisten kanssa käydyt keskustelut ja eh-
dokkaiden kohtaamiset julkisilla paikoilla.

Maahanmuuttajat ovat aliedustettuina demokraattisissa päätöksentekokeleimissä. Tämä ei ole
haasteena ainoastaan Suomessa vaan myös laajemmin Euroopassa. (Bloemraad & Schönwäl-
der 2013, 566.) Eräs tätä aliedustettuna olemista selittävä tekijä on varmasti se, että maahan-
muuttajia ei ole kovin paljoa ehdolla, mutta myös se, että maahanmuuttajataustaiset äänes-
täjät äänestävät ennen kaikkea itsellensä sopivaa ehdokasta eivätkä maahanmuuttajataus-
taista ehdokasta. Toisaalta aineistosta nousi esiin se, että äänestyspäätöksen ja ehdokasvalin-
nan kannalta ei ole väliä, onko ehdokas maahanmuuttaja vai kantaväestöön kuuluva (H3).
Maahanmuuttajat eivät itse aineistossa tuoneet tätä esille, että maahanmuuttajien aliedustus
demokraattisesti valituissa päätöksentekokeleimissä olisi ongelma.

Vaaliosallistumisen äänestämistä vaativampi muoto on itse ehdolle asettuminen (ks. esim. Ja-
cobs & Tillie 2009, 47). Eräs haastattelemani maahanmuuttaja halusi viedä vaaliaktiivisuu-
tensa uudelle tasolle, mutta se evättiin häneltä. Maahanmuuttaja oli kyseisessä tapauksessa
yhteydessä vaaleja järjestävään tahoon, eikä vaaleissa ehdokkaita asettavaan tahoon esimer-
kiksi puolueen nuorisojärjestöön tai muuhun valitsijayhdistykseen.

H: [---] I did want to apply for the Student Union [SU] in Oulu in my 1st year but
I don't know if I should have listened on the person but someone on the council
was pretty much that "you should not apply because you are not a Finn" [---]
because I the student council did not have any non-Finnish representatives. [---]
so I wanted to run but I was advised not to so I didn't.

I: did someone like who was working for the SU say that do not?

H: yea. [---] but I mean it worked out because I was really busy with school and stuff so I. Part of it was me being a chicken but part was like I was told not to. Like I was told that I forget what it was, but basically that they, they wouldn't be very accommodating of me if I did needed to switch in and out of Finnish because everything, all the meeting and prep are in Finnish. I tried to explain that I understand Finnish even though I speak English and certainly everyone on the council probably understand English so I don't think it would have been a problem but the subsequent year one of my friend, [---] he went. H5

Edellä oleva esimerkki on ainoa aineistosta esiin noussut esimerkki vaaleissa ehdokkaaksi asetumisesta tai halusta siihen. Ehdokkaaksi asettuminen vaatii ehdokkaalta sitoutumista asiaan paljon enemmän kuin vaaleissa äänestäminen tai muu poliittinen toiminta, esimerkiksi mielenilmaukseen osallistuminen. Ehdokkaaksi asettuminen on konkreettinen teko ja ilmaus halusta vaikuttaa asioihin suurissa määrin. On mielenkiintoista kuulla että ylioppilaskunta suosittelee jollekin ehdokkaaksi asettumisen väliin jättämistä. Perinteisesti ylioppilaskunnat ja ylioppilaskuntatoiminta on ymmärretty eräänlaiseksi poliitikkojen kasvatusareenoiksi.

Vaaliosallistumisen ohella muita poliittisen aktiivisuuden muotoja haastateltavien oli vaikea nähdä omassa toiminnassaan. Tähän on useita syitä. Poliittinen aktiivisuus voidaan yhdistää politiikkaan, joka puolestaan mielletään vaalien kautta. Toisaalta eräs haastateltava tuo esille sen, että ei pidä mielenilmauksista, jonka vuoksi hän itse ei ole osallistunut niihin, vaikka onkin tiennyt tai nähnyt niiden olevan.

Harjoittanut poliittista toimintaa – emmä juuri millä tavalla paitsi äänestäminen. En vaa tykkää siitä meininki joo että mennään huutamaan [mielenosoitukseen]. -
- Kyllä tämä, lukion aikana me mentiin kerran eduskuntaan eduskuntataloon istumaan ja kuuntelemaan. Se oli tosi mielenkiintoista ja mä oon sit ku mä tunten kavereita nii mä halusin viedä heidät sinne, mut se on yllättävän jotenkin vaikea viedä.[---] H2

Hiljalleen haastateltavat kuitenkin osasivat laajentaa katsontakantaansa ja alkoivat tarkemmin analysoimaan muitakin mahdollisia poliittisen osallistumisen muotoja. Tallaisiksi voidaan mieltää esimerkiksi vierailut eduskunnassa tai erilaisiin tapahtumiin ja niiden valmisteluun osallistumisen, vapaaehtoistyö, yhdistystoiminta tai vaalikampanjan tukeminen (Vogel 2008a, 21). Erään haastateltavan kummina toimiminen kehitysmaan lapselle voidaan myös ymmärtää poliittisen toiminnan harjoittamisena.

[---] Well I am personally not involved in the parties, but maybe like all like in different kind of situations or different like different events of programs so if this

like I can say, I am --- like I like to follow the parties, or politics but not like interested myself think as a like starting political. H8

I have sponsored a kid since I was 17. H1

I have never participated in political actions. And I don't think I will do. -- the only thing is that we try to -- encourage others and introduce to them the democracy and the democratic system and how it works and so on. H7

Vaikka maahanmuuttajat olivat aktiivisia toimijoita järjestöissä tai muissa yhteisöissä, ei se välttämättä tarkoittanut sitä, että he olisivat aktiivisia myös poliittisesti. Tähän vaikuttaa etenkin heidän oma käsityksensä ja ymmärryksensä poliittisesta osallistumisesta ja sen ulottuvuuksista. Mikäli tarkastelemme samaa asiaa poliittisen osallistumisen laajemmasta näkökulmasta, voimme todeta, että samainen maahanmuuttaja on osallistunut poliittiseen toimintaan, mutta ei puoluepoliittiseen toimintaan.

Vaikka maahanmuuttajien itse oli vaikea nähdä muita poliittisen osallistumisen muotoja omassa toiminnassaan, oli niitä kuitenkin havaittavissa aineistosta. Maahanmuuttajilla oli halua ja mielenkiintoa osallistua erilaisten järjestöjen toimintaan ja heillä oli ammattiliiton jäsenyys.

I'm part of this work union. H3

Definitely I want to do more. Like I tried to volunteer for this MLL it's like a child thing, but they denied me because my Finnish wasn't good enough so I feel like I try but they don't accept me any way and then I tried again, there was another I think it's NGO unit and they were like for foster families. And I tried for applying this also, hey I'm really interested, but they denied me again because I don't speak fluent Finnish. So, so you know I tried, but my Finnish is never good enough so ok maybe I should not try anymore, that is how I feel. H3

Well, as this Demokratiakoulu we try to encourage a lot of foreigners to vote because we can do that and we try to explain to them that when you participate in the vote, you can change a lot of things as a foreigner because when foreigners don't participate and no foreigners are elected as candidates, at the end you will end up Finns deciding for foreigners but when there is foreigners in the decision, sometimes ideas can change because another point of view comes, which is different. And we always try to encourage then and you have the right to do that and you have a when you vote, and if that person is elected for example, it can sometimes play a role, it can make a difference. At the end no force [laughter]. It's personal decision. H7

Politiikan kapeakantainen ymmärrys johtuu siitä, että politiikka ja poliittinen toiminta nähdään hyvin kapeana alana, joka liitetään tiiviisti vaaleihin ja politiikkoihin. Haaste ei ole ainoastaan maahanmuuttajien keskuudessa vaan myös laajemmin yhteiskunnassa, mutta se korostuu tässä yhteydessä. Yhteiskunnassa tulisi laajemmin pyrkiä siihen, että politiikka nähdään laaja-alaisempana ilmiönä eikä pelkästään vaaleihin konkretisoituvana kamppailuna.

Maahanmuuttajien yhteiskunnalliseen osallistumiseen vaikuttaa myös se, kuinka hyvin he hallitsevat demokratiataidot. Demokratiaan osallistuminen vaatii demokratiataitoja (Ansala 2017, 27; Cohen 2006). Osa näistä demokratiataidoista on ihmisen luonteeseen liittyviä, osa näistä voidaan puolestaan oppia oppimalla esimerkiksi koulussa. Demokratiataidot ovat osittain myös kulttuurisidonnaisia. Osa demokratiataidoista arvostetaan enemmän toisissa kulttuureissa kuin toisissa, kuunteleminen ja muiden kunnioitus ovat esimerkkejä tällaisista.

Mahdollisuuksia aktiivisen poliittisen osallistumisen toteuttamiselle on olemassa monenlaisia, ja aktiivista poliittista osallistumista voi toteuttaa ilman kyseisen maan kansalaisuuttakin. Etenkin vaaliosallistumiseen liittyen kansalaisuus, kielitaito ja demokraattisten oikeusvaltion periaatteiden hyväksyminen konkretisoituvat ja ovat tärkeä osa mahdollistaessa tuota toimintaa. Maahanmuuttajien yhteiskunnallista osallistumista ja Suomeen kotoutumista tuetaan monilla erilaisilla keinoilla niin julkisen kuin kolmannenkin sektorin toimien kautta. Lopulta kuitenkin tasavertaiset mahdollisuudet yhteiskunnalliseen osallistumiseen saavutetaan vasta, kun maahanmuuttajan kielitaito on riittävän korkealla tasolla. Kielitaito toimii siis avaimena tasavertaisiin osallistumismahdollisuuksiin. Kielitaito on myös eräs työllistymisen edellytyksistä. (Tarnanen & Pöyhönen 2011, 140–142.)

6. Johtopäätökset

6.1. Tieteen näkökulmasta

Tutkielmassa pyrin tarkastelemaan suomalaista kotouttamispolitiikkaa kokonaisuutena. Eriytyisenä mielenkiinnon kohteenani tutkimuksessa oli suomalaisen kotouttamispolitiikan tarkastelu nostaten esille maahanmuuttajien kokemukset, ja se miten hyvin suomalainen kotouttamispolitiikka on antanut heille tietoja ja taitoja osallistua yhteiskunnan toimintaan. Keskityin

maahanmuuttajien yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen ja heidän kotoutumiseensa suomalaiseen poliittiseen järjestelmään. Suomalaista kotouttamispolitiikan analyysiin toin mukaan suomalaisen kotouttamispolitiikan lähtökohdat ja poliittiseen järjestelmään kotoutumista analysoin Marco Martiniellon kehittelemän mallin lähtökohdista. Analyysistä käy ilmi, että osallisuus ja kuulumisen tunne liittyvät olennaisesti niin kokemuksiin kotouttamispolitiikasta kuin poliittiseen järjestelmään kotoutumiseen.

Ensimmäisessä käsittelyluvussa tarkastelin Suomen kotouttamispolitiikkaa. Maahanmuuttajien kokemus suomalaisesta kotouttamispolitiikasta oli kokonaisuudessaan positiivinen. Usein minkäänlaisia kotouttamistoimenpiteitä ei osattu odottaa Suomeen saavuttaessa, joten niiden olemassa olo itsessään oli jo positiivinen asia. Se, että tukea saatiin paljon, koettiin elämää helpottaneena asiana. Suomalainen kotouttamispolitiikka ei ollut maahanmuuttajien kokemuksen mukaan täydellistä, vaan parannuskohteita nähtiin muun muassa kieliopetukseen ja tutkintojen tunnistamiseen liittyen. Etenkin tutkintojen tunnistamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota, sillä suomalaisen kotouttamispolitiikan eräänä keskeisenä tavoitteena ja onnistumisen mittarina on suomalaiseen työelämään kotoutuminen. Suomalaisen kotouttamispolitiikan onnistumisen mittari, työllistyminen, ja konkreettiset teot maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseksi ovat osittain ristiriitaiset. Suomalaisen kotouttamispolitiikan lähtökohdat tarjoavat hyvän pohjan toteuttaa kotouttamista ja maahanmuuttajille kotoutua, mutta resurssien rajallisuus oli kotouttamisen toteuttamisen haasteena. Monet kotouttamiseen ja kotoutumiseen liittyvät kysymykset palautuivat lopulta osallisuuden kokemukseen.

Toisessa analyysiluvussa siirryin tarkastelemaan poliittiseen järjestelmään kotoutumista Marco Martiniellon esittelemän mallin mukaisesti. Martiniellon (2005, 2006) mukaan poliittiseen järjestelmään kotoutuminen tapahtuu neljän peräkkäisen tason saavuttamisen kautta. Edellisen tason sisäistäminen on edellytys sille, että seuraavan tason toimet voidaan sisäistää, ja kun kaikkien tasojen toimet on sisäistetty, voidaan aktiivista poliittista osallistumista toteuttaa. Martiniello ei kuitenkaan kerro sitä, millä tasolla nämä tulisi sisäistää. Tietyissä tapauksissa joku näistä neljästä tasosta voi olla vaikeammin sisäistettävissä, jolloin mielestäni poliittisen toiminnan aktiivisuus kärsii. Tasot ovat keskenään myös erilaisia. Osa tasoista ja niiden sisältämistä asioista liittyy puhtaasti lainsäädäntöön, osa puolestaan on hyvin voimakkaasti kokemusperäisiä asioita. Ensimmäinen taso, keskeisten poliittisten oikeuksien saavuttaminen, on asia, joka on taattu lainsäädännössä. Toisen ja kolmannen tason toimet – asuinmaahan

samaistuminen, sen jäsenenä hyväksytyksi tuleminen ja demokraattisten oikeusvaltion periaatteiden hyväksyminen – ovat puolestaan hyvin yksilöllisiä ja kokemukseen perustuvia asioita. Viimeinen taso, aktiivisen poliittisen osallistumisen toteuttaminen, puolestaan on kiinni maahanmuuttajan omasta kiinnostuksesta ja aktiivisuudesta. Tavallaan tasot eivät siis ole tasapainossa keskenään. Haastattelujeni perusteella voidaan todeta, että poliittiseen järjestelmään kotoutumisessa on piirteitä edellä mainituista neljästä tasosta, mutta tasot eivät välttämättä toteudu yksiselitteisesti aina tässä järjestyksessä kun ne on esitetty.

Tutkimuksen tavoite, eli suomalaisen kotouttamiskäytänteiden kokonaisvaltainen tarkastelu maahanmuuttajien yhteiskunnallisen osallistumisen näkökulmasta, oli haastava tutkimustehtävä. Maahanmuuttajien kokemukset vaihtelivat paljon asuinpaikan, lähtömaan ja muiden seikkojen johdosta. Käytännöt eri puolilla Suomea vaihtelivat jonkin verran. Yleisesti voidaan todeta, että maahanmuuttajilla oli valmiudet osallistua Suomessa yhteiskunnallisesti. Osalla nämä valmiudet olisivat varmasti olleet olemassa myös ilman minkäänlaisia kotouttamistimenpiteitä, mutta ei läheskään kaikilla. Suomalaisen kotouttamisen keskiössä on yhä vahvasti työllisyyteen liittyvät asiat. Kotoutumisen onnistumista tarkastellaan usein työn saamisen kautta, jonka kyseenalaistan vahvasti. Työn saantiin vaikuttavat monenlaiset asiat. Kotoutumista tulisi tarkastella laajempaan ilmiönä eikä ainoastaan työn saannin ja kielen oppimisen kautta. Mikäli kotoutumisen onnistumista tarkastellaan tulevaisuudessakin yhtä vahvasti työn kautta, tulisi valtiollan tehdä selkeitä toimia sen eteen, että maahanmuuttajat työllistyvät paremmin. Tähän voidaan vaikuttaa muun muassa lainsäädännöllä helpottamalla ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnistamista Suomessa ja muokkaamalla kielivaatimuksia. Tärkein tekijä on kuitenkin meidän suomalaisten käsissä – tarvitsemme asennemuutoksen.

Koen, että tutkimuksessa onnistuttiin vastaamaan tutkimustehtävään, ja tuomaan esille erilaisia maahanmuuttajien yhteiskunnalliseen osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä. Usein varsin negatiivissävytteisenä nähty maahanmuuttajien osallistuminen pystyttiin tutkimuksessa tuomaan esille uudessa – positiivisessa – valossa, jonka katson olevan yksi suurimmista tutkimuksen aiheista. Haastatteluaineiston kerääminen oli työläs tehtävä, jonka toteuttamiseen ja suunnittelemiseen olisi voinut käyttää enemmän aikaa. Laajuudeltaan aineisto oli kuitenkin sopiva ja itse kerätty haastatteluaineisto tarjosi analyysin teolle hyvät lähtökohdat. Aikaisemmassa tutkimuksessa suureen rooliin maahanmuuttajien yhteiskunnallista osallistumista tut-

kittaessa noussut toiminta järjestöissä jäi analyysissä pienempään rooliin kun analyysin alkuvaiheessa odotin. Tutkimus on aiheeltaan hyvin ajankohtainen, joka on eräs tutkimuksen eduista.

Maahanmuuttajien yhteiskunnallista osallistumista on alettu tutkia Suomessa hiljalleen. Maahanmuuttajien yhteiskunnallisen osallistumisen tutkimus on ajoittain haastavaa erilaisista tekijöistä johtuen, mutta haasteellisuuden ei tulisi olla esteenä tutkimuksen teolle, sillä aihe on kuitenkin tärkeä yhä kasvavan maahanmuuton edessä. Aiheen jatkotutkimukselle on olemassa useita mahdollisia suuntia. Itse pidän kuitenkin tärkeimpänä, että kotoutumista tarkastellaan kokonaisuutena ja sitä pyritään kehittämään edelleen. Maakuntaudistuksen tuoma uusien toimijoiden taso kotoutumisessa tarjoaa tulevaisuudessa mielenkiintoisen tutkimuksen kohteen. Maakuntien rooli maahanmuuttajien osallisuuden kehittämisessä ja rohkaisussa sekä maakuntien ja kuntien välinen yhteistyö maahanmuuttajan kotoutumisessa yhteiskuntaan ovat esimerkkejä tästä. Eri puolilla Suomea on käynnistetty erilaisia projekteja, joiden tarkoituksena on kehittää ja rohkaista maahanmuuttajia osallistumaan monipuolisemmin suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Näistä eri projekteista ja niissä kehitetyistä hyvistä käytännöistä löytyy varmasti myös paljon tutkittavaa maahanmuuttajien yhteiskunnallisen osallistumisen näkökulmasta.

6.2. Käytännön näkökulmasta

Tutkimuksessa nousi esiin maahanmuuttajien toiminta erilaisissa järjestöissä, muissa ryhmissä ja heidän tekemänsä vapaaehtoistyö. Onkin aiheellista pohtia tutkimuksen antia myös käytännön näkökulmasta. Aikaisemmassa tutkimuksessa kolmannen sektorin toimijoiden rooli maahanmuuttajien yhteiskunnallisen aktiivisuuden edistämässä on ollut huomattavaa. Eri kolmannen sektorin toimijoiden rooli tuli esiin myös tässä tutkimuksessa. Kolmannen sektorin toimijoiden rooli on tärkeässä asemassa myös luonnoksessa hallituksen esitykseksi uudeksi laiksi kotoutumisen edistämisestä (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017).

Tehokasta Suomeen kotoutumista tehdään yhteistyöllä ihmisten, julkisen sektorin ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken. Kotouttaminen ei onnistu yksin jonkun ansiosta, eikä se epäonnistu yksin jonkun toisen johdosta. Kotouttamisprojekti onnistuu tai epäonnistuu kaikkien

yhteisen panoksen johdosta. Eräät toimijat ovat havahtuneet siihen tosiasiaan, että suomalainen poliittinen järjestelmä voi olla hyvinkin vieras maahanmuuttajille, vaikka heidän oleskelunsa Suomessa olisi kestänyt jo useita vuosia ja lähteneet kehittämään erilaisia käytäntöjä edistääkseen maahanmuuttajien tuntemusta suomalaista poliittista järjestelmää kohtaan.

Kansalaisjärjestöjen mahdollisuudet rohkaista ja tiedottaa maahanmuuttajia poliittisiin oikeuksiinsa liittyen on huomattu useissa yhteyksissä. Esimerkiksi Rovaniemellä Arktiset Maahanmuuttajat – yhdistys käynnisti alkuvuodesta 2016 Demokratiakoulu-projektin, jonka tavoitteena on kannustaa äänestysikäisiä rovaniemeläisiä maahanmuuttajia osallistumaan ja käyttämään äänioikeuttaan kevään 2017 kuntavaaleissa. Demokratiakoulu on Arktisten maahanmuuttajien (AMA), Kansalaisfoorumin ja valtakunnallisen Etnisten suhteiden neuvottelukunnan (ETNO) projekti. Demokratiakoulun tarkoituksena on tarjota tietoa niin Suomen valtiomuodosta kuin demokraattisen tasavallan perusperiaatteista samalla perehdyttäen maahanmuuttajia suomalaisen yhteiskunnan toimintaan, Suomen valtiomuodon ja demokraattisen tasavallan perusperiaatteisiin sekä lisätä maahanmuuttajien taitoa kansalaisvaikuttamiseen. Koko Demokratiakoulun ydintehtävänä voidaan sanoa olevan maahanmuuttajien tietotaidon parantaminen omiin oikeuksiinsa, velvollisuuksiinsa sekä mahdollisuuksiinsa aktiivisina kansalaisina. Demokratiakoulu-projektissa avainasemassa ovat demokratilähettiläät, jotka tulevat eri kieliryhmistä ja tätä kautta voivat jakaa tietoutta demokratiasta oman kieliryhmänsä keskuuteen. (AMA 11.5.2016; AMA 15.1.2017.) Rovaniemeläinen Demokratiakouluhanke on hyvä esimerkki tarpeeseen toteutetusta ja maahanmuuttajien itsensä keskuudesta nousseesta projektista. Demokratiakoulu-projektin ohella muitakin vastaavanlaisia projekteja on ollut eri puolilla Suomea, kuten iCount ja Oikeusministeriöllä on myös ollut oma demokratilähettiläs-projekti (iCount 2017; Oikeusministeriö 24.10.2012). Lisäksi esimerkiksi Suomen kotiseutuliitto on julkaissut oppaan siitä, miten maahanmuuttajia voi aktivoida mukaan yhdistystoimintaan (Suomen kotiseutuliitto 2017).

Olisikin olennaista, että näitä hyviä käytänteitä jaettaisiin niin kunta-, maakunta- kuin valtakunnallisella tasolla. Näiden projektien ideoiden ja tulosten jakaminen valtakunnallisesti on olennaista, jotta kotoutumista voidaan kehittää edelleen. Ideoiden jakamisella voidaan saada aikaan uusia kotoutumista edesauttavia ideoita ja projekteja. Nämä projektit ovat erinomainen keino maahanmuuttajille saada tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, sillä kotoutumisprosessin aikana tietotulva on suuri, jolloin osaa asioista voi olla vaikea sisäistää. Osallistumalla

erilaisiin projekteihin ja järjestötoimintaan maahanmuuttajat saavat tietoa suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta, rakentavat sosiaalista verkostoa Suomessa ja kokevat erilaisia onnistumisen tunteita.

Lähteet

Haastatteluaineisto

Tutkimuksen aineisto muodostui kahdeksasta haastattelusta. Haastattelujen yhteiskesto oli 6 tuntia 56 minuuttia ja 16 sekuntia. Litteroidun aineiston pituus kokonaisuudessaan oli 89 sivua kun koko aineiston sijoitti litteroituna yhteen tiedostoon. Alla tarkat tiedot kustakin haastattelusta.

H1 (20.4.2017) Haastattelun kesto: 1 tunti 31 minuuttia 5 sekuntia. Skype. Haastattelun kieli: englanti. Litteroidun aineiston pituus: 19 sivua / 12 593 sanaa (Arial 12, riviväli 1,15).

H2 (5.5.2017) Haastattelun kesto: 51 minuuttia 55 sekuntia Skype. Haastattelun kieli: suomi. Litteroidun aineiston pituus: 11 sivua / 4873 sanaa.

H3 (5.5.2017) Haastattelun kesto: 30 minuuttia 58 sekuntia. Skype. Haastattelun kieli: englanti. Litteroidun aineiston pituus: 8 sivua / 3554 sanaa.

H4 (10.5.2017) Haastattelun kesto: 33 minuuttia 2 sekuntia. Kasvotusten Rovaniemellä. Haastattelun kieli: englanti. Litteroidun aineiston pituus: 9 sivua / 3964 sanaa.

H5 (16.5.2017) Haastattelun kesto: 1h 11 min 29 sekuntia. Kasvotusten Rovaniemellä. Haastattelun kieli: englanti. Litteroidun aineiston pituus: 18 sivua / 10 196 sanaa.

H6 (19.5.2017) Haastattelun kesto: 42min 12 sekuntia. Skype. Haastattelun kieli: englanti. Litteroidun aineiston pituus: 10 sivua / 4258 sanaa.

H7 (23.5.2017) Haastattelun kesto: 1 tunti 51 sekuntia. Kasvotusten Rovaniemellä. Haastattelun kieli: englanti. Litteroidun aineiston pituus: 14 sivua / 7428 sanaa.

H8 (28.5.2017) Haastattelun kesto 34 min 44 sekuntia. Skype. Haastattelun kieli: englanti. Litteroidun aineiston pituus: 8 sivua / 3034 sanaa.

Tutkimuskirjallisuus

Ala-Luopa, Maria (2014) *”Se vaatii niin paljon vaivaa multa ymmärtää”*. *Maahanmuuttanut yhteiskunnallisena osallistujana Suomessa*. Pro gradu-tutkielma. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Aleksynska, Mariya (2008) Quantitative Assessment of Immigrants’ Civic Activities – Exploring the European Social Survey. Teoksessa Dita Vogel (toim.), *Highly Active Immigrants: A resource for European civil societies*. Frankfurt am Main: Internationaler Verlag der Wissenschaften, 59–77.

Ansala, Liisa (2017) *”Niin monta rautaa tullessa”*: *Aktiivinen kansalaisuus järjestöaktiivien yliopisto-opiskelijoiden kertomana*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Bird, Karen; Saalfeld, Thomas; & Wüst, Andreas M. (2011) Ethnic diversity, political participation and representation. A theoretical framework. Teoksessa Karen Bird, Thomas Saalfeld ja Andreas M. Wüst (toim.), *The political representation of Immigrants and minorities: voters, parties and parliaments in liberal democracies*. London: Routledge, 1–21.

Bloemraad, Irene; Schönwälder, Karin (2013) Immigrant and Ethnic Minority Representation in Europe: Conceptual Challenges and Theoretical Approaches. *West European Politics* 36:3, 564–579.

Borg, Sami (2013) Maahanmuuttajat ja demokratia. Teoksessa Sami Borg (toim.) *Demokratiaindikaattorit 2013*. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 52/2013.

Bäck, Henry; Soininen, Maritta (1998) Immigrants in the political process. *Scandinavian Political Studies* 21:1, 29–50.

Bäck, Maria; Keskilä-Kekkonen, Elina (2013) Sosiaalinen pääoma ja poliittinen osallistuminen Suomessa. *Politiikka* 55:2. 59–72.

Calhoun, Craig (1994) Social Theory and the Politics of Identity. Teoksessa Craig Calhoun (toim.) *Social Theory and the Politics of Identity*. Cambridge: Blackwell, 9–36.

Delanty, Gerard (2003) Citizenship as a learning process: disciplinary citizenship versus cultural citizenship. *International Journal of Lifelong Education* 22:6, 597–605.

Eskoja, Jari; Suoranta, Juha (1996) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Faist, Thomas; Koivisto, Peter (2007) *Citizenship. Discourse, Theory and Transnational Taboo*. Lontoo: ARK.

Grönfors, Martti (1982) *Kvalitatiiviset kenttätyömenetelmät*. Helsinki: WSOY.

Habib, Hasan (2009) Nuorten muuttajien leimaaminen, työn kohteet ja tekijät – kenelle toimintaa ja kenen kanssa töitä tehdään? Teoksessa Päivi Harinen, Veronika Honkasalo, Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Oven availua: Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisu 91. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 44–49.

Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.

Hirsijärvi, Sirkka; Hurme, Helena (1988) *Teemahaastattelu*. Helsinki: yliopistopaino.

Hirsijärvi, Sirkka; Hurme, Helena (2000) *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: yliopistopaino.

Hämäläinen, Kari; Sarvimäki, Matti (2011) Vaikuttavaa kotoutumista. *Hyvinvointikatsaus* 2011:2.

Izadi, Partow (2017) *Co-operative consultation and decision-making*. Luento Lapin yliopistossa 23.2.2017.

Jacobs, Dirk; Tillie, Jean (2008) Social Capital and Political Participation of Immigrants in Europe – Key developments in empirical studies. Teoksessa Dita Vogel (toim.), *Highly Active Immigrants: A resource for European civil societies*. Frankfurt am Main: Internationaler Verlag der Wissenschaften, 47–59.

Jones-Correa, Michael (1998) Different Paths: Gender, Immigration and Political Participation. *The International Migration review* 32:2, 326–349.

Jyränki, Arto (2003) *Valta ja vapaus*. Helsinki: Talentum.

Kaunismaa, Pekka (1997) Mitä on kollektiivinen identiteetti?. In Kalle Virtapohja (ed.) *Puheenvuoroja Identiteetistä: Johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy., 37–55.

Keinänen, Taina; Mäkeläinen, Kati (2009) Aktiivinen kansalaisuus kotoutumisen edellytyksenä. Teoksessa Päivi Harinen, Veronika Honkasalo, Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Oven availua: Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 91. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 183–205.

Kosic, Ankica (2008) What Motivates Civic Participation Of Immigrants? Antecedents and experiences. Teoksessa Dita Vogel (toim.), *Highly Active Immigrants: A resource for European civil societies*. Frankfurt am Main: Internationaler Verlag der Wissenschaften, 93–109.

Kuula, Arja (2013) *Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.

Lepola, Outi (2000) *Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Makkonen, Tuomo; Koskenniemi, Eero (2013) Muuttoliikkeen ja maahanmuuttajien aseman oikeudellinen sääntely. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) *Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus, 55–71.

Marshall, Thomas H. (1950) *Citizenship and social class and other Essays*. Cambridge: Cambridge University Press.

Martiniello, Marco (2005) Political participation, Mobilisations and Representation of Immigrants and their Offspring in Europe. *Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations*.

Martiniello, Marco (2006) Political participation, mobilization and representation of immigrants and their offspring in Europe. Teoksessa Rainer Bauböck (toim.) *Migration and citizenship: legal status, rights and political participation*. Amsterdam: Amsterdam Univ. Press, 83–106.

Meglino, Bruce. M.; Korsgaard, Audrey (2004) Considering rational self-interest as a disposition: organizational implications of other orientation. *Journal of Applied Psychology* 89:6, 946–959.

Mäkelä, Klaus (1995) Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino, 42–61.

Mämmi, Leena (2008) *Suomalainen ja kanadalainen maahanmuuttopolitiikka*. Pro gradu-tutkielma. Rovaniemi: Lapin yliopisto

Nikander, Pirjo (2008) Working with Transcripts and Translated Data. *Qualitative Research Psychology* 5:3, 225–231.

Nyström, Erik (2015) Miten heidät kotoutetaan. *Ulkopolitiikka* 2015:4. Saatavilla: http://www.ulkopoliikka.fi/artikkeli/1468/miten_heidat_kotoutetaan/. (Haettu 25.2.2017)

Pekkala Kerr, Sari (2015) Havaintoja maahanmuuton taloudellisista vaikutuksista. *Kansantaloudellinen aikakausikirja* 2015:4, 494–502.

Pietilä, Ilkka (2010) Vieraskielisten haastattelujen analyysi ja raportointi. Teoksessa Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 411–423.

Pirkkalainen, Päivi; Wass, Hanna; Weide, Marjukka (2016) Suomen somalit osallistuvina kansalaisina. *Yhteiskuntapolitiikka* 81:1, 69–77.

Puuronen, Vesa (2011) *Rasismi Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Ronkainen, Jussi (2009a) Suomalaisuuden kategoriat. Maahanmuuttajataustaiset nuoret ja ”omanmaalaisuus”. Teoksessa Päivi Harinen, Veronika Honkasalo, Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Oven availua: Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 91. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 25–44.

Ronkainen, Jussi (2009b) *Väliviivakansalaiset. Monikansalaisuus asemana ja käytäntönä*. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Rucht, D. (2006) Political participation in Europe. Teoksessa Sakwa, R. & Stevens, A. (toim.) *Contemporary Europe*. Houndsmill: Palgrave Macmillan, 85–108.

Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo; Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 9–38.

Saukkonen, Pasi (2007) *Politiikka monikulttuurisessa yhteiskunnassa*. Helsinki: WSOY.

Saukkonen, Pasi (2012) Suomi: Euroopan multikulturalistisin maa? *Oikeus* 41:2, 226–243.

Saukkonen, Pasi (2013) Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) *Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus, 81–101.

Schugurensky, Daniel (2004) The tango of citizenship learning and participatory democracy. Teoksessa K. Mündel & D. Schugurensky (toim.) *Lifelong citizenship learning, participatory democracy and social change*. Toronto: Transformative Learning Center, OISE & University of Toronto, 607–617.

Schugurensky, Daniel (2006) “This is our school of citizenship”: Informal learning in local democracy. *Learning in Places: The Informal Education Reader* 249, 163–182.

Strömblad, Per; Bengtsson, Bo (2009) Empowering Members of Ethnic Organisations: Tracing the Political Integration Potential of Immigrant Associations in Stockholm. *Scandinavian Political Studies* 32:3, 296–314.

Söderling, Ismo (2015) Suomi tarvitsee jäməkämpää maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka. *Talous & Yhteiskunta* 2015:3, 24–29.

Tarnanen, Mirja; Pöyhönen, Sari (2011) Maahanmuuttajien suomen kielen taidon riittävyys ja työllistymisen mahdollisuudet. *Puhe ja kieli*, 31:4, 139–152.

Töttö, Pertti (2012) *Paljonko on paljon? Luvuilla argumentoinnista empiirisessä tutkimuksessa*. Tampere: Vastapaino.

Vogel, Dita (2008a) Highly Active Immigrants in the Civil Society – An introduction. Teoksessa Dita Vogel (toim.), *Highly Active Immigrants: A resource for European civil societies*. Frankfurt am Main: Internationaler Verlag der Wissenschaften, 15–33.

Vogel, Dita (2008b) Data and Methods of the POLITIS Interview Study. Teoksessa Dita Vogel (toim.), *Highly Active Immigrants: A resource for European civil societies*. Frankfurt am Main: Internationaler Verlag der Wissenschaften, 77–93.

Vogel, Dita (2008c) Becoming Active in a New Country – In search of favourable activation conditions. Teoksessa Dita Vogel (toim.), *Highly Active Immigrants: A resource for European civil societies*. Frankfurt am Main: Internationaler Verlag der Wissenschaften, 109–129.

Vuori, Jaana (2015) Kotouttaminen arjen kansalaisuuden rakentamisena. *Yhteiskuntapolitiikka* 80:4, 395–404.

Wass, Hanna (2011) Äänioikeus on poliittisen kansalaisuuden perusta. *Hyvinvointikatsaus* 3/2011. Tilastokeskus. http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-09-26_003.html. (Haettu 13.3.2017).

Wass, Hanna (18.10.2016) Poliittisen osallisuuden kumppanit. *Politiikasta.fi* Saatavilla: <http://politiikasta.fi/poliittisen-osallisuuden-kumppanit/>. (Haettu 25.2.2017)

Wass, Hanna; Weide, Marjukka (2015). *Äänestäminen osana poliittista kansalaisuutta. Maahanmuuttotaustaisten äänioikeutettujen osallistuminen vuoden 2012 kunnallisvaaleissa*. Oikeusministeriö Selvityksiä ja ohjeita 26/2015.

Wass, Hanna; Wilhelmsson, Niklas (2009) Äänestysaktiivisuus Suomessa – raportti vaaliosallistumisen tutkimisesta, äänestysaktiivisuuden trendeistä ja osallistumistutkimuksen kehitystarpeista. Teoksessa Tomi Kankainen, Heli Pessala, Martti Siisiäinen, Leo Stranius, Hanna Wass & Niklas Wilhelmsson (toim.) *Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen*. Oikeusministeriön julkaisuja 2009:5, 20–89.

Weide, Marjukka (2011) Maahanmuuttaneet vaaleissa. *Politiikka* 53:1, 55–62.

Weide, Marjukka; Wass, Hanna; Pirkkalainen, Päivi (1.3.2016) Poliittinen osallisuus on keskeistä kotoutumisessa. *Politiikasta.fi*. Saatavilla: <http://politiikasta.fi/poliittinen-osallisuus-on-keskeista-kotoutumisessa/>. (Haettu 25.2.2017)

Weide, Marjukka; Saukkonen, Pasi (2013) Maahanmuuttajien poliittinen osallistuminen. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) *Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus, 262–281.

Woodward, Kathryn (1997) Concepts of identity and difference. Teoksessa Kathryn Woodward (toim.) *Identity and difference: Culture, Media and Identities*. London: SAGE Publications Ltd., 7–63.

Xu, Jun (2005) Why do minorities participate less? The effects of immigration, education, and electoral process on Asian American voter registration and turnout. *Social Science Research* 34:1, 682–702.

Muut lähteet

Arktiset Maahanmuuttajat AMA (11.5.2016) *Demokratiakoulu*. Tiedote.

Arktiset Maahanmuuttajat (15.1.2017) *Miten tulla nähdyksi ja kuulluksi? Demokratiakoulun tarina Rovaniemellä*.

Eduskunnan tarkastusvaliokunta (6.7.2017) *Tarkastusvaliokunta käynnistää tutkimushankkeen kotouttamistoimenpiteiden toimivuudesta*. https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Sivut/Tarkastusvaliokunta_kotouttamistutkimus_20170706.aspx (Haettu 17.7.2017).

iCount (2017) *iCount lyhyesti*. Saatavilla: <https://www.icount.fi/icount/>. (Haettu 29.8.2017).

MIPEX (2015a) *Integration policies: Who benefits? International key findings*. Saatavilla myös verkkojulkaisuna: www.mipex.eu. Barcelona/ Brussels: CIDOB and MPG.

MIPEX (2015b) *Integration policies: Who benefits? Migrant integration policy index 2015*. Barcelona/ Brussels: CIDOB and MPG.

MIPEX (2015c) *Report about Finland*. Barcelona/ Brussels: CIDOB and MPG.

Oikeusministeriö (14.6.2012) *Myös Suomessa äänioikeutettu ulkomaalainen voi osallistua puolueen perustamiseen*. Saatavilla: <http://www.vaalit.fi/fi/index/ajankohtaista/uutiskisto/2012/06/oikeusministeriotiedottaamyoss.html>. (Haettu 20.6.2017).

Oikeusministeriö (24.10.2012) *Oikeusministeriö tiedottaa: Maahanmuuttajien äänestysaktiivointikoulutuksesta tuli menestys*. Saatavilla: <http://www.vaalit.fi/fi/index/ajankohtaista/uutisarkisto/2012/10/oikeusministeriotiedottaamaaha.html>. (Haettu 12.2.2017).

Oikeusministeriö (2017) *Oikeusministeriön vaalisivut*. Saatavilla: <http://www.vaalit.fi>. (Haettu 29.8.2017).

Sisäministeriö (2013) *Maahanmuuton tulevaisuus 2020 - strategia*. Saatavilla: https://isu.suu.com/sisaministerio/docs/maahanmuuton_tulevaisuus_2020_low-r. (Haettu 21.6.2017).

Sisäministeriö (2017) *Pakolainen pakenee vainoa kotimaastaan*. Saatavilla: <http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset> (Haettu 16.4.2017).

Suomen kotiseutuliitto (2017) *Uudet suomalaiset ja uudet asukkaat mukaan yhdistyksen toimintaan*. Saatavilla: <http://kotiseutuliitto.fi/tietopankki/jarjestoosaaminen/maahanmuuttajat-mukaan> <http://kotiseutuliitto.fi/tietopankki/jarjestoosaaminen/maahanmuuttajat-mukaan>. (Haettu 29.8.2017).

Työ- ja elinkeinoministeriö (2012) *Valtion kotouttamisohjelma, Hallituksen painopisteet vuosille 2012–2015*.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2016) *Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016–2019*. Saatavilla: https://tem.fi/documents/1410877/3181440/Valtion_kotouttamisohjelma_vuosille_2016-2019.pdf/5d99abfe-0889-4eec-9a66-8e5bf587c1f7. (Haettu 13.3.2017).

Työ- ja elinkeinoministeriö (2017) *Luonnos hallituksen esityksestä laiksi kotoutumisen edistämisestä*. Saatavilla: http://tem.fi/documents/1410877/2132292/HE_kotolaki_lausunolle_08052017.pdf/c8e210dd-6652-404c-be3b-afe6785f8551. (Haettu 20.7.2017).

Valtioneuvoston kanslia (2015) *Ratkaisujen Suomi: Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma*. Hallituksen julkaisusarja 10/2015.

Valtioneuvoston kanslia (11.9.2015) *Hallituksen maahanmuuttopolitiittiset toimenpiteet*. Saatavilla: <http://valtioneuvosto.fi/documents/10616/334517/Hallituksen+maahanmuuttopolitiittiset+toimenpiteet/186046e8-46c7-450c-98cf-45b2e2d19c2c>. (Haettu 20.6.2017).

Yleisradio (16.6.2017) *Yle tutki miten halluskriisi eteni – Timo Soini näytti jälleen olevansa maailmanluokan peluri*. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-9674295> (Haettu 20.6.2017).

Lainsäädännölliset lähteet

Henkilötietolaki 523/1999

Kuntalaki 410/2015

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010

Laki Yleisradio Oy:stä 1380/1993

Suomen perustuslaki 731/1999

Vaalilaki 714/1998

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014

Liitteet

Liite 1 Haastattelurunko suomeksi

Teemahaastattelun runko

Haastateltavan taustatiedot

Nimi:

Kotimaa:

Kotimaan poliittinen tilanne lähtöhetkellä? Onko se muuttunut jotenkin lähdön jälkeen? Miten?

Ikä:

Sukupuoli:

Ammatti/asema:

Kauanko on ollut Suomessa:

Kansalaisuus:

Tehtiinkö henkilökohtainen kotoutumissuunnitelma:

Ajankohta ja haastattelun kesto:

Mahdollisten muistiinpanoliitteinen lukumäärä:

Tutkimusongelma: Suomalainen kotouttamispolitiikka yhteiskunnallisen osallistamisen kontekstissa.

Haastattelun teemat

1. Kotouttaminen

- Millä keinoilla koette Suomen valtion tukeneen sitä, että ymmärrätte suomalaisen yhteiskunnan toimintatavat?
- Millä keinoilla koette Suomen valtion tukeneen yhteiskuntaan osallistumistanne? Oletteko kokeneet tuen riittävänä?
- Toivoisitteko että jotain olisi tehty toisin?
- Kuka tai mikä taho on mielestänne tuottanut nämä palvelut?
- Oletteko saaneet tukea joltain muulta taholta kuin Suomen valtiolta siihen, että ymmärtäisitte paremmin suomalaisen yhteiskunnan toiminnan? Millaista tämä tuki on ollut? Millaista toivoisitte sen olleen?
- Millä tavoin työ-/opiskelupaikallanne on tuettu teidän suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumista?
- Mitä teidän mielestä on suomalaisuus? Miten koette suomalaisuuden suhteessa itseenne? Miten olette kokeneet muiden suhtautuvan osallistumisenne suomalaiseen yhteiskuntaan?

2. Vaalit

- Mitä teille tulee mieleen vaaleista?
- Millä tavoin teille kerrottiin vaaleista Suomessa, jos millään? Kuka tai mikä tämän tiedon kertoi? Etsitkö itse tietoa vaaleista?

- Mitä vaaleja tiedätte Suomessa järjestettävän?
- Mikäli olet äänestänyt Suomessa vaaleissa, millainen kokemus on ollut?
- Millaiseksi koette suomalaisen poliittisen järjestelmän?
- Millaiseksi koette suomalaiset puolueet?

3. Osallisuus

- Oletteko äänestänyt vaaleissa kotimaassanne? Entä Suomessa? Onko näiden välillä eroja, millaisia?
- Millaisilla erilaisilla tavoilla koette harjoittaneenne poliittista toimintaa?
- Oletteko tehneet vapaaehtoistyötä? Olisitteko halunneet tehdä vapaaehtoistyötä?
- Oletteko olleet aktiivinen muussa yhteisössä ?
- Mitä koette oppineenne tätä kautta? Oletteko oppineet ymmärtämään yhteiskunnan toimintaa tätä kautta paremmin?
- Millainen kuva teillä on suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen toiminnasta?
- Millaista osallistumisenne erilaisten järjestöjen toimintaan on? Millaista tukea koette saaneenne järjestöiltä, jotta ymmärtäisitte paremmin suomalaisen yhteiskunnan toimintatapoja ja demokratiaa?
- Millä tavoin koette järjestöjen tukeneen kuulumistanne suomalaiseen yhteiskuntaan?
- Millaiseksi koette oman osallistumisenne poliittiseen toimintaan Suomessa? Miten näette oman roolinne suhteessa suomalaiseen poliittiseen järjestelmään?

Liite 2 Haastattelurunko englanniksi

Teemahaastattelun runko - english

Background information

Name:

Country of origin:

Political situation of home country at the departure time? Has it changed somehow? How?

Age:

Profession:

Duration of stay in Finland:

Nationality:

Was personalized integration plan done?

Time and length of interview:

Additional notes:

Research problem: Finnish social integration policy from the perspective of social/political participation

Themes of the interview:

1. Integration

- In which ways you see that Finnish government has supported the thing that you understand the ways in which Finnish society works?
- In which ways you believe Finnish government has supported that you could participate in the Finnish society better? Was the support enough in your experience?
- Do you wish that something was done differently? What?
- Who has produced these services in your opinion?
- Have you received support from any other actor besides Finnish state to support the thing that you would understand the way that Finnish society works better? What kind of has this support been? What kind of support you wish it would have been?
- How your workplace or studyplace has supported you and your integration in Finnish society?
- In your opinion what is being Finn/Finnishness? How do you experience being Finn in comparison to you? How have you experienced other people to react to your participation in Finnish society?

2. Elections

- What comes to your mind from elections?
- In which ways the Finnish elections was introduced to you if any ways? Who was responsible in giving this information? Did you try to find out some information about the elections yourself?
- Which elections do you know taking place in Finland?
- Have you voted in elections in Finland? What kind of experience was that?

- what kind of is your experience of Finnish political system?
- What kind of is your experience of Finnish political parties?

3. **Participation**

- Have you voted in elections in your country of origin? How about in Finland? Are there differences between these experiences, what kind?
- In which kind of ways have you taken political action in your own opinion?
- Have you done any volunteering? Could you see yourself doing volunteering sometime?
- Have you been active in some other community?
- What do you believe that you have learned from that? Do you believe that you have learned to understand the society as a whole from this activity?
- What kind of image do you have about Finnish society and about its' operations?
- what kind of is your participation in NGOs? What kind of support you believe you have gotten from NGOs in order for you to understand Finnish society and democracy better?
- In which way do you believe that NGOs have supported your involment in Finnish society?
- How would you describe your own political participation in the Finnish society? How would you see your role in relation to Finnish political system?

Liite 3 Haastateltavien informaatiokirje

Hei,

Olen opiskelija Lapin yliopistossa ja olen aloittanut juuri pro gradu -tutkielman teon. Tutkielmani aiheena on maahanmuuttajien yhteiskunnallinen osallistuminen ja sen ohjaajana toimii valtio-opin yliopistonlehtori Petri Koikkalainen. Tutkielmassani tulen käyttämään yhtenä esimerkkinä AMAn Demokratiakoulua. Tutkielmani aineiston olen suunnitellut muodostavani haastatteluilla. Toivon saavani kasaan monipuolisen aineiston, jonka kautta saan tietoa niistä tavoista, joilla haastateltavani ovat saaneet tietoa suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta ja niin edelleen. Mielenkiintona haastatteluissa minulla ovat siis kokemukset ja toimintatavat.

Haastattelut olen ajatellut toteuttaa tammi-helmikuussa. Tulen käsittelemään haastattelujen aineistot luottamuksellisesti sekä anonymisti. Vain minä tulen käymään haastatteluaineistot kokonaisuudessaan läpi. Haastattelut voidaan toteuttaa joko suomeksi tai englanniksi. Ennen haastatteluja voin toimittaa teille haastattelurungon, josta käy ilmi asiat, joita toivoisin ainakin käytävän läpi haastattelussa. Toimitte aktiivisessa roolissa demokratiakoulussa, jonka vuoksi tahtoisin haastatella teitä. Kysyisinkin alustavasti olisiko teillä kiinnostusta osallistua henkilökohtaiseen haastatteluun?

Mikäli teillä on kysymyksiä aiheeseen liittyen olettehan yhteyksissä minuun.

Ystävällisin terveisin,

Iida Vesterinen

Opiskelija

Lapin Yliopisto

[\[yhteystiedot\]](#)

Hello,

I got your email address from [name], I suppose he told you something already.

So, I am doing my master's thesis on immigrants social/political integration to Finland and I will gather my material by doing interviews. The interview takes about an hour and concentrates on your experiences of Finnish social integration policy (kotouttaminen) and your participation on Finnish society. Would you be interested in being interviewed? The interview can be done face to face or in Skype.

Don't hesitate to ask, if you have any concerns!

Iida Vesterinen

Masters student in political science

[\[yhteystiedot\]](#)